

**TÜRKİYE'DE 2000 YILINDAN SONRA
UYGULANAN MEDYA SANSÜRÜNÜN GÜNCEL
SANATA ETKİLERİ**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
RESİM**

Aleyna GÜNGÖR

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Anıl ERTOK**

**TÜRKİYE'DE 2000 YILINDAN SONRA UYGULANAN MEDYA
SANSÜRÜNÜN GÜNCEL SANATA ETKİLERİ**

Aleyna GÜNGÖR

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Anıl ERTOK**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Resim Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Ağustos 2023**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	12
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	12
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	13
GİRİŞ	13
1. BÖLÜM: SANAT ve SANSÜR	15
1.1. Sanatın Tanımı ve Tarihçesi.....	15
1.1.1. Taş Devri Sanatı (M.Ö. 30.000-10.000)	16
1.1.2. Antik Uygarlıklar (M.Ö. 3000- M.S. 500).....	18
1.1.3. Orta Çağ (M.Ö. 500- M.S. 1500).....	20
1.1.4. Rönesans (14. Yüzyıl-17. Yüzyıl)	22
1.1.5. Barok Dönemi (17. Yüzyıl- 18. Yüzyıl)	24
1.1.6. Modern (Çağdaş) Sanat (19. Yüzyıl- 20. Yüzyıl)	26
1.1.7. Postmodern Sanat (20. Yüzyıl)	30
1.1.8. Dijital Sanat (20. Yüzyıl- Günümüz).....	32

1.2.	Sansürün Tanımı ve Tarihçesi.....	36
1.3.	Sansürün Ortaya Çıkış Nedenleri	38
1.4.	Sansürün Çeşitleri	39
1.4.1.	Kültürel Sansür	40
1.4.2.	Siyasi Sansür.....	41
1.4.3.	İdeolojik Sansür	42
1.4.4.	Medya Sansürü.....	42
1.4.5.	İnternet Sansürü	43
1.4.6.	Sanat Sansürü.....	43
1.4.7.	Kendi Kendini Sansürleme (Otosansür)	44
1.5.	Sanatçının Tutumu ve Sansür	45
1.6.	Toplum Açısından Sanat ve Sansür	47
2.	BÖLÜM: MEDYA	53
2.1.	Medyanın Doğuşu ve Gelişimi	53
2.2.	Geleneksel Medya ve Yeni Medya	55
3.	BÖLÜM: MEDYA SANSÜRÜNÜN SANATA YANSIMASI.....	61
3.1.	Medya ve Sansür.....	61
3.2.	Medya Sansürünün Nedenleri.....	65
3.3.	Medya Sansürü ve Sanat.....	67
4.	BÖLÜM: TÜRKİYE'DE SANAT VE SANSÜR.....	71
4.1.	Türkiye'de Sansürün Başlangıcı ve Gelişimi	71
4.2.	Sansür ve İfade Özgürlüğü	91
5.	BÖLÜM: GÜNCEL SANAT ve SANSÜR	98
5.1.	Güncel Sanata Genel Bakış.....	98
5.1.1.	Soyut Dışavurumculuk (Ekspresyonizm)	99
5.1.2.	Pop Art	103
5.1.3.	Minimalizm.....	104
5.1.4.	Kavramsal Sanat.....	106
5.1.5.	Postmodernizm.....	108
5.1.6.	Performans Sanatı	111
5.1.7.	Çevresel Sanat ve Sosyal Sorumluluk	112
5.2.	2000'li Yıllardan Sonra Türkiye'de ki Medya Sansürü	117

5.3. 2000'li Yıllardan Sonra Medya Sansürüne Uğrayan Sanatçılar ve Eserleri	134
6. BÖLÜM.....	147
6.1. Sanatsal Çalışmalar ve Yorumları.....	147
SONUÇ	157
KAYNAKÇA.....	161
RESİM LİSTESİ.....	169
ÖZGEÇMİŞ	173

TEZ ONAY SAYFASI

Aleyna GÜNGÖR tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE 2000 YILINDAN SONRA UYGULANAN MEDYA SANSÜRÜNÜN GÜNCEL SANATA ETKİLERİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Anıl ERTOK .....

Tez Danışmanı, Resim Ana Sanat Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Resim Ana Sanat dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 28.08.2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Anıl ERTOK (KBÜ) .....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ali Rıza KANAÇ (KBÜ) .....

Üye : Doç. Dr. Mehmet Emin KARAMAN (YTÜ) .....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN .....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans/Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Aleyna GÜNGÖR

İmza:

ÖNSÖZ

Sansür kavramı ortaya çıktığı zamandan itibaren normal yaşam alanlarını, sanat bağlamında sanatçının tutumu ve sanat ortamı, toplumun değerlerine sınırlama getirmiştir. Günümüz medya araçları sayesinde sansür alanını genişletmiş ve sanatın rastlayabileceği her alanda karşımıza çıkmıştır. Geçmişten günümüze önemini koruyan sansür ve sanat 2000’li yıllardan sonra medyanın gelişmesiyle ilerlemiş ve günümüz sanatına, sanatçı ve topluma etkisini devam ettirmiştir. Bu açıdan kendi sanat eserlerimde kullandığım görsel dilin etkisi ve yaratım sürecimi göz önüne aldığımda, bu çalışmayı yapmam için itici bir güç olmuştur. Bu nedenle “Türkiye’de 2000 Yılından Sonra Uygulanan Medya Sansürünün Güncel Sanata Etkileri” isimli tez çalışmamı yapmama olanak tanıyan, tez konumu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan, araştırma konum için fikir ve düşüncelerini benimle paylaşan, süreç boyunca destek olan sevgili hocam Prof. Dr. Anıl Ertok danışmanlığı ve bütün çabası için teşekkür ederim.

Hayatım boyunca beni destekleyen tüm eğitim sürecim boyunca benden maddi manevi desteğini esirgemeyen, hakkını asla ödeyemeyeceğim canım annem Funda Erzurum’a çok teşekkür ederim.

En güzel dilek ve temennilerini üzerimden hiç eksik etmeyen, beni en iyi yere getirmeyi hedefleyen, üzerimde emekleri sayısız olan sevgili anneannem Aliye Erzurum ve biricik dedem Hacı Arslan Erzurum’a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmanın hazırlanma sürecinde bahsini geçiremediğim hayatımda ki değerli insanlara bana verdikleri güç ve destekleri için teşekkür ederim.

ÖZ

Hayatımızın her yerinde kullandığımız ifadeler, hayatı yaşama anlayışlarımızın ve çeşitli kavramların çeşitli yollarla kısıtlandığı ve bunlara koruma adı verildiği sansür uygulaması hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır. İfade özgürlüğü ile çatışan sansür, sanatın gelişimi boyunca geçmişten günümüze sanat üzerinde önemini korumuştur. Yaşadığımız toplum, gelenek ve göreneklerimiz sansürün bir parçası gibi bizlerle her yere gelmiştir. İfade özgürlüğünün kısıtlanması sanatın gelişimini olumsuz etkilemiştir. İfade özgürlüğü kapsamında sadece ifadenin kendisi korunmayıp düşüncenin çeşitli ifade edilmiş şekilleri de korunmaktadır. Bu ifade etme şekillerinden birisi de sanat eserleri olup sanat eserleri de ifade özgürlüğü kapsamında etkilenmektedir. Günlük yaşam ele alındığında, teknolojinin ve medyanın yaşantımızın en büyük parçası olduğunu söyleyebiliriz. Dijital dünyada gerek medya gerek sanat gerekse sosyal hayatımızı kaplayan bütün alanlarında sansür ile karşılaşmaktayız. Günümüz sanat içerisinde hala yerini koruyan sansür birçok alanda olduğu gibi geçmişten günümüze farklı alanlarda farklı amaçlarla sanatın yönünü değiştirmiştir. Dijital dünya içinde sıkça rastladığımız sansür kavramı kendini ön plana çıkararak sanatın özgürlüğüne de etki ettiği düşünülmektedir. Bu çalışmada, sansürün nasıl ortaya çıktığı, neden uygulandığı, günlük yaşamımıza, sanata ve günlük yaşantımızın büyük parçası olan dijital medya hayatına etkisi, topluma yarattığı etkiler, ifade özgürlüğü ile ilgisi, özellikle de güncel sanat alanında verilen örnekler üzerinden, nasıl bir süreç içerisinde ilerlediği örnekler ile desteklenecektir.

Anahtar Kelimeler: Güncel Sanat; Medya, Sansür; İfade Özgürlüğü, Toplum, Etki

ABSTRACT

The censorship practice, in which the expressions we use everywhere in our lives, our understanding of living life and various concepts are restricted in various ways and called protection, is encountered in every aspect of our lives. Censorship, which conflicts with freedom of expression, has maintained its importance on art from past to present throughout the development of art. The society we live in, our traditions and customs have come everywhere with us like a part of censorship. Restriction of freedom of expression has negatively affected the development of art. Within the scope of freedom of expression, not only the expression itself is protected but also various ways of expression of thought. One of these forms of expression is works of art, and works of art are also affected within the scope of freedom of expression. Considering daily life, we can say that technology and media are the biggest part of our lives. In the digital world, we encounter censorship in all areas of media, art and social life. Censorship, which still maintains its place in today's art, has changed the direction of art for different purposes in different fields from the past to the present, as in many fields. The concept of censorship, which we frequently encounter in the digital world, is thought to affect the freedom of art by bringing itself to the forefront. In this study, how censorship emerged, why it is applied, its impact on our daily life, art and digital media life, which is a big part of our daily life, its effects on society, its relation with freedom of expression, especially through examples given in the field of contemporary art, how it progresses in a process will be supported by examples.

Keywords: Contemporary Art; Media, Censorship; Freedom of Expression; Society, Influence

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Türkiye’de 2000 Yılından Sonra Uygulanan Medya Sansürünün Güncel Sanata Etkileri
Tezin Yazarı	Aleyna GÜNGÖR
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Anıl ERTOK
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	28/08/2023
Tezin Alanı	Resim Ana Sanat Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	173
Anahtar Kelimeler	Güncel Sanat; Medya; Sansür; İfade Özgürlüğü; Toplum; Etki

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Effects of Media Censorship Applied After 2000 in Turkey on Contemporary Art
Author of the Thesis	Aleyna GÜNGÖR
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Anıl ERTOK
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	28/08/2023
Field of the Thesis	Department of Painting
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	173
Keywords	Contemporary Art; Media; Censorship; Freedom of Expression; Society, Influence

KISALTMALAR

M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
S.	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
IP	: İnternet Protokolü Adresi
PR	: Halkla İlişkiler
NFT	: Dijital Varlık
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
IPTV	: İnternet Protokolü Televizyonu
PIN	: İnternet Kimlik Numarası
TV	: Televizyon
CRR	: Cemal Reşit Rey Konser Salonu
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TÜYAP	: Tüm Fuarcılık Yapım A.Ş.
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TİB	: Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Türkiye’de 2000 yılından sonra uygulanan medya sansürünün güncel sanata etkilerinin neler olduğu araştırma konusu olmuştur. Sanata sansürün sebep olmasının yarar ve zararları sosyal medyanın üzerinde geniş bir konu olarak açıklanmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Güncel sanatta medya sansürünün ortaya çıkardığı etkiler ve bunun tepkimeleri hangi sonuçları beraberinde getirdiği araştırmanın amacı olmuştur. Türkiye’de 2000 yılından sonra uygulanan birçok medya sansürü vardır. Fakat bununla ilgili çalışmalarda herhangi bir medya sansürü ve sanat içeriğine rastlanmamıştır. Bundan dolayı güncel sanat ve medya sansürü sorununa ışık tutabilmesi hedef alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Medya sansürü ve güncel sanat içeren kitap, makale, elektronik kaynak ve resimlere ulaşılmış, görsel ve yazılı bu kaynaklar incelenerek, gerekli görülen veriler üzerinden literatür taraması yapılmıştır. Toplanan bu bilgi ve resimler, araştırmanın konusuna paralel şekilde analiz edilmiştir. Bu veriler ışığında, güncel sanat ve medya sansürü etkileri içeren bazı sanatçıların eserleri örnek olarak verilmiştir.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Araştırmanın problemi, “Sansür nedir? Neden uygulanır?”, “Medya sansürünün güncel sanata etkileri nelerdir?”, “Sanata, sanatçıya ve topluma etkisi ne olmuştur?” gibi sorular araştırmanın ana problemi haline gelmiştir. Medya sansürü, haber ve bilgi akışını kısıtlayarak, ifade özgürlüğünü ve haber alma hakkını engelleyen bir müdahale biçimi olduğundan, günümüzde sansürün sanat dünyasına etkileri özellikle güncel sanat alanında önemli bir problem konusudur.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırma sansürü, medyayı ve güncel sanatı her anlamı ile kapsamaktadır. Türkiye’de 2000 yılından sonra uygulanan medya sansürünün güncel sanata etkileri olarak sanatçı ve eser örnekleri ile sınırlandırılmıştır. Diğer ülkelere ve Türkiye’de 2000 yılından önceki güncel sanatta medya sansürü olaylarına değinilmemiştir. Araştırmada karşılaşılan güçlükler, daha önce aynı konu üzerinden araştırılma yapılmadığından kaynak güçlüğü yaşanmıştır. Fakat kelimelerin özüne inildiğinde, araştırma konusunda bireysel inceleme yapılarak güçlük aşılmıştır.

GİRİŞ

Sanatsal anlamda “sansür” konusunun yer aldığı birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Fakat “medya sansürü”nün toplumu nasıl etkilediği ile ilgili araştırmalarla sınırlanmıştır. Sansürün genel anlamı açıklanmadan medya ve sanat ile ilgili bağının açıklanması mümkün değildir. Ancak çalışma da sansür kelimesinin ne anlama geldiğinden daha çok medya ve sanat sansürünün toplumsal etkileri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde sanat ve sansür en genel haliyle açıklandıktan sonra tarihsel gelişimini özetlemiş; düzenlemeyi ve yönetmeliği ele alınmıştır. Görseller ile desteklenen bu açıklamaların yaptırımı olan sansürün sanatçıya, topluma yapılan vurgu araştırmanın önemli sebeplerindedir. Sansürü bir kural bir yasa gibi kabullenen sistemin sonuçları, baskıları açıklama konusunda önemli bir yere sahiptir. Sansürün ortaya çıkardığı olumlu olumsuz bütün etkileri sanata ve dijital hayata olan yaklaşımı daha önce böyle bir tartışmayı başlatmadığı için bu çalışmanın yapılmasını gerekli kılan en önemli neden olmuştur. Bir devlet vurgusu olarak gündeme gelen sansür, uygulandığı zamandan beri hayatımız da bulunan bütün teknolojik yapıların ayrılmaz bir parçası olmuştur. Araştırmada sansürün kapsadığı alanlardan örnekler verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ve üçüncü bölümünde medya en açık haliyle açıklandıktan sonra sansürle olan bağı incelenmiştir. Medya sansürünün sanata yansması ifade ve düşünce özgürlüğü duygusunu sanatla bağdaştırması sansürün buna nasıl bir etken oluşturduğu ön planda tutulmuştur. Basın-yayın özgürlüğü, medya

özgürlüğü, kültürel ve sanatsal tüm gelişmelerde sansürün gelişmeleri büyük bir önem taşımaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Türkiye’de sanat ve sansür açıklandıktan sonra sansür ve ifade özgürlüğü eleştirel bir bakış açısı ile ele alınmıştır. Bu araştırmanın ana amacı sansürün medya, sanat ve topluma uygulanan sansürün karşı karşıya getirdiği bütün alanların durum değerlendirmesini yapmaktır.

Çalışmanın beşinci bölümünde ise biraz daha eleştirel bir bakışla, 2000 yılından sonra sansüre uğrayan sanatçıların medyaya yansımaları ele alınmıştır. Görsellerle verilen örneklerle de problem desteklenmiştir.

Bu araştırmanın ana amacı medya sansürü ile sanat sansürünün toplumsal açıdan etkilerinin değerlendirilmesini yapmasıdır.

Çalışmanın altıncı bölümünde ise konuya uygun yapılan çalışmalar teknik ve anlam bakımından açıklanmıştır. Yapılan eserlerin görselleri ve yorumları ile araştırma desteklenmiştir.

1. BÖLÜM: SANAT ve SANSÜR

1.1. Sanatın Tanımı ve Tarihçesi

Sanat, insanların duygularını, düşüncelerini ve hayal gücünü estetik ve yaratıcı bir şekilde ifade etmeye yönelik bir faaliyettir. Sanatçılar, farklı medyumlar aracılığıyla (resim, heykel, müzik, edebiyat, tiyatro, dans, sinema vb.) kendilerini ve çevrelerini ifade ederler ve insanlara yeni bir bakış açısı sunarlar. Sanat, içerdiği estetik ve anlam dolu ifadelerle insanları etkileyen ve derin düşüncelere yol açan bir ifade biçimidir. Sanatın temel özellikleri içerisinde yaratıcı düşünce ve hayal gücü ortaya çıkar. Sanatçılar, kendilerine özgü bir bakış açısı ve tarzla eserlerini yaratırlar. Güzellik algısı üzerine kuruludur ve estetik deneyim yaşatır. İzleyiciler veya tüketiciler, sanat eserlerini estetik bir keyif ve duygusal deneyimle algırlar. Sanatçılar, sanatları aracılığıyla düşüncelerini ve duygularını özgürce ifade edebilmelidir. Sanat, sansür ve kısıtlamalardan bağımsız bir ifade alanı sunar. Sanat eserleri, insanlar arasında anlam paylaşımı sağlar. Sanatçının ve izleyicinin duygusal ve düşünsel deneyimlerini birleştirir. Aynı zamanda, kişiler arası paylaşımların aktifleşmesine ve değişmesine yarar. Sanat, toplumun değerlerini, kültürünü, tarihini ve olaylarını yansıtır. Sanatçılar, toplumsal ve kültürel konulara değinerek toplumun bir yansıması olurlar. Toplumsal değişimlere öncülük edebilir ve eleştirel bir gözle toplumdaki sorunlara dikkat çeker. Sanat, insanlık tarihinden beri var olan ve kültürlerin gelişmesine ve zenginleşmesine katkı sağlayan bir öneme sahiptir. Sanatın gücü, insanları etkileyerek, düşündürerek ve bir araya getirerek toplumsal dönüşümleri ve paylaşılan anlamları şekillendirebilir. Sanatın anlamı ve değeri, toplumlar arasında farklılık gösterebilir, ancak insanların yaşamının önemli bir parçası ve zenginleştirici bir deneyim olduğu kabul edilir.

Sarı için, sanat olgusu farklı tarihsel dönemlerde, farklı anlayışlar altında ortaya çıkmış ve içinde bulunduğumuz bağlamda farklı isimlerle ifade edilmiştir. Bu temsiller içerisinde sanatsal olgunun tanımı zaman içinde değişmiş, anlamı çeşitlenmiş ve dolayısıyla işlevi de artmıştır. Bu, sanat olgusunun her zaman gerçeklik anlayışına paralel olarak nasıl geliştiği sorusuyla ilgilidir. Sanatın zanaattan farkı nedir, niteliği değiştiğinde “güzel sanatlar” a nasıl dönüşür ve “güzel”, “modern” ve “çağdaş” ın yerini nasıl alır? Sanatsal olguların tanımının ya da tanımsızlığının değişen kavramlara ve

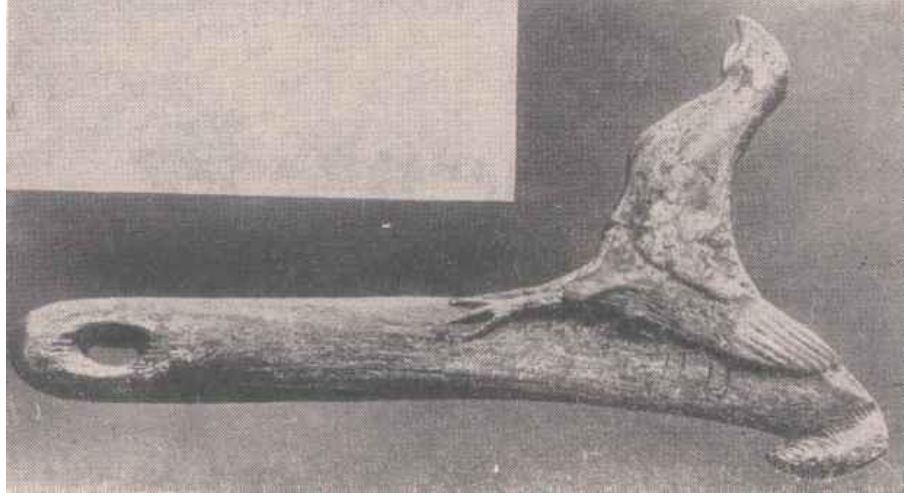
ifade biçimlerine tepki olarak nasıl ortaya çıktığı olmuştur. Anlamı, değeri, işlevi ve aidiyetinin nasıl netleştiği veya belirsizleştiğini anlatır. Sanatsal olgu değişmeye devam etsede, sanat alanı pek çok anlayış tarzını ve biçimini, yapım tekniklerini (ör. taş oymacılığı) ve birçok konuyu (ör. bir kadının veya adamın portresi veyahut da bir hayvan betimlemesi). Her zaman geçerli olmuştur ve bugün hala uygulanmaktadır. Ancak tarihin akışı içinde insan seküler kavramlarının anlamı da zaman içinde değişmekte ve çeşitlenmektedir. İçinde kavramın somut karşılığı olan sanat olgusu, farklı zamanlarda farklı malzeme ve materyallerde vücut bulmaktadır. Manevi anlayışlar ve dolayısıyla sanatsal olgular, zaman içinde tanım, anlam, işlev, değer ve nitelik bakımından değişmiştir. (Sarı, 2018, s.132)

Sanatın tarihi, insanlık tarihi kadar eski ve çeşitlidir. İnsanlar, insanlığın başlangıcından beri duygularını, düşüncelerini ve hayal güçlerini çeşitli şekillerde ifade etmeye çalışmışlardır. Sanatın tarihini, taş devrinden başlayarak antik uygarlıklar, Orta Çağ, Rönesans, Barok, Romantizm, Realizm, Modernizm ve günümüze kadar farklı dönemler ve akımlar şeklinde sınıflandırabiliriz. Sanatın tarihini temsil eden bazı önemli dönemler:

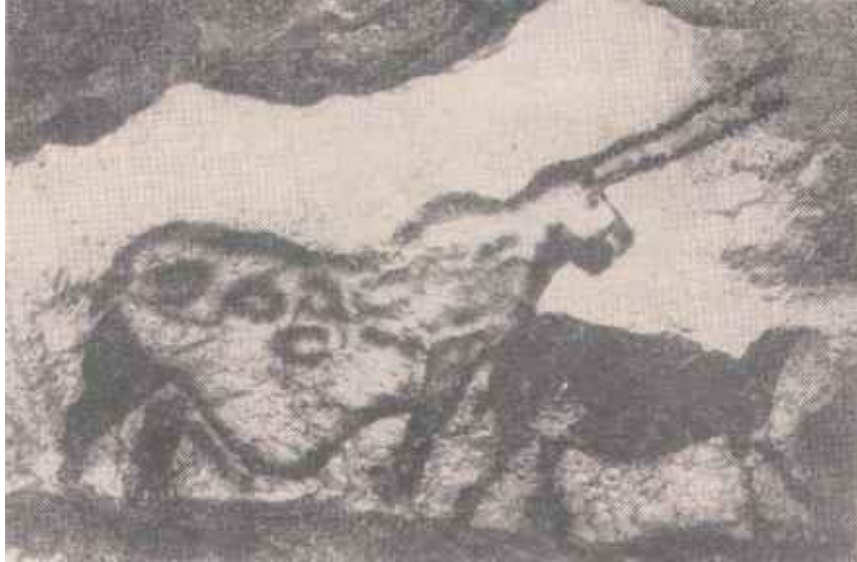
1.1.1. Taş Devri Sanatı (M.Ö. 30.000-10.000)

İnsanlar, mağara duvarlarına resimler ve semboller çizerek duygularını ve avcılıkla ilgili deneyimlerini tasvir etmişlerdir. Bu dönemde sanatın temel amacı, doğanın güçlerini anlamak ve avcılıkla ilgili ritüelleri desteklemek olmuştur.

Taş Devri sanatçıları, modern sanatın temelini oluşturan çeşitli teknikler yaratmışlardır. Maddenin türü, doğal morfolojisi, kayanın pürüzlülüğü ve insanın düşünme, görme ve anlama yeteneği, bu teknolojilerin ortaya çıkmasında büyük rol oynamıştır. Tüm bu faktörler, sanatçının temsilini ve estetik anlayışını güçlü bir şekilde etkilemiş ve şekillendirmiştir. Sanatta belirli tekniklerin uygulanmasında malzeme önemli bir hal almıştır. Bazı durumlarda malzeme, sanatçının kullandığı tekniğe göre seçilmiştir. Örneğin, Paleolitik insanlar geometrik motifler yaparken genellikle kemik, boynuz gibi malzemeleri tercih ederlerdi, çünkü taş gibi çok sert malzemeler düzgün bir şekilde geometrik motiflere işlenemezdi. (Yalçınkaya, 1978, s.67)

Resim 1: Savurga Ucuna Kakılmış Yaban Horozu, Henri Breuil'ün Rökonstrüksiyonu, Rengeyiği Boynuzu, Mas d'Azil Mağarası, Ariège-Fransa

Resim 2: Licorne Garip Hayvan, Boyalı Duvar Resmi, Lascaux Mağarası

Yalçınkaya Taş Devri sanatı ile ilgili, sanatsal gelişimin ilk aşaması olduğunu belirtmiştir. Farklı sosyal yaşam kategorilerinin bir unsuru olan moda, sanat için de geçerlidir. Bu nedenle sanatın birbirini izleyen aşamalardan ve geçişlerden geçmesi doğaldır. Aslında sanatın beşiği olan Üst Paleolitik'in başlangıcında sanat çeşitli çizimlerle özellikle makaronlarla başlamış ve Üst Paleolitik'in sonunda gerçekçiliğin zirvesine ulaşmıştır. Üst Paleolitik'ten bu yana, sanat gerçekçilikten şematizme doğru evrilmiş gibi görünüyor. Böylece sanat tarihinde zaman zaman gerçekçi ve şematik eserlerin gelişimine de tanık oluyoruz. Modern sanat dünyasının zirvesine ulaşmış

ressamlar arasında tarihöncesi teknikleri kullanarak resim yapmaya çalışanlar ve bu teknikleri benimseyerek sanat dünyasında çığır açanlar olduğu bilinen bir gerçektir diyebiliriz. (Yalçınkaya, 1978, s.81-82)

1.1.2. Antik Uygarlıklar (M.Ö. 3000- M.S. 500)

Mısır, Mezopotamya, Yunan ve Roma uygarlıkları gibi antik toplumlar, heykeltçilik, mimari, freskler ve kabartmalar gibi sanat formlarını geliştirmişlerdir. Bu dönemde sanatın ana teması, tanrıları, liderleri ve mitolojik olayları onurlandırmak ve güçlü devletlerin ve toplumların gücünü yansıtmaktır.

Resim 3: Bir Savaşçıyı Temsil Eden Kadeh, 9-12. Yüzyıldan

Resim 4: Bir parça, 9-12. Yüzyıldan

Resim 5: Theodore Apsevdīs, Bakire ve Çocuk, Panel Üzeri Tempera, 248 cm x 170 cm, Milano

Resim 6: Theodore Apsevdīs, Üç Adam, Fresk, 2,224 cm x 1,800 cm, 1183, Kıbrıs

Resim 7: M.Ö. 6. Yüzyılda Vazo

Uslu M.Ö. 6. yüzyılın başları olan Arkaik dönemi, Yunan sanatına yeni bir soluk getirmiş olarak ifade etmiştir. Çanak çömlek süsleme, vazolara siyah ve kırmızı figürlerin işlenmesi gibi teknikler geliştirilmiştir. Geometrik ve oryantal üslubun aksine, arkaik dönem mitoloji unsurlarını içeren eserler üretmiştir. Bu dönemden önce, M.Ö. 500'e kadar sürmüştür. Sadece toplumun üst sınıflarına hitap eden bir sanat çağı, Yunan Klasizmi ile devam etmiştir. Vazo çalışmasında perspektif, ışık ve gölge çalışması yoğunlaştırılmış, figürlere hacim ve derinlik kazandırılmıştır. Eser imzalandı ve resmi olarak bir sanat eseri olarak kabul edilmiştir. M.Ö. 300'de Helenistik dönem yaklaşırken, antik Yunan sanatı da aynısını yapmıştır. Bundan sonra kalıp yapımı ile seri seramik üretimi başlamıştır. (Uslu, 2023, s.1)

1.1.3. Orta Çağ (M.Ö. 500- M.S. 1500)

Orta Çağ'da Hristiyanlık, sanatın ana temasını oluşturmuştur. Gotik mimari, freskler, vitray camlar ve el yazmaları bu dönemde gelişmiş, sanatın büyük bir kısmı kiliseler ve manastırlar için dini amaçlarla üretilmiştir.

Resim 8: Monreale İçinde Sicilya, 12. Yüzyıldan

Resim 9: Bir Hanımın Fildişi Ayna Kasasında Nazik Aşk Sahneleri, 1300-1330, Paris

Orta çağ sanatı, Batı dünyasından 1000 yıldan fazla sanatın yanı sıra Avrupa'yı ve bazen Orta Doğu ve Kuzey Afrika'yı kapsayan sanat dönemlerini içerir. Önemli

sanat akımları ve dönemleri, ulusal ve bölgesel sanatı, türleri, canlanmaları ve sanatçıların ve sanatçıların kendilerinin el sanatlarını içerir. Heykeller, renkli el yazmaları, vitray, metal işleri ve mozaikler günümüze ulaşmıştır. Anıtsal oymalar, metal işçiliği, fildişi oymacılığı, emayeleme ve değerli metal işlemleri gibi küçük veya dekoratif eserler, özellikle bu dönemin başında muhtemelen resimlerden daha değerliydi denilebilir. (Bilgipedia, s.1)

1.1.4. Rönesans (14. Yüzyıl-17. Yüzyıl)

Rönesans dönemi, 14. yüzyılın sonlarında İtalya'da başlayıp 16. yüzyılın ortalarına kadar süren bir sanat, kültür ve bilim hareketidir. Orta Çağ'dan kopuşu temsil etmektedir. İtalya'da başlayan bu dönem, Antik Yunan ve Roma kültürüne ilgi duyan, insanın merkezde olduğu insan odaklı bir sanat anlayışını yansıtmıştır. Perspektif, anatomi ve gerçekçilik bu dönemin önemli özelliklerindedir. Bu dönemde birçok ünlü ve etkili sanatçılar, rönesans sanatının gelişimine katkıda bulunmuştur. Rönesans dönemi sanatının en ünlü sanatçılarından bazıları:

Yakar Rönesans dönemi sanatçıları hakkında, Leonardo da Vinci (1452-1519): İtalyan Rönesansının en ünlü sanatçılarından biri olan Leonardo da Vinci, ressam, heykeltıraş, mimar, bilim adamı ve mucitti. 'Mona Lisa' ve 'Son Akşam Yemeği' gibi önemli eserleriyle tanınır. Michelangelo (1475-1564): İtalyan heykeltıraş, ressam ve mimar. Michelangelo, “Tavan” ve “Son Yargı” freskleriyle ünlüdür. Ayrıca “David” ve “Pieta” da en önemli eserleri arasındadır. Raphael (1483-1520): Ressam Raphael, Atina Okulu ve Madonna ve Çocuk gibi dini ve mitolojik temalı tablolarıyla tanınır. Sandro Botticelli (1445-1510): Venüs'ün Doğuşu ve Primavera gibi ünlü eserleriyle İtalyan Rönesans sanatının en önemli isimlerinden biri. Tiziano Vecellio (1488-1576): Venedikli ressam Titian, yaptığı portreler ve mitolojik resimlerle ünlüdür. Donatello (1386-1466): İtalyan heykeltıraş Donatello, Floransalı David ve Marx gibi önemli eserleri olan Rönesans sanatçılarından önde gelenlerinden biridir. Albrecht Dürer (1471-1528): Alman Rönesans sanatının başlıca temsilcilerinden biri olan Dürer, heykel ve resimlerinde dini, mitolojik ve doğa konularını işlediği hakkında bilgi vermiştir. (Yakar, 2023, s.1) Bu listede yer alan Rönesans sanatçıları, bu dönemin en önemli isimlerinden sadece birkaçı. Rönesans, birçok yetenekli sanatçının ortaya çıktığı ve sanatın önemli bir gelişim sürecinden geçtiği bir dönemdi. Sanatçılar, mimarlar ve

bilim adamları, Rönesans'ın entelektüel ve sanatsal yenilenmesine büyük katkıda bulunmuşlardır.

Resim 10: Botticelli, Venüs'ün Doğuşu, Tuval Üzeri Tempera, 172,5 cm x 278,5 cm, 1485, İtalya

Resim 11: Tiziano, Venüs ve Adonis, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 106,7 cm x 133,4 cm, 1580, Madrid

Alp'e göre Rönesans'ta modernizm, hümanizmin idealleştirilmesi de dahil olmak üzere, insana yönelik ifade koşullarını kökten değiştirmiştir. Resimsel mekân daha çok zaman ve mekân olgularını düzenleyerek resimsel mekân olarak yeniden

kurgulanmıştır. Yanılsamalar ve yansımalar... Anlatım artık sadece dış gerçeğin değil, duygu ve düşüncelerin de ifadesi olmuştur. (Alp, 2013: 41 aktaran: Gökova, 2018, s.98) Gökova ise, Rönesans'a giden yolda resmin amacını doğayı perspektif içinde sunmak ve figürlerin ayaklarının yere sağlam bastığı resimsel bir çözüme ulaşmak olarak ifade etmiştir. Bu dönemde pek çok sanatçı yeni kuralları, özellikle de perspektifi uygulamak için mücadele ettiğinden, bunu başarmak zaman almıştır. Erken dönem Rönesans ressamalarının perspektifle ilgili sorunlarının ana nedeni, yüzyıllardır uluslararası Gotik ve Bizans sanatının etkisi altında olmalarıydı. Buluşun resimsel uzayda perspektife uygulanmasındaki zorluk, simgesel uzayın yüzeye yönelik iki boyutlu anlayışını kırmanın zorluğundan kaynaklanmaktadır. (Gökova,2018, s.98)

1.1.5. Barok Dönemi (17. Yüzyıl- 18. Yüzyıl)

Barok dönemi, duygusal yoğunluğu ve hareketliliği ifade etmeyi amaçlamıştır. Sanatta dramatik sahneler, gösterişli detaylar ve güçlü ışık-gölge kontrastlarına vurgu yapılmıştır. Mimari açıdan sanata önem verilmiştir.

Bu dönemin önde gelen sanatçıları arasında Michelangelo Merisi da Caravaggio (1573-1610), Rembrandt Harmensz Van Rijn (1606-1669), Jan Vermeer Van Delft (1632-1675), Pierre Paul Rubens (1577-1640), Diego Velasquez (1599-1660) George de la Tour (1593-1652) vardır. (Şen, 2020, s.1)

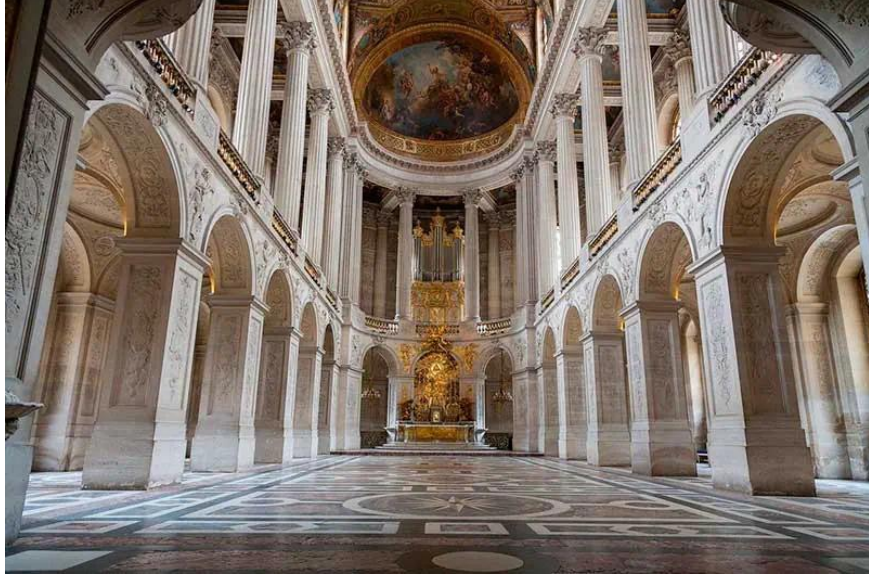

Resim 12: Rembrandt, Gece Devriyesi, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 363 cm x 437 cm, 1642, Amsterdam

Resim 13: Caravaggio, Judith Holofernes 'in Başını Keserken, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 145 cm x 195 cm, Roma

Halicı ve Yurttaş bu yeni sanatı, gerçekçi bir dünya görüşünden yararlanan ve mitoloji, geçmiş ve Hıristiyanlığı harmanlayan bir kültürel manzara olarak ortaya koymuştur. Bu nedenle tüm kültürel ve sanatsal yorumlar eğlenceli ve yaratıcı bir bakış açısıyla sunulur. Örneğin, Barok döneminde anlaşılmasız algılar yaratmak için debdebe, abartı, süsleme ve karmaşıklıkla tasarlanan sanatın merkezi ifadeleri olarak amaçlı ve konforlu bir şekilde döşenmiş mekanlar seçilmiştir. (Özdal, 2004, s.36 aktaran: Halıcı, Yurttaş, 2022, s.7) Özellikle Barok dönemde ışık kullanımı alanında bir lisans derecesi, hem mimari yapıdaki ışığın merkezi gücünün hem de resimdeki kaotik ve kaotik ortamların temelini attı. Işık bu nedenle hem astronomik hem de barok sanat eserlerinde öne çıkan bir özelliktir. (Dewitte, Larmann& Shields, 2015, s.393 aktaran: Halıcı, Yurttaş, 2022, s.7-8)

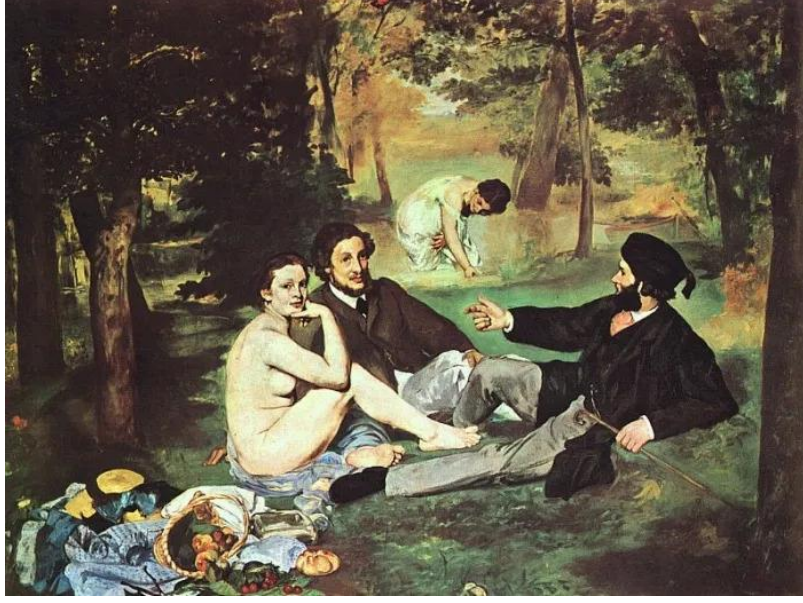

Resim 14: Versailles Sarayı, 1668, Versailles-Fransa, XIV.Louis tarafından yaptırılmıştır.

Bu mimari değişim dekorasyona da yansımıştır. Barok mimari, binanın gücünü vurgulamak için süsleme kullanır. Bezemenin kemerli ve kabarık şekli abartılı bir Barok yüzü işaret etmektedir. Dış yüzey dalgalıdır ve bazen yüzeyden fırlayan ve takip edilebilecek eğlenceli şekillere dönüşür. Sütunlar bina gövdesinden dışarı çıkar (Eroğlu, 2007, s.272 aktaran: Halıcı, Yurttaş, 2022, s.9) Rönesans'ın ağır, gerçekçi ve ahenkli dinginliği, güçlü ışık ve gölge kontrastları yaratan sanatsal bir yorumu tabidir. Rönesans'ın güzellik algısını değiştiren Barok sanatı, arzuladığı ihtişam ve gücün etkisine kavuşmuştur. (Halıcı, Yurttaş, 2022, s.9)

1.1.6. Modern (Çağdaş) Sanat (19. Yüzyıl- 20. Yüzyıl)

Modern sanat dönemi, sanatçıların geleneksel kalıpları reddettiği, yaratıcı özgürlük arayışında olduğu bir dönem olmuştur. İzlenimcilik, Fovizm, Kübizm, Sürrealizm ve Dadaizm gibi farklı akımlar bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Resim 15: Eduard Manet, Kırda Öğle Yemeği, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 81,9 cm x 104,5 cm, 1892-1863, Orsay Müzesi, Paris

Çağdaş Sanat Akımı- Pop Art: Tanınmış figür ve imgeleri çağdaş gerçekliği temsil etmek için kullanan bir sanat akımıdır. Pop Art'ın ana karakteri İngiliz sanatçı Andy Warhol'dur. Popüler kültürü ve ticari ürünleri tasvir etmektedir. Erişilebilir sanat Pop Art hareketi ve çağdaş sanattaki temsilcileri: Richard Hamilton, Claes Oldenburg, Roy Lichtenstein, James Rosenquist.

Minimalizm: 1915'te Rus ressam Kazimir Malevich, soyut geometrik desenler ve figüratif olmayan resimler içeren minimalist bir tarz yaratmıştır. Ancak çağdaş sanat akımlarından biri olan minimalizmin yayılması 1960'lı yıllarda başlamıştır. Minimalist çağdaş sanat akımı ve temsilcilerine örnekler: Donald Judd, Sol LeWitt, Dan Flavin.

İzlenimcilik (Empresyonizm): Çağdaş sanat akımının önemli bir parçası olan İzlenimcilik, izlenimin bakış kadar önemli olduğu fikriyle doludur. Claude Monet'nin İzlenim, Gündoğumu eserleri bu harekete adını vermiştir. Duygular, düşünceler ve hisler elemecilikte ön plandadır. İzlenimci çağdaş sanatçılar ve çalışmalarından örnekler: Paul Cezanne: L'Estaque Kayaları, Güneş Işığında L'Estaque'nin Sabah Görünümü, Van Gogh: Yıldızlı Gece- Arles'teki Yatak Odası Armand Guillaumin: Nehir Manzarası- Ivry'de Gün Batımı.

Kavramsalcılık: Kavramsal sanatta, bir sanat eserinin arkasındaki fikir önceliklidir. Her ne kadar kavramsalcılığın kökleri 21. yüzyıla dayandırılrsa da bu hareket, ilk olarak 1960'larda ortaya çıkmıştır. Çağdaş sanat akımları sanatçıları ve eserleri: Damien Hirst: For the Love of God, Ai Wei Wei, Jenny Holzer- Survival.

Ekspresyonizm: Ekspresyonist sanatçılar, korku, acı, neşe, öfke, şaşkınlık, üzüntü ve heyecan gibi günlük yaşamda ortaya çıkan duygulara odaklanır. Yani dışavurumculuğun konusu içseldir. Modern dışavurumcu sanat akımına örnekler ve temsilcileri: Edvard Munch, Gustav Klimt, Ernst Ludwig Kirchner.

Kübizm: 20. yüzyıl çağdaş sanat akımlarından biri olan Kübizm, doğayı geometrik formlarda tasvir eder. Diğer bir deyişle Kübist sanatçılara göre doğadaki her şey, şekli ne olursa olsun geometrik biçimde temsil edilebilir. Çağdaş Kübist sanatçılar ve eserleri: Pablo Picasso- Masada Ekmek ve Meyve Tabağı, Robert Delaunay- Eyfel Turu, Henri Le Fauconnie- Ağaç.

Fovizm: Fovizm'de resmin temizliği ve saflığı ön plandadır. Fauvist sanatçılara göre ışık ve mesafe gibi tüm detaylar resim içinde açık ve belirgin bir şekilde temsil edilmelidir. Fauvist sanatçılar, saf eserler yaratmak için rengi doğrudan kullanırlar. Bu eğilim Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir. Fovizm, çağdaş sanatta akımlar ve temsilcileri: Raoul Dufy, Albert Marquet, Henri Matisse.

Fütürizm: Fütürist sanatçılara göre evrendeki her şey hareket halindedir ve sürekli değişmektedir. İnsan bir varlığı görene ve anlayana kadar onu farklı algılar çünkü hareket varlığın şeklini değiştirir. Çağdaş sanatta hareketi hareketin merkezine yerleştiren fütürizm, hareket eden arabalar, dönen tekerlekler ve koşan hayvanlar gibi hareketli varoluşa odaklanır. Fütürist çağdaş sanatçılar ve eserleri: Gino Severini: Müzisyenler – Mavi Balerin, Umberto Boccioni: Kent Uyanıyor- Mısraklı Süvarilerin Taarruzu, Giacomo Balla: Hızlı Araba.

Dadaizm: Dadaizm, 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan devrim niteliğindeki çağdaş sanat hareketlerinden biridir. Birinci Dünya Savaşı sırasında savaşa karşı çıkan sanatçılar, yazarlar ve entelektüeller İsviçre'ye kaçtı. Savaş yoğunlaştıkça, savaşın beyhudeliğini ve dehşetini protesto etmek için bir Dadaist hareket ortaya çıkmıştır. Çağdaş Dadaist sanatçılar ve çalışmalarından örnekler: Marcel Duchamp: Çeşme-Bisiklet Tekerleği, Francis Picabia: Denge, Marcel Janco: Zürih'te Top.

Surrealizm (Gerçeküstüculük): Surrealist sanatçılar için resim tamamen içeriğin özgür biçimiyle ilgilidir. Daha basit bir ifadeyle, gerçeküstüculük resmin mantığını çalar. Dadaizm'in yıkıcı temellerine karşı bir kontrpuandır. Surrealist Çağdaş Sanat Akımı Sanatçıları ve eserleri: Salvador Dali: Belleğin Azmi- Filler- Yanan Zürafa, Rene Magritte: Âşıklar- Adamın Oğlu, Frida Kahlo: Yaralı Geyik.

Soyut Resim: Soyut resim, Wassily Kandinsky tarafından suluboya çalışmasıyla birlikte geliştirilmiştir. 20. yüzyılın başlarında doğmuştur. Kandinsky, Doğu Avrupa avangart hareketiyle ilişkilendirilmiş ve kompozisyon kullanmayan ilk ressam olmuştur. Bu şekilde soyut bir resim yaratılmaktadır. Gerçeği yansıtmayan görüntü olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Soyut resim, çağdaş sanat akımı, sanatçılar ve eserleri: Frantisek Kupka: İltifat, Paul Klee: Kale ve Güneş, Pablo Picasso: Saçlarını Tarayan Kadın.

Konstrüktivizm: 1920'lerde Rusya'da ortaya çıkan konstrüktivizm, modern malzemeler kullanılarak geometrik yapıların oluşturulmasına dayanır. Konstrüktivist çağdaş sanat akımı ve temsili örnekleri: Varvara Stepanova: Ekmek ve Gül, Vladimir Tatlin: Kompozisyon (Monat Mai). (Sanatakademi, s.1-3)

Modern Sanat, 19. ve 20. yüzyıllarda ortaya çıkan ve geleneksel sanat anlayışlarına meydan okuyan bir sanat akımıdır. Bu akım, Avrupa ve Amerika gibi yerlerde başlayarak dünya çapında yayılmış ve çeşitli sanat dallarında etkili olmuştur. Geleneksel sanatın sınırlarını genişletmeyi ve yeni ifade biçimleri arayışını temsil eder. Modern sanatçılar, yeni teknikler ve malzemeler kullanarak deneysel yaklaşımlara yönelmişlerdir. Sanatın sınırlarını zorlayarak, geleneksel sanatın kalıplarından çıkmayı amaçlamışlardır. Nesnel gerçekliğe bağlı kalmaktan ziyade soyutlama ve sembolizme dayalı yeni anlatımlara yönelmiştir. Sanatçılar, objektiflik yerine subjektif ifadeye vurgu yapmışlardır. Geleneksel sanat tekniklerini ve tarzlarını terk ederek daha yenilikçi ve farklı bir sanat anlayışı geliştirmişlerdir. Bu, sanatta sürekli bir evrim ve değişimi beraberinde getirmiştir. Toplumsal ve siyasi olayları eleştiren, sorgulayan ve yansıtan bir platform olmuştur. Sanatçılar, zamanlarının sosyal ve politik sorunlarına dikkat çekmek için eserlerinde mesajlar vermişlerdir. Modern sanat, sanatçılara daha fazla özgürlük tanımıştır. Geleneksel normlardan kurtulup kendi ifadelerini yaratma konusunda daha cesur olmuşlardır. Çeşitli akımlar ve gruplar altında farklı şekillerde kendini göstermiştir. Bazı önemli modern sanat akımları arasında Ekspresyonizm,

Kübizm, Sürrealizm, Dadaizm, Fütürizm, Soyut Dışavurumculuk ve Pop Sanat bulunmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki “modern” terimi, zamanla farklı dönemlere ve sanat anlayışlarına göre farklı anlamlar kazanmıştır. Zamanla, modern sanatın yerini “çağdaş- güncel sanat” adı verilen yeni bir akım almıştır. Bu nedenle, terimlerin zaman içindeki kullanımlarına dikkat etmek önemlidir.

1960’lardan sonra büyük bir ivme kazanan sanattaki değişimin ilk kökleri Duchamp’ta atılmıştır. Özellikle 1972’de Minoru Yamasaki’nin Pruitt Igoe konut kompleksine dinamit bombası atılması, postmodernizm adı verilen başka bir süreci tetiklemiştir. 1980’den itibaren piyasalar, rantlar, küreselleşme ve postmodernismlerle postmodern ve kozmopolit bir boyut kazanmıştır. Eklektizm, kolaj, montaj, üst üste bindirilmiş alıntılanmış imgeler, durağan kültürel nesnelere çok dekadan zaman ve mekan algıları, melezleştirme, postmo, ironi ve parodi postmodern sanatın dili haline gelmiştir. Postmodernizm kavramını doğru anlamak için postmodern öncesine ve postmodernizme bir göz atıldığında: Modernizmin getirdiği yabancılaşmadan kaçmak için sanatçıların tek sığınağı burasıdır ve ‘sanat’ın mottosu işlevselliştir. Değer verilen her türlü sanatsal süslemeler görülmektedir. Resimde yüzeyler, şekiller ve renkler, sürekli hareketle yeni bir şeye ulaşma arzusuyla, temel şekiller ise asıl olana ulaşma arzusuyla değer kazanmıştır. Çağdaş sanatta tuvalin yüzeyi ve rengi, geleneksel sanatın aksine bir anlayışla postmodern edilmiş hatta üzerinde durulan unsurlardır. Modernizm, becerisi sanatçıda sona eren ve belirli kurallara göre ilerleyen bir sanat anlayışına sahipken, postmodernizm ise tam tersine belirli üslupsal özellikler görerek belirli sınırlar içinde değil, belirli sınırlar içinde ilerleyen bir sanat anlayışına sahiptir. Kuralları var ve bu noktada son derece zorlayıcı, seyirciden parçayı anlamlandırmasını istenmiştir. Çağdaş sanatta öze ulaşma çabası ve inancı, biçimi saf biçime ve renge indirgerken, postmodernizmde böyle bir öze ulaşma çabası yoktur. Böyle bir varlığın varlığına bile inanmıyor ve sanatın biçimsel bir iş olduğu fikrini tamamen reddetmiştir. (Görenek, 2022, s.19)

1.1.7. Postmodern Sanat (20. Yüzyıl)

Postmodern sanat, farklı sanatsal disiplinleri birleştirme, eski sanatı referans alma ve toplumsal eleştiriyi vurgulama eğilimindedir. Görsel ve kavramsal özgürlük, postmodern sanatın önemli özelliklerindedir.

Postmodernizm de birçok kültür, mimari, edebiyat ve resim alanında sanatçı bulunmaktadır. Güzel sanatlarda postmodern isimler: Art & Language, Marcel Duchamp, Simon Dürr, Gilbert ve George, Wang Guangyi, Res Ingold, Donald Judd, Agnieszka Olivia Juszczyk, Ilya Kabakov, Jeff Koons, Bruce Nauman, Sigmar Polke, Gerhard Richter, Cindy Sherman, Andy Warhol. (wikipedia, s.4)

Resim 16: Duchamp Fountain, 1917, Alfred Stieglitz tarafından fotoğraflanmıştır.

Postmodernizm; Tüketicilerle iletişimi önceleyen ve teknolojinin egemen olduğu toplum konumunu dikkate alan modernizm anlayışını eleştiren bir teori olduğu da söylenebilir. Postmodernizm aynı zamanda teknolojide büyük ilerlemelerin olduğu, üretimin sınırsız hale geldiği, insan gücünün yerini beyin gücünün, bilgisayar teknolojisinin ve genel piyasa kurallarının aldığı bir dönemi ifade etmektedir. (Yeygel, 2006: 199 aktaran: Hatipler,2017, s. 36) Postmodern çağda tüketim, yaş, cinsiyet veya etnik grup özelliklerinden bağımsız olarak kimliğin ortak bir göstergesi haline gelmiştir. Bu belirtiler, tüketimin baskın yaşam tarzı olduğunu ve çoğunlukla şehir merkezlerinin dışındaki mega/hiper alışveriş merkezlerinde bulunduğunu göstermektedir. Bu dönemde alışveriş merkezlerinde uygulanan tüketim pratikleri artık modern zamanlarda olduğu gibi temel ihtiyaçları (yeme, içme, yaşama) karşılamaya yönelik bir faaliyetler bütünü olmaktan çıkıp postmodernizmin bir göstergesi olarak

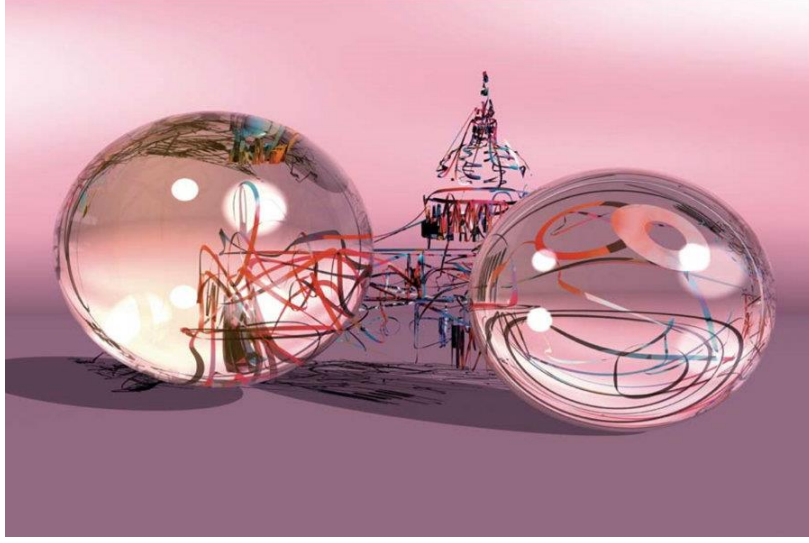
değişmiştir. İnsanlar temel ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak yerine tüketim malları satın almak için çalışmaya başlamışlardır. (Hatipler,2017, s.37)

Hatipler'in aktarımına göre, modernizmden sonra ortaya çıkan postmodernizm, sanayi sonrası toplumda gelişmiş ve belirsizliği de beraberinde getirmiştir. Politikada totaliter rejimlerden ziyade, açık ve çoğulcu bir demokrasi taraftarı olan postmodernizmin en belirgin özellikleri şunlardır (Soykan, 1993, s.118): belirsizlik, parçalanma, kurallığın bozumu, ironi, 'ben'in yitimi, melezleşme, katılma, karnavallaşma, metinsellik, geleceğe dönüş (back to the future), her şey gider (anything goes). Modernizmin bilimi yücelten ve usçuluk yapan yanında postmodernizm bilimi bir ideoloji yapar ve adeta bilimi her türlü ideolojik söylem ile bir sayar. Bütün bunların yanında postmodernizmi, henüz gerçekleşmiş bir dönüşüm olarak görmemek gerekir. (Tekeli, 1992 aktaran: Hatipler, 2017, s.36) Günümüzde sanat, teknolojinin etkisiyle dijital sanat ve interaktif sanat gibi yeni formlara dönüşmeye devam ediyor. Sanat, kültür ve toplumun değişen ihtiyaçlarına yanıt veren sürekli evrim geçiren bir alandır.

1.1.8. Dijital Sanat (20. Yüzyıl- Günümüz)

Bilgisayar tabanlı teknolojilerin kullanıldığı bir sanat formudur. Geleneksel sanat malzemeleri ve teknikleri yerine dijital araçlar ve yazılımlar kullanılarak yaratılır. Bu tür sanat, bilgisayar grafikleri, dijital resim, dijital heykel, dijital animasyon, dijital illüstrasyon ve interaktif medya gibi çeşitli alanları içerebilir.

Dijital Sanat'ın öncü sanatçıları olarak, Ben Laposky, Herbert W. Franke, Whitney Sr, Charles Csuri, Michael Noll, Frieder Nake, Edward Zayek, Kennety Knowlton gibi isimler sayılabilir. (Sağlamtimur, 2010: 219 aktaran: Toptaş, 2022, s.171)

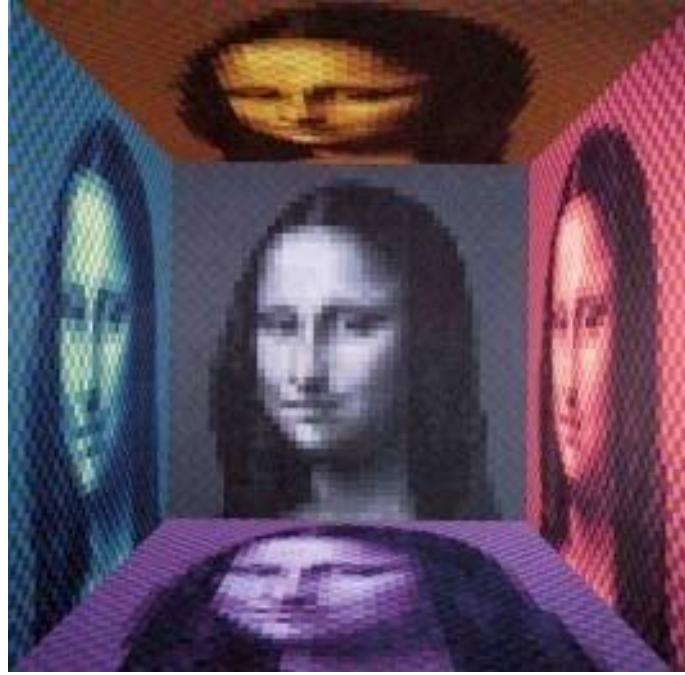
Resim 17: Charles Csuri, Political Agenda, 1999

Resim 18: Anonim, NFT (dijital) Tasarım, 2021

Dijital Sanat, 20. yüzyılın sonlarından itibaren gelişmeye başlamış, günümüze kadar gelmiş ve teknolojiye ilerlemelerle birlikte büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Bu sanat formu, bilgisayarın yaratıcılık sürecine katkı sağlayarak ve sanatçıya daha esnek ve yenilikçi ifade araçları sunarak geleneksel sanatla karşılaştırıldığında farklıdır. Dijital boyama ve çizim teknikleri kullanılarak bilgisayar ortamında yaratılan resimler, üç boyutlu modelleme yazılımları kullanılarak dijital olarak oluşturulan heykeller, hareketli resimlerin ve illüstrasyonların dijital olarak üretilmesi ve ardından zaman çizelgesiyle bir araya getirilerek canlandırılmasından oluşmaktadır. İzleyicilerin

katılımını içeren ve etkileşimli deneyimler sunan dijital sanat eserleridir. Özellikle günümüzde yaygın olan NFT dijital sanat, sanatçıların ve izleyicilerin sanal gerçeklik ortamında etkileşimde bulunduğu sanat eserleri ve gerçek dünyadaki ortamı dijital içeriklerle zenginleştiren dijital sanat eserler olarak toplum tarafından dikkat çekmektedir. Geleneksel sanatın yanı sıra kültürel, toplumsal ve teknolojik değişimlere de yansıyan bir sanat formudur. Dijital sanatçılar, dijital ortamda yaratıcılıklarını ifade ederken sanat dünyasında yeni ve heyecan verici fırsatlar yaratırlar. Aynı zamanda dijital medya, eserlerin daha geniş kitlelere ulaşmasına ve kolayca paylaşılmasına olanak tanır. Ancak, geleneksel sanattan farklı olarak dijital sanatın kalıcı bir fiziksel varlığı olmayabilir ve teknolojik araçların sürekli gelişimiyle değişebilir. Ekonomik açıdan daha hızlı gelişim gösteren dijital çağ, günümüz popülerizminde önemini korumaktadır.

Resim 19: Jean Pierre Vaserely, Synthesized Mona Lisa, 1989

Bilgisayarlar, fotoğraflar, videolar, internet, yazıcılar, tarayıcılar, çizim, hesaplamalar ve boyutsal ölçüm cihazları gibi çeşitli araç ve ortamlar dijital teknolojinin temelini oluşturan gelişmelerdir. Bu araçlara ek olarak fotoğraf düzenleme, boyama, 3D görüntü ve animasyon üretim programları da dijital eserler oluşturmak için kullanılmaktadır. Pek çok sanatçı çalışmalarını oluşturmak için hâlâ

geleneksel yöntemleri kullanırken, bazıları geleneksel araçlarda bulunmayan yaratıcı olanakların arttığını görmek için dijital araçlara yönelmektedir. Daha fazla sanatçı türü dijital teknolojiyi kullandıkça, içinde yaşadığımız teknolojik çağı yansıtan çağdaş eserler yaratma fırsatları da artmıştır. Ayrıca sanatçılar farklı disiplinlerden ekiplerle de çalışabilmektedir. Örneğin, mühendisler, bilgisayar programcıları, ses mühendisleri ve mimarlar dijital sanatlarda aktiftir. Yazılı metin kolajlarından, ses ve video kayıtlarına, karmaşık matematiksel işlevlerle oluşturulan görüntü ve seslere kadar çok çeşitli sanatsal üretim olanaklarını göstermektedir. Sanal yaşam, sanal dokunuş, doku, sanal koku ve sanal tat, dijital sanatçıların ve bilim adamlarının diğer çalışma alanlarıdır. Dokunulmaması gereken sanat eserlerinde dokunulabilen, kokusu alınamayan şeylerde koku olduğu duygusunu aktarmak için araştırmalar yaparlar. Bu çalışmanın çoğu, sunum, gösterim ve performansın eşlik ettiği bir yüzeye projeksiyonla yapılır. Projeksiyon, dijital çağda en önemli sunum ve anlatım aracı olarak kabul edilmektedir. (Sağlamtimur, 2010, s.220)

Günümüz teknolojisinin gelişmesiyle sanat arasında giderek artan bir ilişki bulunmaktadır. Teknolojinin hızlı gelişimi, sanatçıların yeni ifade biçimleri keşfetmelerine, eserlerini yaratıcı ve etkileyici şekillerde sunmalarına ve izleyicilerle etkileşim kurmalarına olanak tanımaktadır. Teknoloji ve sanat arasındaki bazı önemli etkileşimler bulunmaktadır. Bilgisayar teknolojisinin ilerlemesi, dijital sanatın popülerliğini arttırdığı gibi, sanatçılar, dijital çizimler, 3D modeller, dijital heykeller, sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik gibi yeni medyaları kullanarak eserler yaratmaktadır. Bu tarz sanat, sanatın sınırlarını genişletirken kullanıcılarına farklı deneyimler yaşatmaktadır. Teknolojinin sanat dünyasına girişi, sanatın dijitalleşmesini ve geleneksel sanata göre özgürlüğü de beraberinde getirmiştir. Sanat, toplumun bir yansıması olarak değişen dünya görüşlerine ve değerlere bağlı olarak şekillenmektedir. Fakat bazı sanat eserleri ve sanatçılar, içerdikleri konu, içerik veya estetik nedeniyle kısıtlamaya uğrayabilirler. Teknoloji çağı artık toplumun bir tuşla istediği herhangi erişime ulaşmasını sağlamaktadır. Bu durum internet dünyasında sadece sanatla kısıtlı olmayıp, yaşamın başlangıcından sonuna kadar merak edilen bütün bilgi erişimine ulaşmayı sağlar. Teknolojinin sürekli olarak değişiyor ve hızla ilerliyor olması toplum için avantajlı bir durum sayılırken öte yandan tehlikeli bir durum haline gelmektedir. İnternet ortamının, her platformunda hemen hemen her bireyin ulaşım sağlayabileceği

içerikler mevcuttur. Toplumun bazı içeriklerden kendini koruması için alınan önemlerin en uygulanabiliri sansür olarak tanımlanır.

1.2. Sansürün Tanımı ve Tarihçesi

Dünya üzerinde yaşantımızı etkileyecek birçok olay yaşanmaktadır. İnsanlar bu olayların gidişatına ayak uydurup yaşam standartlarını buna göre sürdürmeye çalışırlar. Yaşadığımız coğrafya, büyüdüğümüz ortam, benimsediğimiz gelenek ve görenekler hayatı yaşama biçimlerimizi etkiler. Sürdürdüğümüz hayat içerisinde yaptığımız tüm faaliyetlerin dünya üzerinde kısıtlamaları bulunmaktadır. Birçok ülkede görülebileceği gibi toplumun benimsediği ahlaki değerler ele alındığında, bu ahlaki değerlere uyum sağlamayan her faaliyet devletler tarafından sansür olarak uygulanır. Sansür uygulamalarını en somut amacı toplumu korumak ve devletin üzerinde kontrol sağlayacağı şekilde geliştirmektir. Kullanılmaya başlandığı yıl M.Ö. 443 olarak bilinen Türkiye ve birçok ülkede kullanılan sansür kavramı, herhangi bir şeye uygulandığında sansürlemek, sansüre uğramak olarak kullanılmaktadır. Dünya üzerinde ki her türlü yayınların yönetim tarafından daha önce kontrol edilmesi gerekmektedir. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü'nde sansür “Her türlü yayın, film ve tiyatro yapımı, devletin ön incelemesine, yayın ve sunumları ise onaya tabidir.” şeklinde yer almaktadır. (Tarlabölen Solmaz, 2019, s.6)

Sansür kelimesinin bugün ki sözlük anlamı, “basın, radyo, iletişim, film ve kitaplarda yer alan eserlerin devlet tarafından önkayıt altına alınması veya kısıtlanması eylemi”dir. Sanata ve toplumsal sanat fikrine karşı baskı pratiğinin ilk düşünürü Platon'dur. Sanat eserlerini seçmek, kontrol etmek, düzenlemek ve gerekli gördüğümüzde ortadan kaldırmak için sansür kullanılmıştır. Bu dönemde sanat toplumu eğitmek için kullanılan bir araç olmuştur. (Ayva, s.2) “Sansür”, “yargılamak” veya “fikir sahibi olmak” anlamına gelen Latince "cencere" kelimesinden türetilmiştir ve geniş anlamda bir kurum veya otorite tarafından uygulanan bir kısıtlama veya yasaklama olarak tanımlanabilir. Hem çeviri alanında hem de edebiyat, siyaset, medya, kültür ve tarih gibi alanlarda var olan bir sorun olan sansür, 2000'li yıllardan itibaren artan bir tartışma ve tartışma konusu haline gelmiştir diyebiliriz. (Taş, 2018, s.2)

Nişanyan Etimoloji Sözlüğü'ne göre Türkiye'de sansür 1860'lardan beri var, ancak 1908 gibi erken bir tarihte sansür ve otosansür, haber kuruluşlarında ve

sözlüklerde bu sansürün örneklerinin yer almasına neden olmuştur. Sansür sözcüğü Türkiye'de ilk defa 1908 yılında Şemsettin Sami'nin Fransız-Türk ortak bayındırlık işlerinde ve basın özgürlüğü konulu Kanun y Esasi'nin bölümlerinde teftiş ve soruşturma anlamında kullanılmıştır. Türk Dil Kurumu'na göre sansür terimi, “her türlü yayın, film ve tiyatro yapımının devlet tarafından ön incelemesi ve sıkı denetimi” anlamı olarak tarif edilir. Turgut Er ise sansürün tanımını hakkında şunları söylemiştir: “Bir yerden başka bir yere gönderilen yayın, haber ve her türlü basılmış veya basılacak eşya, alıcılarına ulaşmadan önce devlet daireleri tarafından kontrol edilir. Belli fikir, görüş ve kavrayışların yayılmasını engeller.” Sansür kavramının böylelikle dilimizin diğer dillerinden türetildiği anlaşılmaktadır. Otoriteye dayalı sansürün çeşitli tanımları göz önüne alındığında, sansürün siyasi güçler tarafından yürütülen her türlü yayın ve sanatsal faaliyeti kontrol altına alma girişimi olduğu söylenebilir. Sansür kavramının iki bölümü vardır: sansür ve otosansür. Sansür, edebi, görsel veya sözlü bir eserin içeriğindeki rencide edici ifadelerin veya görüntülerin revizyonu ve kontrolüdür. Philip Cook ve Conrad Heilmann'a göre iki tür otosansür vardır: kamusal ve özel. Kamusal sansürde, bireyin otosansürü kamusal sansüre tabi olurken, özel otosansürde kişinin içselleştirilmiş koşulları geçerlidir. Devlet sansürüyle bağlantılı korkuyla kabul edilen ve içselleştirilen yasakların insanları otosansüre yönelttiğini gösteriyor denilebilir. (Yılmaz, 2019, s.4-5) Sansür, kitap, dergi, oyun, film, müzik gibi yazılı, video ve sözlü eserlerdeki istenmeyen düşünce ve görüntüleri düzenleme, değiştirme ve kontrol etme eylemidir. Sansürün boyutu genellikle yetkililer tarafından belirlendiği için yetkililer tarafından baskıcı ve sert bir müdahale olarak algılanmaktadır. (Güvenç, 2011, s.5)

Sansür, bir içeriğin değiştirilmesi, sansürlenmesi veya engellenmesi anlamına geldiği gibi genellikle politik, dini, ahlaki veya toplumsal nedenlerle gerçekleştirilebilir ve belirli bir fikri, inancı veya değeri desteklemek veya korumak amacı taşır. Genellikle bir otoritenin veya kurumun kararıyla uygulanır ve içeriğin yayımlanmasını engellemek, sansürlenmiş içeriği değiştirmek veya belirli unsurları sansürlemek şeklinde gerçekleşebilir. Medya, edebiyat, sanat, sinema, müzik veya diğer iletişim araçları üzerinde etkisini daha çok göstermektedir. Sansürün amacı genellikle belirli bir ideolojiyi, değeri veya inancı korumak, desteklemek veya yaymak olarak görülür. Öncelikle sansürlenmek istenen içeriğin toplum üzerindeki etkisinden, zararlı veya rahatsız edici bulunan unsurlardan korunmak için kullanılır. Günümüzde normal yaşam standartları olan her bireyin yaşadığı hayat içerisinde kendini gösteren

bir unsurdur. Medyanın gelişimi ve önceliği ile her açıdan hayatımızın içerisinde. Amacı görsel veya işitsel her türlü tehlikeye karşı alınan bir önlem olarak ifade edilse de, kullanım amacına göre değişkenlik gösterebilir. İfade özgürlüğüne müdahale eden bir kavram olarak da eleştirilir. Sansür, insanların farklı düşünceleri, eleştirileri veya alternatif bakış açılarını ifade etme özgürlüğünü sınırlayabilir. Bu nedenle, sansür, demokratik toplumlarda ifade özgürlüğüyle ilgili önemli bir tartışma noktası olmuştur. Bir içeriğin sansürlenmesiyle beraberinde çeşitli etik, yasal ve toplumsal sorunları da gündeme getirebilir. Sansürün sınırları ve meşruiyeti konusunda tartışmalar vardır ve demokratik toplumlar genellikle sansürün sınırlarını belirlemek için hukuki ve ahlaki çerçeveler oluşturmaktadır.

1.3. Sansürün Ortaya Çıkış Nedenleri

Sansürün toplumda ki varlığı, insanlığın varlığı kadar eskidir. En eski toplum varlığından, imparatorluklardan, günümüz ulusal devletlere kadar her zaman sansür var olmuştur.

Sansür, belirli içerik veya bilgilerin yayınlanmasının, dağıtılmasının veya bunlara erişimin engellenmesi veya kısıtlanması anlamına gelir. Sansürün amacı, hükümetlerin, medyanın, kurumların veya bireylerin genellikle zararlı, uygunsuz, saldırgan veya tehlikeli bulduğu içeriği korumak olarak bilinir. (Yeniçağ, 2023, s.1) Bu bakımdan sansüre birçok farklı alanda uygulanabilen bir kısıtlama ve kontrol sağlanması denilebilir. Sansürün kullanılması için bazı temel nedenler vardır. Bu nedenler sansürün ortaya çıkış nedenleri olabilir. Sansür, toplumda kontrolü sağlamak amacıyla uygulanabilir. Yönetim veya yetkililer, belirli bir düşüncenin farklı bir amaca yayılmasını engellemek veya toplumda farklı bir düşüncenin güçlenmesini insanların o düşünceye bürünmesini önlemek için sansürü kullanabilir. Hükümetin kendi düşüncesinden öteye geçilmemesi istendiği için sansür burada devreye girer toplumun otoritesi oluşturulamaz kontrol hükümetin elinde kalmalı düşüncesi uygulanır. Aynı zamanda hükümetler, kendilerine karşı düşünceleri engelleyerek ve muhalif sesleri susturarak siyasi güçlerini korumaya çalışabilirler. Bir toplumun milli değerlerini, kültürünü korumak adına veya belirli değerleri savunup arkasında durmak amacıyla uygulanabilir. Özellikle, geleneklerin, dini inançların veya milli değerlerin korunması

gerektiği düşüncesinden hareketle sansür uygulanabilir. Sansürün ne için ve nerede kullanılmasının önemi burada devreye girebilir.

Sansür, tarihin, bireylerin belirli konulardaki bütünleşmiş hassasiyetlerini korumak veya bireyin kişisel haklarını korumak için uygulanmaktadır. Kişinin kendi hayatını yaşama şekli, seçenekleri, tarzı sorgulanmaksızın sansür uygulanabilir. Şiddete meyilli olan veya tümü ile şiddet içeren, aşırı uç düşüncelerin toplumu olumsuz etkilemesini, yayılmasını önlemek için sansür uygulanmaktadır. Belirlenmiş bir ideolojinin yaygınlaşmasını engelleme, önleme veya desteklemek amacı ile de uygulanır. Bu tür sansür, yönetimin veya ideolojik grupların kendi düşüncelerini yaymak veya rakip düşünceleri bastırmak için kullandığı bir araç olabilir. Bir ülkenin ulusal güvenliğini korumak için uygulanabilir. Sansür, ulusal güvenlik bilgilerinin ve askeri sırların yayılmasını önlemek için kullanılabilir. Sanatla ilgili olarak, toplumun ve yönetimin otoritesini yeniden baltalamadan, bir toplumun ulusal değerlere ve kültüre ilişkin farklı görüşlerini yansıtan her şeye sansür uygulanabilir. Dinler, gelenekler, görenekler ve gelenekler bir toplum olarak ele alınarak bir bütün olarak ele alınır, böylece tüm kavramlar televizyon, dergi, gazete, gazetecilik, kitap, film, tiyatro, resim, heykel, müzik ve sanat adları altında gruplandırılır. Çelişkili ama medyanın bunu destekliyor olması sansürü uygulanabilir hale getirmesidir.

Sansür genellikle müstehcenlik, terör örgütlerinin propagandası, kamu görevlilerine hakaret ve kişi haklarına yönelik saldırılara dayanmaktadır. (Gürsoy ve Erçin, 2014, s.5) İfade özgürlüğünün ulusal güvenlik, örf ve adetler, ahlak, kamu düzeninin ve kamu sağlığının bozulması gerekçeleriyle de engellenebileceği ileri sürülmektedir. Ayrıca bazı devlet görevlilerinin yasal yollara başvurmadan sanat faaliyetlerine müdahale etme takdirine sahip olduğu belirtilmiştir. (Karaca, 2012, s.13)

1.4. Sansürün Çeşitleri

Sansür kültür, siyaset, ideoloji gibi farklı alanlarda farklı şekillerde kullanılabilen bir kısıtlama ve kontrol mekanizmasıdır. Bu nedenle, farklı sansür türleri mevcuttur. Bazı sansür türleri:

1.4.1. Kültürel Sansür

Kültürel sansür, bir kültürel içeriğin (örneğin, kitap, film, müzik, sanat eseri veya diğer ifade biçimleri) belirli bir topluluk, toplum veya devlet tarafından denetim, kısıtlama veya sansür altına alınması anlamına gelmektedir. Sansür, genellikle toplumun değerlerine, ahlaki normlarına veya politik ideolojilere uygun olmadığı düşünülen içerikleri engellemeyi veya yok etmeyi içermektedir.

Kültürel sansür, bazı kültürel materyallerin yayınlanmasını, sergilenmesini veya dağıtılmasını engelleyerek veya sansürleyerek toplumun veya devletin belli bir kontrolü altında tutma amacı taşıyabilir. Bu tür sansür uygulamaları, toplumu koruma, ahlaki değerleri destekleme veya belirli siyasi görüşleri teşvik etme amacı güdebilir. Ancak, bu tür sansür uygulamaları aynı zamanda ifade özgürlüğü ve sanatın özgürlüğüne müdahale olarak eleştirilebilir.

Kültürel sansür, bir toplumun kültürel, sanatsal veya edebi çıktılarının içeriğinin kontrol edilmesi veya kısıtlanmasıdır. Bu tür sansür genellikle bir ülkenin tarihine, geleneklerine ve değerlerine aykırı olduğu düşünülen içeriği kısıtlamak için kullanılmaktadır. (Yeniçağ,2023, s.2) Adorno ve Horkheimer'e göre bireyin özerkliğini kaybetmek aynı zamanda sanatçının, sanatın ve yapıtın özerkliğini de kaybetmek demektir. Kültürel ürünler, estetik kaliteden uzaklaşan ve çağdaş iktidar aygıtının çıkarlarına hizmet eden sanat ve sanat eserinin özdenetim kaybını göstermektedir. Dolayısıyla bir kültürel ürün, alıcıya estetik tatmin sağlayan bir sanat eseri iken; endüstriyel kültür malları olan ürünler sadece ekonomik bir tatmindir. (Adorno ve Horkheimer, 2010 s.178)

Sanat ve kültürün sansürlendiği ve dolayısıyla manipüle edildiği bir kitle toplumunda, kitle iletişim araçları, egemen ve eleştirilmemiş düzenin çıkarlarını güçlendirme işlevi görmektedir. Bu araçsal işlevine ek olarak, kitle iletişim araçlarının sanat ve kültür üzerindeki egemenliğine eleştirel bir boyut getirilip getirilemeyeceği sorusu gündeme gelebilir. Phil Slater bu soruyu şu terimlerle ele aldı: "Nihayet, gelişmekte olan iletişim araçlarının manipüle edilmiş kullanımının analizi, bu araçların manipülatif olmayan, hatta eleştirel nitelikte bir kullanımının ne olduğu sorusunu gündeme getirir". (Slater, 1998, s.236 Aktaran: Sarıkahyaoğlu, s.4) Bu noktada Sarıkahyaoğlu'na göre sanat ve kültürün olmazsa olmaz nitelikleri üzerinde durulmalı ve iletişim araçlarının kullanılabilirliğinin önemi yeniden ele alınmalıdır. Modern

toplumların yaşamının her döneminde özümlediği standart ve seri üretim, sanat ve kültürün özgünlüğünü ve dolayısıyla kültür-sanat sektörü alanlarındaki çeşitliliğini kaybetmesine neden olmaktadır. Bu nedenle sanat ve kültürün tekdüzeliğinden kurtulmak için özgünlüğünü ve çeşitliliğini korurken, aklın eleştirel kullanımının sanat ve kültür alanlarında işlevsel olması gerekir. Kültürel ve sanatsal üretimlerde aklın eleştirel kullanımı, bireysel özerkliği korumanın yanı sıra kitle iletişim araçlarının kasıtlı kullanımını da önleme potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda, modern toplumlarda yargının kültür ve sanata uyguladığı sansürün manipülatif yönü, sanatın ve kültürün özerkliğine, evrenselliğine, özgünlüğüne ve özerkliğine ters düşmekte olduğu gözlemlenmiştir. (Sarıkahyaoglu, s.5)

1.4.2. Siyasi Sansür

Siyasi sansür, iç siyasi görüş, propaganda veya faaliyetin düzenlenmesi veya yasaklanmasıdır. Bu tür sansür, siyasi muhalifleri susturmak, toplumsal hareketleri dizginlemek ve hükümet karşıtı bilgilerin yayılmasını önlemek için kullanıldığı bilinmektedir. (Yeniçağ,2023, s.2) Dolayısıyla TBMM'nin tüm yazılar için “sansürsüz” olarak çıkardığı sansür yasası, aktivistlere, insan hakları savunucularına, siyasetçilere, muhaliflere, sivil topluma ve gazetecilere gösterilen bir sopadan çok daha fazlası olmuştur. Bu yasa, kimseyi geride bırakmadan, kelimesi kelimesine herkes için bir sansür ve otosansür ortamı yaratmıştır. Sadece dezenformasyon yazıları değil, hepsi kamusal hayatın nasıl biraz daha kısıtlanabileceği, devletin bunu nasıl organize ettiği ve kamu hayatının nasıl bir dikey hiyerarşi sağlandığını göstermektedir. (Kurnaz,2022, s.1)

Buna göre dolayısıyla yönetimin gerek topluma gerekse dış etkenlere karşı her türlü düşünce, davranış veya uygulama da kendisini koruma altına alması bu koruma adı altında koyduğu ve uyguladığı bazı yasa veya kurallar siyasi sansür içerisine girebilir. Muhalif tarafların hükümetin aleyhine veya hükümetin devletin özel bildiği bir bilgiyi toplumla veya dış etkenlerle paylaşması durumunda yaşanacak muhtemel olaylara bir kalkan oluşturmaz. Siyasi sansür yönetim açısından diğer sansür çeşitlerine göre devleti veya hükümeti korumak amaçlı kurulmuş bir sistem kuraldır.

1.4.3. İdeolojik Sansür

İdeolojik sansür, bir ülke içindeki belirli ideolojilerin veya fikirlerin kontrol edilmesi veya kısıtlanmasıdır. Bu tür bir sansür, muhalefetin ortaya çıkmasını önlemek, hükümet politikalarını desteklemek ve hükümet karşıtı ideolojiyi bastırmak için kullanılmaktadır. (Yeniçağ,2023, s.2) Taş'a göre, iktidarların kendi ideolojik yaklaşımlarını sürdürmek ve yaymak ve farklı görüşlerin oluşmasını engellemek için sansüre başvurmaları anlaşılır bir durumdur. Bu anlamda ideolojinin sansürün en yaygın nedenlerinden biri olduğu söylenebilir. (Taş,2018 s.215-216)

İdeolojik sansürün altında yatan fikirden hareket etmek, o fikrin benimsenmesini ve farklı davranışlara yol açmasını engellemektir. Kültürel ve siyasi sansüre paralel olarak, hepsinin altında yatan düşünce ve ifade özgürlüğünün kısıtlanmasıdır. Bu akıl yürütme kültürel, siyasi ve ideolojik başlıklar altında sınırlandırılmıştır.

1.4.4. Medya Sansürü

Medya sansürü, makale, haber, radyo, televizyon ve film programlarının içeriğinin kontrol edilmesi veya kısıtlanmasıdır. Bu tür sansür, yönetim tarafından yanlış veya yönetim karşıtı bilgilerin yayılmasını önlemek için kullanıldığı bilinmektedir. (Yeniçağ, 2023, s.2) Sansür, egemen ideolojilerin meşruiyetlerini korumak için sıklıkla sigorta olarak kullandıkları bir kavram olarak bilinir. Her hükümet kendi devamlılığını sağlamak ister ve bunun sonucu olarak hükümetler, toplumun geniş kesimlerini etkileme gücüne sahip medya kuruluşlarını kontrol altında tutarak meşruiyetlerini korumanın kaçınılmaz yolunu bulmaktadır. Arı ise bu durumu geniş kitlelere hitap eden medya unsurlarının devletin koyduğu yasa ve kısıtlamalarla kontrol altına alınmakta bu şekilde medya unsurlarının toplumu iktidar aleyhinde haber yapmasının önüne geçilmektedir olarak tanımlamıştır. (Arı, s.3).

Bugün medya sansürü, medya içindeki herhangi bir alanı sınıflandıran veya kısıtlayan, toplumun başarabileceği neredeyse her şeyi engelleyen her türlü sansürün altında yatan fikirlerin doğruluğunu savunmaktadır.

1.4.5. İnternet Sansürü

İnternet sansürü, belirli web sitelerini engelleyerek veya filtreleyerek bir ülkedeki internet kullanıcılarının erişimini kısıtlamak anlamına gelir. İnternet sansürü, belirli web siteleri, uygulamalar ve sosyal medya platformları üzerindeki idari kontrolü artırmak için kullanılmaktadır. (Yeniçağ, 2023, s.2) İnternet ve medya sansürü benzerliği de dijital dünyanın topluma sunduğu düşünce ve ifade özgürlüğünü her an her dakika istedikleri yere ulaştırabilecek olmalarıdır. Uygulamalı, görsel, işitsel her faaliyeti kapsayan alanlar da özgürlüğün kültürel ve ideolojik yanına ters olan her düşünce tarzını engellemek internetin kısıtlamaları arasında yer alır. Canata ise internet sansürü için, internetin çok fazla potansiyele sahip olmasına rağmen kontrol edilemeyen zararlı içerik nedeniyle birçok ülkede engellenmekte veya sansürlenmesi olarak ifade etmiştir. Gelişmiş demokrasiler, bireyleri zararlı internet içeriklerinden korumak için uluslararası anlaşmalar ışığında yasal altyapılar oluşturmakta ve gerekli yaptırımları uygulamaktadır. İnternetin, Amerika Birleşik Devletleri'nde diğer ülkelere kıyasla daha özgür olduğu görülmektedir. Ancak, kullanıcılar internete erişirken ve istedikleri içeriği internette yayımlarken çeşitli engellerle karşılaşır. İnternet düzenlemesine götüren sebepler bir düzine kadar başlıktan oluşuyor. Bunlar; çocukların istismardan korunması, ulusal güvenlik, telif hakkı, yasadışı kumar, hakaret, bilgisayar güvenliği olarak sıralanabilir. (OpenNet, 2010, s. 379 aktaran: Canata, 2016, s.191)

1.4.6. Sanat Sansürü

Yazılı ve görsel eserlerin toplumsal yapılara uygunluğunun denetlenmesi sanat sansürü olarak bilinir. Sansür, kısıtlayıcı bir anlamda da kullanılır ve bazı eserlerin yalnızca belirli bölümleri sansürlenerek üretilmesine, basılmasına veya sergilenmesine izin verilebilir. Bu kelimenin toplumda kullanımına “sansür” denir.

İşıkçı'ya göre sanat sansürü, sanat yüzyıllardır halkı ve ideolojileri etkilemiştir ve bugün de etkilemeye devam etmektedir. Kendini ifade etme içgüdü, tarih boyunca hukuk sistemleri ve politikalarıyla iyisiyle kötüsüyle sınırlandırılmıştır. Ancak yine de ifadenin fikir ve estetiği açısından en doğal sonucudur. Buna göre doğal süreç içerisinde sanat insan var olduğu sürece bir ifade mekanizması olarak varlığını

sürdürecektir. İnsan ruhunun bir parçası olan sanatta ifade özgürlüğü gereksiz yere kısıtlanmamalı ve toplum savunmasız bırakılmamalıdır. İfade özgürlüğünün olmadığı bir toplum demokratik değildir ve olmamalıdır. Temel hak ve özgürlüklerin tam kabulüne karşı koruma sağlayamaz. Sanatta ifade özgürlüğü gerek hukuki gerekse sanatsal anlamda gerektiği gibi korunduğunda, sanatın insanlığa tezahürü daha kalıcı hale gelir ve nesilden nesile daha nesnel bir şekilde aktarılmaya devam eder. (Işıkcı, 2021, s.1)

Bu, sanattaki sansüre çok benzeyen sanatçıları kısıtlayan bir sansür biçimidir. Aynı zamanda topluma sunulan uygunsuz sanat eserlerinin dışlanması nedeniyle toplumun zihinsel yapısının ve ideolojik biçimlerinin zarar görmesini önleyici bir tedbir olarak da söylenebilir. Sanatçı ile eser arasındaki ilişki ve sanat ile toplum arasındaki uyum ne olursa olsun, sanat adı altında toplanan tüm eserlerin denetim yoluyla topluma havale edildiği doğrudur. Sanat sansürü, deneyim farklı olduğunda kullanılır.

Sanatta sansürün tüm ülkelerde ve tüm rejimlerde ancak farklı konu ve yöntemlerle var olduğu düşünüldüğünde, belirli bir siyasi dönemin analizi, sansür vakalarını toplayarak, ayrıntılı olarak inceleyerek yapılmalıdır. (HBS, 2014, s.1)

1.4.7. Kendi Kendini Sansürleme (Otosansür)

Kendi kendini sansürleme terimi, bir kişinin veya bir grubun, ifade özgürlüğüne veya belirli bir içeriği paylaşma hakkına sahip olmasına rağmen, içerik veya davranışlarını kendiliğinden sınırlaması veya sansürlemesi anlamına gelmektedir. Bu, genellikle toplumsal baskı veya korku, yargılanma korkusu, dışlanma endişesi, kariyer veya itibar kaygıları gibi nedenlerle gerçekleşmektedir.

Otosansür, içeriğin yayınlanmasını önceden kontrol etmek veya kısıtlamak için yazarlar, sanatçılar veya medya kuruluşları tarafından uygulanan bir sansür biçimidir. Bu tür sansür, kültür ve sanat alanlarında makul ve kabul edilebilir standartlara uymak için yaygın olarak kullanılmaktadır. (Yeniçağ,2023, s.3)

1.5. Sanatçının Tutumu ve Sansür

Sanat ve sanatçı çoğu zaman birbiriyle uyumlu bir düzen içerisinde gider. Sanatçının tarzı, sanatını ne için icra ettiği bulunduğu ortama ve tarzına, uyguladığı yöntemlere göre değişiklik göstermektedir. Sanatın hemen hemen her dalında sansür uygulamasına rastlanmaktadır. Sanatçının kendince özgün olduğu birçok nokta vardır. Kitap yazarlarının herhangi bir konuyu ele aldığı kitap, aksi veya ahlaki değer açısından başka bir şey ima ettiğinde eser denetime girerek özgünlüğünü kaybeder. Aynı kural bir müzik, tiyatro gösterimi, film, gazete ve resim sanatı içinde geçerlidir. Sanatta özgün kılmayı en çok zorlayan dallardan biri resim sanatıdır. Görselliğe hitap eden her sanat dalı özgür ve özgün olmaya dayalı hale gelmiştir. Sanatçının özgürlüğü kısıtlandığında sanat eseri değişime uğrar, sanatçının tam anlamıyla sanat icra etmesinin en temel unsurlarından biri özgür olmasıdır. Sanat insanın kendi duygu ve görüşlerini, kendi bakış açısını farklı yollarla bir tuvale, filme, kitap veya bir şiire aktarmasıdır. Sanatçı kendini bir sınır içerisinde hissettiğinde özgür ve özgün ruh duygusundan kopar. Özgürlük her şeyi dilediği gibi ifade etme, yaşama, görme, bilme ve aktarma duygusudur. Kişinin bağımsız olarak hareket ettiği bu davranış biçimi sanat ile karşılaştığında birçok etken yüzünden zayıflayabilir. Sanat zihin ve duygunun şeffaf olarak topluma, kişiye aktarılma yöntemlerinden biri olarak kullanılır. Anlam taşıma zorunluluğu yoktur fakat bunu zorunlu kılmayan sebep zaten özgür ve özgün olma şartı denilebilir. Sanatçılar aykırı bir düşünce içerisinde hiç kimseye hitap etmeyecek şeyler de üretebilir. Örneğin bir esere bakıldığında sanatçı burada ne anlatmak istemiş diye düşündüğümüz çok olmuştur. Bu durum sanatçının illaki bir şey anlatmak zorunluluğu olduğundan ziyade özgün olma biçimi ile alakalı olabilir. Sansür genellikle belirli kurallar içerisinde farklı anlam ve yollara çıkan sebepleri ortadan kaldırmak veya değiştirilmek anlamıyla kullanıldığında özgürlüğünü ve özgünlüğünü kaybetmektedir. Sanatçı buna maruz kaldığında kendine bir sınır çizildiğini fark ettiğinde sanat ilhamını kaybedebilir. Sansür, sanatçı açısından heves kırıklığı, sanata önem vermeme, sanatçıyı yok sayma vb. düşüncelerini düşünmesine yol açar. Bir kalem, kâğıt dahi insanların duygularını en şeffaf ve içten şekilde ifade etmesine yarar. Sansür insanın kendi kendine sansür koymasına bile bu açıdan sebep olmaktadır. Bu düşünce biçimi sanat ve sanatçı ile buluştuğunda, sanatçı vermek istediğini veremez, toplum ise almak istediğini alamaz.

Sanat var olmak için özgür bir alana gereksinim duymaktadır. Bence sanat bizi gerçek dünyadan az olsa uzaklaştırmak için vardır. Sanatçıların eğitmenler gibi kuralları yoktur. Aksine sanat eseri, ayrı bir özgünlük ve alışılmışın dışında ifadeler içerebilir, rahatsız edici olabilir, sorgulatabilir, büyüleyebilir, şaşırtabilir. Çünkü sanat özgür ruhların ürünüdür. (Ayva, s.8)

Atalay ise sanat özgürlüğü bağlamında, temel sanat özgürlüğü hakkını öncelikle sanat eseri yaratıcıları olan sanatçıları korur olarak açıklamıştır. Ancak bu koruma profesyonel sanatçılar ile sınırlı değildir. Ek iş veya hobi olarak sanatsal faaliyetlerde bulunanlar da temel haklar kapsamına girmektedir. Başka bir deyişle, sanatsal özgürlükten yararlanmak için yaşamak için mutlaka sanatçı olmanız gerekmemektedir. Yanda bir sanat eseri yaratan herkes, bunu sanatsal özgürlüğün normal sınırları içinde olan bu faaliyetin anlamı içinde yapmaktadır. Kendinizi bir sanatçı olarak görmeyiz veya bu özgürlüğün tadını çıkarmak için sanatsal bir yeteneğe sahip olmanız fark etmez olmuştur. Faaliyet veya eserin sanat olarak nitelendirilmesi yeterlidir. (Atalay, 2004, s.6)

Sanatçılar, toplumsal konuları ele alırken veya eserlerini oluştururken sıklıkla sansür riskiyle karşı karşıya kalırlar. Sansür, bir sanat eserinin yayınlanması, sergilenmesi veya halka sunulması sırasında müdahale edilmesi veya engellenmesidir. Bu müdahaleler, içeriğin değiştirilmesini, sansürleyen otoriteler tarafından yasaklanan unsurların kaldırılmasını veya eserin tamamen yok edilmesini içerebilir. Sansür, genellikle politik, dini, ahlaki veya toplumsal nedenlerle gerçekleştiği için, sanat eserleri toplumda hassas veya tartışmalı konulara değindiğinde veya güçlü bir mesaj iletmeye çalıştığında sansür riskiyle karşılaşabilir. Sanatçılar da yaratıcılıklarını kullanarak toplumsal, politik veya dini konulara değinme özgürlüğüne sahiptirler. Eserlerini yaratırken cesur ve provokatif olabilirler, toplumsal meseleleri eleştirebilirler veya tabuları yıkabilirler. Bu tür durumlarda, sansür girişimleri ortaya çıkabilir. Sansür, sanatçıların ifade özgürlüğünü ve yaratıcılığını sınırlar ve toplumda çeşitlilik ve eleştirel düşünce eksikliğine yol açabilir. Sanatın temel amacı, farklı düşünceleri ifade etmek, toplumu sorgulamak ve tartışmaya açmak olduğundan, sansür bu amaçlara zarar verebilir. Sansür, toplumdaki sansürleyenlerin belirli bir fikri veya değeri desteklemek veya korumak amacıyla kullanıldığında, ifade özgürlüğüne ve sanatın özgünlüğüne müdahale eder. Ancak, sansür tartışması karmaşık bir konudur ve bazı durumlarda sansürün bazı meşru amaçlar için kullanılması gerekebilir. Örneğin, çocukları zararlı içeriklerden korumak veya nefret söylemi ve şiddet içeren sanat eserlerini kontrol etmek amacıyla bazı sansür önlemleri alınabilir. Sansür, etik ve yasal

sınırların korunmasına yönelik bir araç olarak da görülebilir. Sanatçılar, sansürle mücadele etmek ve ifade özgürlüğünü savunmak için çeşitli yolları tercih edebilirler. Bazıları sansürün etkisini azaltmak veya önlemek için kendi eserlerini bağımsız olarak yayınlama veya sergileme yollarını seçebilirler. Diğerleri, sansürü eleştiren kampanyalara katılabilir, sanatçı birlikleri veya sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapabilir veya hukuki mücadele yoluyla sansür kararlarını eleştirebilirler. Sonuç olarak, sanatçılar, toplumda tartışmalı veya hassas konulara değindiklerinde ve güçlü mesajlar iletmeye çalıştıklarında sansür riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Sansür, sanatçıların ifade özgürlüğünü ve yaratıcılığını sınırlayabilir, ancak aynı zamanda toplumda meşru amaçlar için de kullanılabilir. Sansürün etkileri ve sanatçıların tutumları, toplumsal değerler, yasal düzenlemeler ve demokratik süreçler gibi birçok faktörden etkilenir. Sanatçılar ve sansür arasındaki ilişki, tarih boyunca süregelen bir konudur. Sanatçılar, sansüre karşı çıkabilirler ve bu duruma farklı şekillerde tepki gösterebilirler. Bazıları sansürü kabul etmez ve eserlerini sansürsüz bir şekilde sunmayı tercih ederler. Sansürle karşılaşan sanatçılar, eserlerini değiştirmek zorunda kalabilirler veya sansürlenmiş içerikleri başkalarıyla paylaşmaktan kaçınabilirler. Sansür, sanatçıların ifade özgürlüğünü kısıtladığı için eleştirilir ve sanatın özgür ve bağımsız olması gerektiğini savunanlar, sansüre karşı çıkarlar.

Güç bir hükümet tarafından suistimal edilerek zorbalığa yol açtığında, hükümet bu gücü zayıflatabilecek herhangi bir durumu bir hareket veya örgüt için bir tehdit olarak görür ve baskı, sansür ve diğer kontrol araçlarını kullanır. Bu eylemleri çeşitli nedenlerle haklı çıkarmaya çalışmaktadır. İktidarın benimsediği fikirlerin baskı ve sansür yoluyla toplumsal alana dayatılması, toplumda yaşayan tüm insanlar üzerinde çok büyük bir etkiye sahiptir. Sanatçılar ve buna bağlı olarak yaratıcı süreçleri de bu etkiden etkilenmiştir. Baskı sansüre, sansür otosansüre dönüşmüştür. Korku ekseninde dönen bu ilişki doğal olarak sanatı ve sanatçıları da etkilemiş, ancak bu çark, sanatçının eleştirel yaklaşımını gölgelemiyor olarak yansıtılmıştır. (Özal,2019, s.116

1.6. Toplum Açısından Sanat ve Sansür

Toplum açısından sanat, bir dizi yaratıcı faaliyeti içeren ve insanların duygusal, düşünsel ve estetik deneyimlerini ifade etmek ve paylaşmak için kullanılan bir araçtır.

Sanat, toplumun hayatının ve kültürel kimliğinin önemli bir parçasıdır ve farklı şekillerde toplumun çeşitli yönlerini etkiler.

Sanatın kendisini toplumdan tamamen soyutlaması neredeyse imkânsız olarak savunan Tumbul, sanatın yaratıcıları sanatçılardır ve sanatçılar toplumun üyeleridir diyerek savunmuştur. (...) İnsanın toplumdan etkilenmeden yaşamını sürdürmesi imkânsız değildir. Antisosyal davranış sergileyen sanatçılar bile sosyal etkiye tabidir. Bu nedenle tüm sanatçılar, kendi çalışmalarına doğrudan yansımaya da sosyal hizmet sunarlar. Bazı durumlarda eserin ana teması veya görsel sunumu sanatsal olmayabilir. Örneğin doğa resimlerinde toplumsal imgelerden çok hayali imgeler var gibi görünmektedir. Ancak ressamın hayatı incelendiğinde, bazı sosyal veya sosyal sorunlara sanat aracılığıyla çözüm aradığı görülür. Vincent Van Gogh gibi birçok ressam ve sanatçı, ailevi sorunların doğrudan bir yansıması olmasa da resimlerinde psikolojik ve sosyal sorunları ifade etmek için çeşitli metaforlar kullanmaktadır. (Tumbul, 2021, s.1)

Sanatın toplumdaki rolü ve önemi büyüktür. Sanat, bireylerin düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini özgürce ifade etmelerine olanak tanır. Sanatçılar, sanat eserleri yoluyla topluma ve dünyaya mesajlar iletebilir ve toplumsal konularda seslerini duyurabilir. Toplumsal konulara dikkat çekmek ve değişimi teşvik etmek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Sanat eserleri, sosyal adaletsizlikleri, çevre sorunlarını, insan hakları ihlallerini ve diğer toplumsal meseleleri gündeme getirerek farkındalığı artırabilir. Toplumların kültürel kimliğini ve mirasını korumada önemli bir rol oynar. Geleneksel sanat formları, hikayeler, mitler ve ritüeller, nesilden nesile aktarılır ve toplumların geçmişleriyle bağlarını güçlendirmektedir. Sanat eserleri, geçmiş nesillerin değerlerini, geleneklerini ve inançlarını gelecek kuşaklara aktarır. Bu, toplumların köklerini hatırlamalarına ve birbirlerine daha fazla anlayış ve saygı göstermelerine yardımcı olur. İnsanlara dünyayı anlamlandırma ve farklı bakış açıları kazanma fırsatı sunar. Görsel sanatlar, edebiyat ve performans sanatları, insanların içsel dünyalarını ve başkalarının bakış açılarını anlamalarına yardımcı olabilir. İnsanların duygusal tepkilerini uyandıran ve estetik deneyimler yaşatan bir araçtır. Bir resim, heykel, müzik parçası veya edebi eser, insanların iç dünyalarında yoğun hisler uyandırabilir ve insanları bir araya getirerek ortak duygusal deneyimler yaşatmaktadır. Deneyimler ve güzellik arayışları için önemli bir alanı temsil eder. Estetik duyguları uyandırır ve insanların güzellik anlayışını zenginleştirir. Toplumun insanları

eğlendiren ve bir araya getiren bir yönüdür. Etkileşimli sanat etkinlikleri ve sanatsal etkinlikler, insanların sosyal bağlarını güçlendirir ve topluluk ruhunu destekler. Sanat etkinlikleri ve festivaller, insanları bir araya getirir ve ortak ilgi alanları etrafında bir araya gelmelerine yardımcı olabilir. Bu da toplumsal dayanışma ve birlik duygusunun güçlenmesini sağlar. Birçok ekonomik faaliyetin de temelini oluşturmaktadır. Turizm ve ticaret alanında ekonomiye katkı sağlar, sanatçıların istihdam edilmesini ve ekonomik faaliyetlerin canlanmasını desteklemesi toplum açısından önemli bir faktör olmuştur.

Yıldırım'a göre sanatın amacı, geçmişteki ve günümüzdeki tüm sosyal hareketlerden etkilenen topluma yön vermek olmuştur. Buda sanatın, Orta Çağ'da dine daha az ilgi duymaya başlayan kiliseyle bağlantı kurmak için İncil'i dramatize etmek için bir araç olarak kullanılmasına yol açmıştır. Rönesans hareketi ve reform hareketi ile birlikte Orta Çağ'ın dogmatik skolastik düşüncesinin yerini alarak hümanist düşüncenin yayılmasını etkilemiş ve Aydınlanma Çağı'nın gelişini sağlamıştır. Bu dönemde insanlar, Tanrı merkezli bir anlayıştan benmerkezci bir anlayışa geçerek, akılcı ve pozitivist görüşleri benimsemeye başlamışlardır. Geçiş dönemi olarak adlandırılan Romantik akım, kendi içinde pek çok çelişki barındırmıştır. Bütün bu hareketler toplumsal hareketliliğin ifadeleridir. 1900'lerde Çarlık Rusya'sında eleştirel gerçekçi hareket yükselmiştir. Bu dönemde de "Sanat sanat için mi, yoksa toplum için mi?" düşüncesi günümüze kadar devam eden bir konudur ve sanatın sanat için olduğunu düşünenler için sanatta işlevsellik anlamına gelmediği anlamında kullanılmaktadır. Sanat sadece estetik amaçlıdır. Bu anlayışta gerçeklikten kaçış vardır. Sosyal sorunlardan kaçınılması anlaşılır bir durumdur. Karşıt görüşte olanlar için ise hem sanatı hem de sanatçıyı üretenin toplum olduğu kabul edilir. Sanatın varlığı toplumun varlığına bağlıdır. Sanat ancak topluma fayda sağladığı ölçüde var olmuştur. (Yıldırım, 2019, s.1)

Sanat bütünüyle toplumun kültürel, duygusal ve entelektüel gelişimine önemli katkılarda bulunan güçlü bir araçtır. Sanatın çeşitliliği ve ifade özgürlüğü, toplumun zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtır ve insanların hayatlarına derin bir anlam ve değer katar. Sanatın toplum açısından kabul gördüğü iyi yanlarının yanı sıra toplum açısından saygı, değer ve kabul görmeyen birçok yanı da vardır. Toplumun sanata önem vermemesi, birçok farklı faktöre bağlı olabilir ve çeşitli sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Toplumda sanata önem verilmemesinin temel nedenlerinden biri, eğitim

sisteminin ve bilinçlenme süreçlerinin sanata yeterince değer vermeyi başaramaması olabilir. Sanatın eğitim müfredatında yeterli yer bulamaması, sanatın toplumda yeterince anlaşılmasına ve değerinin anlaşılmasına neden olmaktadır.

Sanatın ve sanat eğitiminin toplumsal yaşamdaki gerekliliği son yıllarda azalan sanat eğitimi dersleri ve toplumun sanatsal olaylardan uzaklaşması hatta sanat ve sanatçı kavramlarının birbirine girmesi nedeni ile bir eğitim sorunu haline gelmiştir. Sanatın toplumda yaygınlaştırılması üzerine atılan adımlar bir süre sonra etkisini hissettirmeden kaybolup gitmekte ya da bu çabaların sonucunda yeterli kaynak ve destek bulamama sıkıntısı ortaya çıkmaktadır. Bir slogan olarak çok kullanılan ‘sanat ve sanat eğitiminin gerekliliği’ vurgusu destek bulmakta maalesef zorlanır, oysa modern toplumların yaşam şekilleri arasında sanat da vardır. Sanatla ilgilenmek gerçekte bir zorunluluk değildir fakat kültürlü bir insan olmanın gereği sanat yapmak olmasa da sanata ilgili olmaktır. Bir ülkede sanata ve sanatçıya yapılan yatırımlar, sanat eğitimi politikasının olması o ülkenin gelişmişliği ve modernliği ile alakalıdır. (Ertok, 2008, s.22)

Bazı toplumlarda ekonomik zorluklar, sanata yönelik harcamaları sınırlayabilir. Sanatın üretimi, sergilenmesi ve yayılması için belli bir maliyet gerekebilir ve bu, toplumun ekonomik durumuna bağlı olarak sanata önemin azalmasına yol açabilir. Toplumun bazı kesimlerinde sanata erişim sorunları yaşanabilir. Özellikle kırsal bölgelerde veya ekonomik olarak dezavantajlı kesimlerde, sanatın erişilebilirliği azalmaktadır. Günümüzde popüler kültürün etkisi, sanata olan ilgiyi etkilemiştir. Hızlı tüketilen ve anlık ilgi uyandıran popüler kültür, daha kalıcı ve derinlemesine sanatsal deneyimlerin yerini almaktadır. Teknolojinin yaygınlaşması, insanların zamanlarını farklı şekillerde harcamasına neden olmuş, sanatla uğraşmak yerine, teknoloji araçları ve dijital medya kullanımı daha fazla ilgi çekmektedir.

Ertok için, toplumsal bir sorun haline gelen bu durum toplumun neden magazin tabanlı boş programlarla ilgilendiğini keşfetmemiz gerekmektedir. Dergiler neden bu kadar popüler, eğitim ve kültür programları düşük izleyici reytingleri nedeniyle neden iptal ediliyor? Bu pedagojik bir sorundur. Çünkü eğitim sistemimizde sanat dersleri neredeyse yok olma eşiğine gelmiştir. Uzun yıllardır ihmal edilen sanat eğitimi giderek arka plana itilmiş, son yıllarda sanat eğitimi ders saatleri birbiri ardına kısalarak haftada kırk dakika ile sınırlandırılmıştır. Sanatsal eğitimden yoksun olmaları nedeniyle, yetişkin insanlar sanatsal faaliyetlere karşı ilgisiz bir tutum sergiler olmuşlardır. Temel eğitimi destekleyen medya kuruluşlarında sanat etkinliklerine yer verilmediği için insanlar sanattan uzaklaşmıştır. Zaman zaman büyük şehirlerde düzenlenen ticaret fuarları ve iki yılda bir düzenlenen sergilerle ilgili haberler yayınlanıyor, ancak bireyler tamamen kayıtsız kaldığından ilgilenememişlerdir. Her durumda, küçük kasabalar bu tür faaliyetlerden uzak kalmıştır. Bu da sanat eğitimi

almamış, sanatla hiç yaşamamış insanlar yaratıyor ki onların çocukları da onların çocukları da bu çarkta aynı sonuca ulaşsın. Bu kısır döngü ülkemizde uzun yıllardır var olmuştur. (Ertok, 2008, s.25)

Sanata önem verilmemesi, toplumun kültürel zenginliğini olumsuz etkilemektedir. Gelenekler, el sanatları ve diğer kültürel miraslar unutulabilir ve yok olabilir. Teknolojinin gelişmesiyle her geçen gün önemini yitiren sanat dalları ilgiyi ve önemi başka yere çekmektedir. Toplumdaki yaratıcı potansiyelin azalmasına neden olmaktadır. Sanat, insanların yaratıcılığını teşvik eden ve geliştiren bir alan olduğu için, sanata ilgisizlik yaratıcılığın sönmesine yol açar. Toplumun sanat üzerinden ulaşabileceği bütün deneyimlerden yoksun kalmasına sebep olmaktadır. Toplumun içinde bulunduğu zorlukların ifade edilemediği ve çözüm yollarının aranmadığı bir ortam yaratabilir. Sanatçıların desteklenmesini ve sanatsal faaliyetlerin gelişimini zorlaştırmaktadır. Eğitim, bilim ve kültürel açıdan geleceğimize dokunan her sebep, sanat ve sanatçı dışlandığı sürece yaşantımız boyunca karşımıza çıkacaktır. Sanata ilgisi olan, yeteneği olan birçok insanın sırf sanata değer vermeyen toplum yüzünden bunu faaliyete dökemeyip kenara atmasına yol açmaktadır. Ekonomik, kültürel veya kesimsel birçok sebep sanatın önüne engel olarak çıkabilir fakat, bunların en ana temeli altında yatan düşünce biçimi kısıtlama ve değersizlikten geçer. Düşünce özgürlüğü ile anlam kazanan sanata sansür uğradığında toplum bu olumlu bilinci kaybetmektedir. Sanata ilgisi olan bir bireyin dahi önüne bu olumsuzluklar sıralandığında sanat birçok yetenekli insan için ilk okulda resim yapmanın keyfi olarak kalmıştır. Sansür, toplumu sadece sanatsal alanda esir altında almayıp, birçok alanda etkilediği gibi bireylerin bilime, kültürel birçok zenginliğe ve faaliyete ulaşmasına engel olmuştur. Geçtiğimiz iki yıl boyunca pandemi sürecinde insanların evlerinde ilgilendiği en çok alan sanat olmuştur. Medya üzerinden sanata ilgi gösteren birçok insan belki de gidemeyeceği birçok sergiye gitmiş, gezmiş kadar olmuştur. Alıp okuyamadığımız kitaplara dijital ekran üzerinden ulaşmak, film sektöründe belki de talebi çok az olan filmlerin bile defalarca izlendiği görülmüştür. Teknoloji sanatın özgünlüğüne gölge düşürdüğü kadar geçtiğimiz son iki yılda pandemi adı altında birçok erişime fırsat vermiştir. Bununla birlikte yanında sansür uygulamasını getiren yeni medya kuralları, insanların izlemek istediği birçok filme, okumak istediği kitaplara, incelemek istediği sanat eserlerine ve hatta dilediği müziği dinlerken izlediği klibe kadar sınırlama, uygun olmayan görüntü engeli koymuştur. Olumlu ve olumsuz

birçok yönü olan sansürün ilk akla gelen anlamı toplumu yine, yeniden toplum için olumsuz etkenlerden korumak olmasıdır. Sanatçılar ve sanat eserleri, bazı toplumsal veya kültürel hassasiyetleri ihlal edebilir ve bu da sansüre neden olabilir. Özellikle dini, siyasi, cinsel, etnik veya ahlaki konular içeren eserler, toplumda tepki ve tartışma yaratabilir. Toplumun kabul ettiği değerlere veya normlara uymadığı düşünülen içerikleri barındırır ise bu da sansüre yol açar. Bazı sanat eserleri, şiddet içeren, nefret söylemi taşıyan veya insanların güvenliğini tehlikeye atan, çocuklar için uygun olmayan içeriklere sahip olması olası herhangi bir durumda çocukları korumak adına bu tür eserlere toplumu olumsuz etkilemesini engellemek için sansür uygulanmaktadır. Olumsuz yönü ile incelendiğinde toplum ve sanat açısından sansür çizgisini hep aynı yerde korumaktadır. Çünkü sanatın toplum açısından olumlu birçok yönünün aksi olarak kabul görmesi toplumun zararlıdır. Sansür, sanatçıların ve sanat eserlerinin ifade özgürlüğünü kısıtladığı gibi, toplumun sanata bakış açısını da değiştirir. Bu, sanatın yaratıcılığını ve toplumda özgür düşüncüyü sınırlar. Sansür, farklı perspektiflerin ve düşüncelerin ifade edilmesini engellemektedir. Toplumun farklı bakış açılarına maruz kalmadan kısıtlı bir düşünce ortamına yol açmaktadır. Sanatın toplumdaki değerini azaltır ve sanatın toplumsal etkisini engeller. Sansür, çeşitli kültürel ifadelerin baskılanmasına neden olduğu gibi toplumdaki kültürel çeşitliliği azaltmaktadır.

Atalay, Sanatta destinasyonu eserin yönlendirildiği izleyici kitlesini temsil etmekte olduğu yönünde adlandırmıştır. Sanatın türüne bağlı olarak bu hedef okuyucular, izleyiciler ve dinleyiciler olabilir. Sanatsal faaliyetin hedef aldığı bireylere ve toplumlara sanatsal özgürlük hakkı tanınması konusunda bir kesinlik yoktur. Alman eğitiminde birçok yazar, sanatın bir iletişim süreci olduğu ve alıcının sanatsal özgürlük çerçevesinde korunduğu görüşünü benimsemektedir. Öte yandan, sanatsal özgürlüğün sınırlarının bulanıklaştığını ve gereksiz yere genişlediğini, sanatsal özgürlüğe ilişkin temel hakkın yalnızca aktif olarak sanatsal yaratım yapan ve dolaylı hareket edenlere ait olması gerektiğini savunduğu için eleştirilmiştir. (Atalay, 2004, s.9)

Sonuç olarak, sanat sansürü, toplumun hassasiyetleri, değerleri ve güvenliği açısından dikkate alınması gereken bir konudur. Ancak, sansürün uygulanması ve kapsamı hakkında karar verirken ifade özgürlüğü ve farklı perspektiflerin korunması gibi önemli faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır. Sanatın özgürlüğü ve çeşitliliği, demokratik bir toplumun temel taşlarından biri olarak korunmalıdır.

2. BÖLÜM: MEDYA

2.1. Medyanın Doğuşu ve Gelişimi

Medya kavramı köken olarak ele alındığında Latince'den türediği görülmektedir. Latince; ortam, araç gibi anlamlara gelen *medium* sözcüğünün çoğulundan medya kavramı türetilmiştir. Kavram; her çeşit bilginin bireylere veya topluluklara aktarılması yoluyla gerçekleşen bilgilendirme, eğitime vb. temel sorumluluklara sahip olan görsel ve işitsel araçlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. (Soydan, 2014, s.57)

Zafer medyanın doğuşu hakkında, medyanın ortaya çıkışı kuşkusuz insanların iletişim kurma ihtiyacıyla yakından ilişkilidir. Bu bağlamda medya ve insanlık tarihlerinin temel yapılarına indirildiğinde çağdaş oldukları söylenebilir. İletişim ihtiyacına ve dolayısıyla medyanın gelişimine örnek olarak, insanların iletişim kurmak için ateş ve dumanı kullandıkları, acil barınakların duvarlarına resimler çizdikleri, farklı sesler çıkarmak için çeşitli aletler kullandıkları ilk zamanlar gösterilmekte olduğunu ifade etmiştir. (Zafer, 2019, s.2) En kısa tanımıyla, iletişimsel ve bilgilendirici etkinlik olarak kabul edilen ilk medya boyutu, sözlü iletişimin başlamasıyla gelişmeye ve genişlemeye başlar. Sözlü kültür, dille gelişen iletişim yapılarıyla birlikte kültürün aktarımıyla da ortaya çıkmıştır. Aslında sözlü kültür unsurları, bu bağlamda insanlar ve toplumlar arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak toplumlar arasında aktarılmaya başlanmıştır. (Berger ve Luckmann, 2008, s.80-101; Giddens, 2005, s.508 aktaran: Zafer, 2019, s.356) Konuşmanın başlangıcında gelişen medya, yazının icadıyla bir adım daha ileri gitti ve medyanın yazılı tarafı ortaya çıktı. Bilgiler, mesajlar vb. metne dönüştürülmüştür. Bireyler arasında paylaşılmaya başlanmıştır. Ancak yazının toplumsal düzen ve kültürün gelişmesinde de büyük etkisi olmuştur. (Zafer, 2019, s.356)

“Sosyal medya” terimi, bireylerin çeşitli içerikler hakkında bilgi paylaşarak birbirleriyle iletişim kurmasını sağlayan çevrimiçi araçları ve web sitelerini içerir. (Vardarlier & Eren, 2013, s.852 aktaran: Talimciler, 2013, s.15-17) Sosyal medya en basit tanımıyla Web 2.0 adı verilen bir teknolojinin kullanıldığı iletişim ortamını ifade etmektedir. Sosyal medya yapıları, internet ortamındaki iletişim, etkileşim, katılım, iletişim araçları, iletişime dayalı web siteleri ve yayınlardan doğan ve insanlar arasında güvenli etkileşimi kolaylaştırmak için tasarlanmış Web 2.0 tabanlı yapılar olarak da tanımlanmaktadır. (Kahraman, 2013, s. 19 – 20 aktaran: Talimciler, 2013, s.15-17) Bu yapı, yeni iş modellerinin, sosyal dokuların ve teknoloji vitrinlerinin artmasını

kolaylaştırmak için hazırlanan içerik ve veriler, bireyler arasında verimli etkileşimi sağlayan bir dizi teknoloji ve uygulama olarak tanımlanmaktadır. (İyiler, 2009, s.9 aktaran: Talimciler, 2013, s.15-17) Bu yeni medya yapısının geleneksel medyadan en büyük farklarından biri, kullanıcıların birbirleriyle etkileşime girerek bilgi ve haberin hızlı bir şekilde yayılmasına ve iletilmesine olanak sağlaması olmuştur. (Talimciler, 2013, s.15 – 17)

"Medya nedir, ne işe yarar?" gibi sorulara baktığımızda toplumdaki kitle iletişim araçları için kullanılan genel bir terim olduğunu görmekteyiz.

Burada kitle topluluk, halk, bir şekilde bir araya gelmiş bireyleri kasteder. Daha geniş olarak medya ele alınırsa hiçbir ırk, cinsiyet ya da başka bir ayırım gözetmeksizin aktarılması gereken bilgileri topluluklara ulaştırma amacıyla üretilmiş araçların bütünüdür. Bu araçlar basın yayın organları olarak tanımlanan gazete, posta, faks, radyo, televizyon ve son yüz yıla damgasını vuran internettir. (Uyar, 2019, s.1)

İnternetin insanların hayatına girdiği ve geliştiği dönemden itibaren yeni bir dünya oluştu denilebilir. Bu kadar kapsamlı ve büyük bir ağın içerisinde toplumun hemen hemen her bireyinin kullanıcı olarak sosyal medya içerisinde bulunduğu görülebilir. İnternet ağı üzerinde ki kullanıcıların iletişimlerinin güçlenebilmesi açısından ve sosyal medya internet üzerinde ki popülerliğini koruması açısından yeni platformalar her geçen gün oluşturulmakta ve karşımıza çıkmaktadır. Bu alanların tümü sosyal medya olarak anılmakla birlikte, sosyal hayatımızın her alanındadır. Toplumun, bireylerin sosyal medyayı ne amaçla kullanacağına dair değişkenlik gösteren bu sistem, genellikle insanların düşünce, görüş, merak duydukları, ilgilendikleri her şeyi kapsayan bir araçtır. Bu aracın ne amaçla yürütüldüğü ve ne amaçla kullanıldığı toplum ve bireyler açısından olumlu veya olumsuz bir hale dönüşebilir.

"Ayrıca topluluklara ileti sağlarken medyanın üstlendiği belli başlı görevler vardır. Bunlar; bilgilendirme, yönlendirme, eğlendirme, uyarma, eğitime, farkındalık yaratma şeklinde sayılabilir. (Uyar, 2019, s.2)"

Son dönem medyası aşırı reklam ve reytinge odaklandığından medyayı, beyin süzgecinden geçirerek verdikleri içinden sadece gerekli olanları almayı başarmak gerekir. Modern dünyaya geçişle internetin her geçen gün daha kapsamlı bir hal alıyor olmasıyla sosyal medya internet üzerinde erişilebilecek her noktaya sahiptir. Bireylerin kendilerini her konuda daha özgür hissettikleri alanda, istedikleri yerden mesafe ve durum fark etmeden görüş bildirebildikleri her noktaya ulaşım sağlayabildikleri bu

araç insan hayatı üzerinde önemli ve büyük bir yere sahiptir. Geliştiği her geçen gün her kitleye hitap eden bu sistem, insanlığın iletişim başlangıcından sonuna kadar günlük yaşantı da yerini ve önemini korumuştur.

Başlar teknoloji ile ilgili görüşünü, günümüzde iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler, yeni medya, internet, sosyal medya, sosyal ağlar ve sanal dünyalar gibi birçok yeni kavramı medya literatürüne kazandırmıştır olarak ifade etmiştir. Bu yeni oluşumlar sosyoloji, kültür ve ekonomi alanlarında değişim ve dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Günümüzde yeni medya teknolojilerinin kurduğu ağlar sayesinde yeni ekonomik alanlar ortaya çıkmakta, sermaye interneti etkin bir şekilde kullanmakta ve kapitalizmin mantığı sanal dünyanın her alanına nüfuz etmektedir diyebiliriz. (Başlar, 2013, s.1) Kitle iletişim araçları, değer yargılarının şekillenmesinde en önemli kurumlardan biridir. Medya ritüelleri üzerine çalışan Nick Couldry'ye (2005, s.59), göre toplumlarda toplumsal dönüşümün medya tarafından sağlanması ve medyanın yapısına paralel olarak iyi ya da kötü sonuçlar vermesi. Medya, çağdaş yönetim biçimlerinde demokrasinin bir aracı olarak görülmektedir. (Aktaran: Bülbül 2001, s.2) Sevginer ise bu konuda liberal demokrasi teorisi medyaya büyük önem vermesine rağmen, bilginin medya araçları aracılığıyla geniş kitlelere iletebileceğini ve ancak bilgili bir toplum inşa etmenin demokrasiye katkı sağlayabileceğini göstermektedir. Bu kararlılığına ek olarak, toplumdaki siyasi gücü ve güç merkezlerini kontrol ederek kamuoyunun şekillenmesine yardımcı olduğuna inanılıyor olarak yorum yapmıştır. (Sevginer, 2012, s.7)

2.2. Geleneksel Medya ve Yeni Medya

Geleneksel medya, bilgi ve haberleri topluma aktaran eski ve yaygın iletişim araçlarından biridir. İnternet ve dijital teknolojilerin yaygınlaşmasından önce, yazılı, görsel ve işitsel medya şeklinde var olmuştur. Bu medya türleri, gazeteler, dergiler, radyo, televizyon ve diğer basılı materyalleri içerir. İnternet ve dijital medyanın hızlı gelişimi ve yaygınlaşmasıyla birlikte, geleneksel medya ile dijital medya arasında önemli bir ayrım olmuştur. Geleneksel medyanın bazı temel özellikleri vardır. Basılı medya içerisinde yer alan, gazeteler, dergiler, broşürler, kitaplar gibi yazılı materyaller geleneksel basılı medyanın bir parçasıdır. Bu medya türü, genellikle yazılı ve baskı formatında, belirli bir düzenleme ve dağıtım sürecine tabi tutulur. Radyo, geçmişten

günümüze hala önemini koruyan ve kullanılan bir iletişim aracı olmuştur. Ses içeriğini yaymak için kullanılan geleneksel bir medya türüdür. Radyo programları, haber, müzik, sohbet programları ve daha pek çok içeriği kitlelere ulaştırır. Televizyon, görsel içeriği yaymak için kullanılan geleneksel bir medya türüdür. Geçmişten bugüne kadar yeniliği hep artan, yeri dolmayacak bir iletişim aracı haline gelmiştir. Televizyon kanalları, haber, dizi, film, belgesel gibi programları izleyicilere ulaştırır, toplumun görsellikle yaşananları veya birtakım bilgileri zihnine oturmasını sağlar.

Yaygın erişim olarak adlandırabileceğimiz geleneksel medya, internetin yaygınlaşması öncesinde, büyük bir kitleye ulaşma potansiyeline sahipti. Bu medya araçları, geniş bir izleyici kitlesine, okuyucu kitlesine veya dinleyici kitlesine ulaşabilmek için kullanılır. Geleneksel medya, çoğunlukla merkezi kontrol altında işleyen bir yapıya sahiptir. Örneğin, gazetelerin ve televizyon kanallarının bir merkezi editör ekibi ve yönetim süreci vardır. Günümüzde dijital teknolojilerin ve internetin yaygınlaşmasıyla birlikte, geleneksel medya dijital medya ile rekabet etmek zorunda kalmıştır. Dijital medya, internet üzerinden bilgi ve içerik yayınlayan, sosyal medya platformlarında paylaşım yapan ve çevrimiçi olarak haber ve eğlence sağlayan medya türlerini içerir. Dijital medya, geleneksel medyadan farklı olarak daha hızlı, etkileşimli ve kişiselleştirilebilir bir deneyim sunar. Bu nedenle, geleneksel medya, dijital medyanın yükselişiyle birlikte bazı zorluklarla karşı karşıya kalmıştır ve dönüşüm süreçlerine girmiştir. Ancak, hala birçok toplumda geleneksel medya yayınları önemli bir yer tutmaktadır.

Yeni medya, dijital teknolojilerin ve internetin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan ve gelişen medya türlerini ifade etmektedir. Yeni medya, geleneksel medyadan farklı olarak dijital ortamlarda üretilir, dağıtılır ve tüketilir. Bu medya türleri, bilgi, haber, eğlence ve iletişim açısından çeşitli özellikler ve avantajlar sunar. Yeni medya, geniş bir yelpazede içerik sunabilir ve kullanıcıların aktif katılımını teşvik eder. Yeni medyanın da geleneksel medyaya kıyasla bazı temel özellikleri vardır. Yeni medya, dijital teknolojilerin kullanımını temel alır. Bu teknolojiler, bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tabletler ve diğer elektronik cihazlar aracılığıyla içerik oluşturma, dağıtma ve tüketme süreçlerini destekler. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte gelişmiştir ve internet üzerinden bilgi ve içerik sunar. Web siteleri, çevrimiçi haber portalları, bloglar, sosyal medya platformları ve diğer dijital platformlar, yeni medyanın temel unsurlarını oluşturur. Etkileşim ve katılım açısından kullanıcıların içerikle etkileşime

geçmesini ve aktif olarak katkıda bulunmasını sağlar. Yorum yapma, beğenme, paylaşma, içerik oluşturma ve diğer etkileşim biçimleri, yeni medyanın temel özelliklerindedir. Anlık haber, güncelleme haberleri ve içerikleri anında sunma ve güncelleme yeteneğine sahiptir. Bu nedenle, güncel olayları takip etmek ve hızlı haber almak için tercih edilir. Yeni medya, içeriği kişiselleştirebilme ve hedef kitleye uygun içerik sunabilme imkânı sağlar. Kullanıcıların ilgi ve tercihlerine göre içerik önerileri sunabilir. Metin, görüntü, video, ses ve diğer medya türlerini birleştirerek çoklu ortam deneyimi yaşatır. Bu, içeriğin daha etkileyici ve çekici olmasına yardımcı olur. Yeni medya, geleneksel medya aksine sosyal medya platformları üzerinde yoğunlaşır ve kullanıcıların sosyal ağlarda etkileşim kurmasını sağlar. Bilgi ve haberlere hızlı erişim sağlar, küresel bir platform sunar ve iletişimi kolaylaştırır. Ayrıca, içerik oluşturma ve paylaşma süreçlerini demokratikleştirir ve kullanıcıların sesini duyurma imkânı tanır. Bu nedenle, yeni medya toplumda önemli bir rol oynamakta ve geleneksel medya ile birlikte medya tüketimi ve iletişim alışkanlıklarını şekillendirmektedir. Aydınhan'a göre medyanın toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını gözleme ve toplumu yönlendirmedeki rolü önemlidir. Kadına yönelik şiddetin geleneksel medyada sansürlenmediğini, bunun yerine sigara, alkol ve konuşma dilinin bastırılmasıyla tasvir edildiğini gözlemek ilginçtir. Ayrıca her gün gözlemlediğimiz hikâyelerin medyaya yansması da başka bir bakış açısı sağlayabilir. Örneğin; sigara içmek ve içki içmek günlük yaşamda normal davranışlar gibi görünse de medyanın bu faktörlerin olumlu ve olumsuz yönlerini açıklaması bireylerde farklı bakış açıları oluşturabilmektedir. Televizyon da yayın yapma zorunluluğu bu yargıyı güçlendirmektedir. Teknolojinin zaman içinde gelişmesiyle birlikte medya, geleneksel medya ve yeni medya olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır. Geleneksel medya, Türk toplum yapısı içinde faaliyet göstermekte ve katı kuralları olan ataerkil bir sistem tarafından yönetilmektedir. Yeni medyanın ise esnek kuralları, bazen kendi haber sistemleri, sansürü, şiddeti, boykotları ve hepsinden önemlisi yeni medyayı özel kılan, herkesin örgütün sistemine danışmadan hareket etmesidir. Teknoloji geliştikçe ve dünya daha küresel hale geldikçe, geleneksel medyadan yeni medyaya geçişte bu kalıpların nasıl işlendiğini ve şekillendiğini incelemek daha önemli hale geliyor. Ataerkil sistem nasıl kendi sistemi içinde geleneksel medyayı kısıtlıyorsa, yeni medyayı da kısıtlamak gibi belirli bir amacı vardır. Yeni medya, daha küresel bir ağı kapsayan bir İnternet tabanlı medya türüdür. Medyanın dijitalleşmesi günümüzde çok

önemli hale gelmiştir. Bunun nedeni, medyanın insanlara başka bir bakış açısı sunarak olayları yansıtmaya veya büyütme yeteneğine sahip olmasıdır. İnsanlar artık kendi mesajlaşma sistemlerini oluşturmak için kendi sosyal platformlarını oluşturuyorlar denilebilir. (Aydınhan, 2021, s. 3-5) Doğan ise çalışmasında internet kullanımı hakkında bilgilere yer vermiştir. Küreselleşme ile birlikte bilgisayar kavramının önemi ve internet yerini kitle iletişim araçlarından yeni medyaya bırakmıştır. “Yeni medya” 1970’lerden günümüze kadar kullanılan bir terim olmuştur. (Dilmen, 2007, s. 114 aktaran: Doğan,2020). Yeni medya, internet ağları gerektiren YouTube, bloglar, e-kitaplar vb. birçok platformu kapsayan bir medya türüdür. (Penn, 2016 aktaran: Doğan,2020). Türkiye İstatistik Kurumu'nun yaptığı bir araştırmaya göre internet kullanımı her geçen yıl artıyor. TÜİK'in Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na (2020) göre "16-74 yaş arası kişilerin interneti bir önceki yılda %75,3'e kıyasla 2020'de %79,0'ı kullanmıştır. (Aktaran: Doğan, 2020)

Manovich yeni medyayı 5 özelliğe ayırarak yeni medya kavramlarını açıklamaya çalışmıştır (Manovich, 2002, s. 27-48).

1. Sayısal Temsil: Veri akışını sağlayan en alt yapıdan en üst yapıya kadar bütün, algoritmaları yöneten yeni medya özelliğidir. Yazıların matematiksel olarak ifade edilme şeklidir (Manovich, 2002, s. 27).
- 2.Modülerlik: Bir araya geldiklerinde ancak bir anlam ifade eden verileri birbirinden ayrı olarak temsil eden veridir (Manovich, 2002, s. 30).
- 3.Otomasyon: Belirli bir fiziksel yaptırım gücüne ihtiyaç olmadan bilgisayarların kendi kendine yapabildiği yeni medya özelliğidir (Manovich, 2002, s. 32).
- 4.Değişkenlik: Yeni medyada tek bir olasılık yoktur birden fazla olasılık bulunmaktadır. (Manovich, 2002, s. 32).
- 5.Kod çevrimi: Bilgisayarların işlevsel olarak sosyo-kültürel özellikleri bir arada bulundurduğuna inanmaktadır. Yani bilgisayarlar hem yazılı hem sayısal hem de 30 kültürel özellikleri bir arada taşıyarak çevrimiçi bir özellik geliştirmektedir. (Manovich,2002, s.45-48)

Duman’a göre dijital platformlardan bahsetmeden önce, kitle iletişim araçları da dahil olmak üzere geleneksel medyadan bahsetmemiz gerekiyor. İnternet bu kadar yaygınlaşmadan önce, bireyler haberleri radyoda, daha sonra ise bağımsız kanal TRT’de ev televizyonlarında dinliyordu. (Duman, 2019 aktaran: Aydınhan, 2021, s.30). TRT, izleyicilere istedikleri içeriği istedikleri saatte sunduğunu ve izleyicilerin dünya ya da Türkiye’deki durum hakkında bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir. (Duman, 2019, s. 63 aktaran: Aydınhan, 2021, s.30). Öte yandan diğer ve özel kanalların yükselişine rağmen günümüz geleneksel medya kuşağının monotonluğu dikkat çekiyor (Duman, 2019, s. 55 aktaran: Aydınhan, 2021, s.30). Dijital

platformların ortaya çıkışıyla medya çok yönlü bir alan haline geldi. Dijital platform, geleneksel medyadan ayrı bir internet ağı olması gereken ve daha yüksek üyelik gerektiren bir platform olmuştur. (Penn, 2016 aktaran: Aydınhan, 2021, s.30). Ayrıca dijital platformların ilginç özelliklerinden biri de çoğu yabancı dizi ve filmin bir arada olması olmuştur. Bu tür platformların her türlü içeriği sunmayı amaçlaması ve geniş bir yelpazede sunmaya çalışması bireylerin tercih etme sebeplerinden biri olmuştur. (Aktaran: Aydınhan, 2021, s.30)

Günümüzde artık her birey yeni medyanın oluşturduğu tüm platformlar da her birey kendisini özgürce ifade edebilmenin peşindedir. Çok fazla sayıda çeşitli sosyal medya platformu vardır, bu ağlar arasındaki rekabet çeşit ve yenilikler meydana gelmektedir. Yeni medyanın geleneksel medyanın aksine özellikleri, toplumların ekonomik, politik ve sosyal yaşamlarında önemli değişikliklere fırsat vermektedir. Yeni medya her bireye internet üzerinden etkileşim sağlayabileceği ekonomik, yayıncılık, kitle iletişimleri, sanatsal faaliyetler açısından her türlü özgürlüğü ve çeşitliliği sağlamayı hedef almaktadır. Geleneksel medyanın işleme şekli yeni medyaya karşılaştırıldığında yok gibidir, bu da bireylerin medyayı kullanabilme imkanını neredeyse herkese açık hale getirmiştir. Dolayısıyla yeni medya da geleneksel medyaya nazaran daha demokratik olduğu söylenebilir. Geleneksel medyanın otoriter tavrına itiraz eden bireyler için, yeni medya daha çekici hale gelmiştir. Günümüz yeni medyayı kullanan bireyler, geleneksel medyayı kullanan bireylere göre hızla, sürekli değişime, farklılaşmanın verdiği heyecana dikkat etmektedir. Geleneksel medya ve yeni medya arasında birkaç önemli fark bulunmaktadır. Bu farklar, iletişim süreçleri, içerik dağıtımını, etkileşim olanakları ve erişim gibi birçok önemli özellikte görülmektedir.

İletişim süreçlerinde geleneksel medya, basılı medya (gazeteler, dergiler) ve yayın medyası (radyo, televizyon) gibi tek yönlü iletişim araçlarıdır. İletişim, genellikle medya kuruluşları tarafından belirlenir ve izleyici, okuyucu veya dinleyiciler pasif bir şekilde içeriği tüketirler. Yeni medya, internet ve dijital teknolojilerle birlikte ortaya çıkar ve etkileşimli bir iletişim sağlar. Kullanıcılar, çevrimiçi platformlarda içerik oluşturma, paylaşma ve etkileşimde bulunma yeteneğine sahiptir. İletişim, daha katılımcı ve etkileşimli bir şekilde gerçekleşir. İçerik dağıtımında geleneksel medya, baskı ve yayın aracılığıyla içerikleri topluma ulaştırır. Gazeteler ve dergiler baskı yoluyla dağıtılırken, radyo ve televizyon ise yayın frekansları üzerinden ulaşım sağlar.

Yeni medya, internet üzerinden içerik dağıtımını temel alır. Web siteleri, sosyal medya platformları, bloglar ve dijital medya kanalları aracılığıyla içerikler anında ve geniş kitlelere ulaştırılır. Erişim ve yaygınlık açısından geleneksel medya, baskı ve yayın sınırlamaları nedeniyle coğrafi olarak belirli bir alanla sınırlı kalabilir. Örneğin, gazeteler ve dergiler yerel veya ulusal düzeyde yayın yapabilir. Yeni medya, internetin yaygın erişimi sayesinde coğrafi sınırlamaları aşar. İnternet, dünya genelindeki kullanıcılara içeriklere erişim imkânı sağlar. Etkileşim olanaklarında, geleneksel medya, izleyici veya okuyucularla etkileşimde sınırlıdır. Geri bildirimler genellikle sınırlıdır ve doğrudan iletişim kurma şansı düşüktür. Yeni medya, kullanıcılarla etkileşim kurma ve geri bildirim alabilme imkânı sağlar. Kullanıcılar içeriklere yorum yapabilir, beğenebilir, paylaşabilir ve hatta içerik oluşturarak katkıda bulunabilirler. Hız ve güncellik günümüz kullanıcılarının en çok dikkat ettiği şeyler arasında yer alır. Geleneksel medya bu yönüyle, içerikleri hazırlama, baskı veya yayına alma süreçlerine bağlı olarak güncellik ve hız açısından sınırlı olabilir. Yeni medya ise anlık haberleşme ve içerik güncelleme imkânları sayesinde daha hızlı ve güncel bilgi akışı sağlar. Sonuç olarak, geleneksel medya ve yeni medya arasındaki farklar, teknolojik gelişmeler ve iletişim alışkanlıklarının değişimi ile ortaya çıkmıştır. Yeni medya, daha etkileşimli, hızlı, güncel ve geniş kitlelere ulaşma potansiyeline sahip olması nedeniyle günümüzde önemli bir iletişim aracı haline gelmiştir. Ancak, geleneksel medya hala belirli bir izleyici kitlesine hitap etmeye ve önemli bir rol oynamaya devam etmektedir.

3. BÖLÜM: MEDYA SANSÜRÜNÜN SANATA YANSIMASI

3.1. Medya ve Sansür

Türkiye'de medya ve sansür konusu oldukça tartışmalı bir konudur. Türkiye'de medya çeşitliliği bulunmakla birlikte, bu alanda sansür ve kısıtlamaların olduğu da bir gerçektir. Medya sektörü Türkiye'de çeşitli özel televizyon kanalları, radyo istasyonları, gazeteler, dergiler ve internet haber siteleri gibi farklı platformlarda faaliyet göstermektedir. Bu platformlar üzerinden haber, bilgi ve eğlence yayınları yapılmaktadır. Ancak, medya sektöründe büyük bir kısmı hükümete yakın olan medya kuruluşları ve medya sahiplerinin politik etkileri bulunmaktadır. Bu durum, tarafsız ve objektif haberleşme açısından eleştirilere yol açmaktadır. Sansür konusu ise Türkiye'de önemli bir meseledir. Yönetimin belirli haberleri sansürlemesi veya sansür uygulaması tartışmalara neden olmuştur. Sansür, genellikle siyasi içerikli haberleri etkilemektedir. Yönetime eleştirel yaklaşan veya farklı görüşlere sahip olan medya organları, sansür tehdidi veya yaptırımlarla karşılaşabilmektedir. Bu durum, basın özgürlüğü endeksi ve insan hakları örgütlerinin raporlarında Türkiye'nin basın özgürlüğü konusunda sık sık eleştirilmesine sebep olmaktadır. Ayrıca, internet üzerinde de sansür uygulamaları bulunmaktadır. Yönetim, bazı internet sitelerine erişimi engelleyebilmekte veya sansürlemektedir. Sosyal medya platformları da zaman zaman sansüre maruz kalmaktadır. Bu durum, ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim konusunda endişeleri beraberinde getirmektedir. Türkiye'de medya ve sansür konusunda yaşanan bu sorunlar, demokratik süreçler, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklerin sınırlı olduğunu göstermektedir. Ancak, medya ve sansür konusu karmaşık ve çok boyutlu bir konu olduğu için, bu sorunların çözümü için yapısal ve sistematik değişiklikler gerekmektedir.

Türkiye'de medya ve sansür konusu uzun bir süredir tartışma konusu olmuştur. Türkiye, basın özgürlüğü açısından sık sık eleştirilen bir ülkedir. Bazı önemli noktalar: Basın özgürlüğü konusunda dünya çapında bir ölçüm olan Basın Özgürlüğü Endeksi'nde Türkiye, genellikle düşük sıralarda yer almaktadır. Bu endeks, gazetecilere yönelik şiddet, tutuklamalar, sansür ve ifade özgürlüğü ihlalleri gibi faktörlere dayanmaktadır. Türkiye'de gazetecilere yönelik tutuklamalar sık sık gündeme gelmektedir. Özellikle terörle mücadele bahanesiyle yapılan tutuklamaların,

gazetecilik faaliyetlerini engellemek ve sansür uygulamak amacı taşıdığı iddia edilmektedir. Türkiye'de medya organlarına, internet sitelerine ve sosyal medya platformlarına yönelik sansür uygulamaları yaşanmaktadır. İnternet sitelerinin kapatılması, sosyal medya platformlarına erişim engelleri ve sansür uygulamaları sıklıkla görülen uygulamalardır. Ayrıca, sansür uygulamaları gazetelerin baskı özgürlüğünü etkileyebilir. Ülkemiz de medya sektörünün büyük bir kısmı hükümete yakın iş adamlarının kontrolünde bulunmaktadır. Bu durum, medyanın tarafsızlığını etkileyebilir ve gazetecilerin bağımsız bir şekilde haber yapmasını zorlaştırabilir. İfade özgürlüğü, sansür ve baskılara karşı mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'de bazı gazeteciler, yazarlar ve akademisyenler, ifade özgürlüğünü kullanmaktan dolayı soruşturma veya dava süreçleriyle karşı karşıya kalmaktadır.

Basın özgürlüğü” ya da “ifade özgürlüğü” tartışmaları her ne kadar basın tarihinin ilk dönemlerine dek uzansa ve basın tarihi denilince bu tartışmadan başka bir şey neredeyse söylenemese de 1980’li ve 1990’lı yıllarda “medyada tekelleşme”, “kartelleşme” ve “küreselleşme” gibi tartışmalar ön plana çıkmaya başlamıştır. 2000’li yıllarda ise “medyada kutuplaşma” tartışmaları giderek artan bir dozda başlamıştır. Daha sonra da pek çok gazeteciye dava açılmasının ve kimi gazetecilerin tutuklanmasının da etkisiyle tartışmalar “sansür” ve “basın özgürlüğü” bağlamında başka bir boyut kazanmıştır. Bu bağlamda örneğin Sınır Tanımayan Gazetecilerin Basın Özgürlüğü Endeksi’ne göre ülkenin yeri 2015 yılında yaklaşık 100. sıradan 150. sıraya gerilemiştir. Freedom House’un 2016 raporunda Türkiye 155. sıraya gerileyerek basın özgürlüğü anlamında “Özgür Değil” durumunda gösterilmiştir. (Erken, Yüksel, Yıldız, 2017, s.7)

Medya ve sansür, birçok toplumda önemli bir konu olmuştur. Medya, haberleri, bilgileri ve farklı görüşleri halka ulaştıran bir araçtır. Sansür ise bilgi akışını kontrol etmek amacıyla belirli içeriklerin engellenmesi veya önlem alınmasıdır. Medya ve sansür ilişkisi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir ve toplumlarda farklı şekillerde uygulanabilir. Sansür, genellikle yönetim, otoriteler veya medya şirketleri tarafından uygulanır. Bazı yönetimler, haberlerin ve bilgilerin yayılmasını kontrol etmek ve istedikleri politik veya ideolojik mesajları yaymak amacıyla sansür mekanizmalarını kullanabilirler. Sansür, haberlerin sansürlenmesi, sansürleyici yasaların çıkarılması, gazetecilerin tehdit edilmesi veya susturulması gibi şekillerde ortaya çıkabilir. İfade özgürlüğünü kısıtlar ve demokratik bir toplumda önemli bir sorun olarak kabul edilir. Medyanın özgür olması, toplumun çeşitli kaynaklardan doğru ve tarafsız bilgilere erişebilmesi için önemlidir. Sansür, bilginin manipüle edilmesine, kamuoyunu yanıltmaya ve demokratik süreçlere zarar verme potansiyeline sahiptir. Ancak, sansürün bazı durumlarda meşru nedenleri olabilir. Örneğin, çocukları koruma amacıyla pornografi veya şiddet içeren içeriklerin sansürlenmesi, toplumun genel

sağlığı veya güvenliği için zararlı olabilecek bilgilerin kontrol altına alınması gibi durumlar düşünülebilir. Ancak, bu tür sansür uygulamalarının sınırları ve etik ilkeleri hakkında geniş bir tartışma vardır. Sonuç olarak, medya ve sansür karmaşık bir ilişkiye sahiptir. Medyanın özgür olması ve sansürün sınırları konusunda toplumlar arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Demokratik bir toplumda, ifade özgürlüğüne saygı gösterilmesi ve çeşitli görüşlerin özgürce ifade edilmesi önemlidir. Ancak, her toplum kendi değerleri ve yasaları çerçevesinde medya ve sansür konusunda kararlar alır.

Geniş kitlelere hitap eden medya organları, tarih boyunca gücünü sürdürmek, varlığını korumak isteyen iktidar sahiplerinin hedefi olmuştur. Koyulan yasa ve kısıtlamalarla birlikte doğru haber içeriği azaltılmış, iktidar karşıtı haber yapılmasının önüne geçilmiştir. Medya içindeki bu baskı ikliminden en çok etkilenenler ise şüphesiz ki medya çalışanlarının (Gazetecilerin) kendisi olmuştur. (Kavak,2019, s.2)

Medya, haberleri, bilgileri ve eğlenceyi halka ileten önemli bir iletişim aracı olarak kullanılır. Ancak, medya organları da çeşitli nedenlerle sansüre tabi olabilir. Sansür, bilgi ve haber akışını kontrol etmek amacıyla yapılan bir müdahaledir. Medya sansürü, bir hükümetin veya başka bir otoritenin medya üzerinde kontrol sağlamak, bilgileri manipüle etmek veya belirli bir ajandayı desteklemek amacıyla gerçekleştirdiği kısıtlamaları ifade eder. Sansür, haberlerin sansürlenmesi, sansür kurallarına uymayan içeriğin yayımlanmaması, gazetecilerin susturulması veya sansür altında çalışmaya zorlanması gibi çeşitli şekillerde gerçekleşebilir. Sansür, genellikle ifade özgürlüğüne, demokratik süreçlere ve halkın bilgi alma hakkına zarar verir. Kavak'ın medya sansürü ile ilgili verdiği bilgilerde, her hükümet kendi devamlılığını sağlamak ister ve bunun sonucu olarak hükümetler, toplumun geniş kesimlerini etkileme gücüne sahip medya kuruluşlarını kontrol altında tutarak meşruiyetlerini korumanın kaçınılmaz yolunu bulurlar olarak açıklamıştır. Geniş kitlelere hitap eden medya unsurları, devletin koyduğu yasalara ve medya unsurlarının hükümet aleyhine haber yapmasını engelleyen kısıtlamalara tabidir. İktidar ve medya ilişkisi bağlamında, tüm toplumlarda ve tüm çağlarda ortaya çıkan çeşitli sorunlar, basın kendisini dördüncü güç olarak kabul ettirmeye başlamasıyla birlikte, iktidardakilerin kontrol arzusunu ve daha derin sorunlara yönelme arzusunu dönüştürmüştür. (Kavak, 2016, s.6)

Sansür, demokratik bir toplumda istenmeyen bir durumdur ve ifade özgürlüğünü engelleyebilir. Özgür ve çeşitlilikçi bir medyanın, farklı görüşleri sunabilmesi ve halkın bilinçli kararlar verebilmesi için önemli olduğu kabul

edilmektedir. Ancak, bazı ülkelerde medya sansürü uygulanabilir ve bu durum toplumun haber alma özgürlüğünü sınırlandırabilir. Sansür, hükümetlerin veya otorite sahiplerinin kendi görüşlerini yaymaya çalıştıkları, muhalif sesleri bastırdıkları veya halkı yanılttıkları durumlar da ortaya çıkabilir. Sansürün etkisini azaltmak ve ifade özgürlüğünü korumak için sivil toplum kuruluşları, gazeteciler, sanatçılar, aktivistler ve halkın desteği önemlidir. Basın özgürlüğünü savunmak, haberlerin tarafsız ve doğru bir şekilde sunulmasını teşvik etmek ve sansüre karşı mücadele etmek demokratik bir toplumun gerekliliklerindedir. Medya ve sansür konusu oldukça karmaşık ve geniş bir konudur. Medyanın gücü, sansür gibi sorunları da beraberinde getirebilir. Sansürün çeşitli biçimleri vardır. Bunlar arasında bilgi engelleme, sansürlü yayınlar, sansürleme veya sansür sonrası yaptırımlar gibi yöntemler bulunabilir. Sansür, medyanın haberleri veya bilgileri sansürleyerek gerçeklerin gizlenmesine veya yanlış bilgilendirme yapılmasına neden olabilir. Bu da demokratik süreçleri, ifade özgürlüğünü ve toplumun bilinçlenmesini olumsuz etkileyebilir. Sansürün yanı sıra medya manipülasyonu da önemli bir sorundur. Medya kuruluşları, haberleri sunma şekilleri, haber seçimi, dil ve görsel kullanımıyla bilinçli veya bilinçsiz şekilde bir yönlendirme yapabilirler. Bu da gerçeklerin çarpıtılmasına, yanıltıcı bilgilere maruz kalınmasına ve toplumun yanlış yönlendirilmesine yol açabilir. Bununla birlikte, dijital çağın gelişmesiyle birlikte internet ve sosyal medya gibi platformlar, sansür ve medya manipülasyonu konularında yeni tartışmalara yol açmıştır. Bu platformlar, herkesin içerik üretebildiği ve yayabildiği bir ortam sağlamıştır. Ancak bu durumda da yanlış bilgilerin yayılması, nefret söylemleri, zararlı içerikler gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, medya okuryazarlığı, bilgi doğrulama ve eleştirel düşünme becerileri gibi konular da önem kazanmıştır. Sonuç olarak, medya ve sansür konusu karmaşık bir konudur. Medyanın haberleri ve bilgileri özgürce iletilmesi demokratik bir toplumun temel unsurlarından biridir. Ancak sansür, gerçeklerin gizlenmesine veya yanlış bilgilendirme yapılmasına neden olabilir. Bu nedenle, bilinçli medya tüketimi, ifade özgürlüğünün savunulması ve demokratik değerlere bağlılık, medya ve sansür konularında önemli noktalardır.

Türkiye'de ilk olarak 2007 yılında uygulamaya konulan "internet sansürü" uygulaması son dönemde hız kazanmıştır. Bu yasak sadece kullanıcıları değil, her şeyden önce yurtdışındaki kullanıcıları etkilemiştir. Bu, internet özgürlüğünü yasaklayan Çin, İran ve Suudi Arabistan gibi ülkeleri anımsatmaktadır. Örneğin

Richard Dawkins isimli bir bilim insanının internet sitesine koyduğu “Türkiye’de yasaklandı” logosu her gün binlerce kişi tarafından görülmektedir. Bilişim avukatları, sorunun uygulamada değil hukukta olduğunu savunmuştur. Kasım 2007 ile Eylül 2008 arasında Türkiye’de 1.112 web sitesi yasaklanmıştır. YouTube’un yanı sıra bazı Google hizmetlerine erişim de engellenmiştir. YouTube’a erişimi daha da zorlaştırmak için YouTube’un yasağını güncellenmiş ve Google havuzuna YouTube’un yasağa erişmesine izin veren birkaç IP adresi eklenmiş, bu da bir soruna neden olmuştur. Ancak Google, hizmetlerine erişirken tamamen engellenmemiştir. Bazı Google uygulamaları hiç açılmıyor veya yalnızca geç açılmıştır. Google, “Youtube”un yanı sıra paylaşım havuzundaki IP adreslerinden “Google Maps”, “Google Translate”, “Google Analytics”, “Google Earth” ve “Google Docs” gibi hizmetler sunmaktadır. Bu yasağın çözümünün Google’a vergi vermek olduğu belirtilmektedir. (Şamlı, Konak,2011, s.2)

3.2. Medya Sansürünün Nedenleri

İçinde bulunduğumuz, yaşadığımız teknoloji çağında her bireyin bir tuşla istediği her amaca ulaştığı dönemde yer almaktayız. İnsanlar bir şey duymak, izlemek, öğrenmek için en kolay yönden internete başvururlar. Bu dijital çağın arkasında sığınan sansür birçok nedenle farklı yerlere çekilse de aslında hala iyi veya kötü olduğu yönünde karar vermek zordur. İnsanların interneti ne amaçla kullandığı bu konuda çok daha önemlidir. Medya büyük bir platform olmakla beraber, kimlerin yönettiği, kimlerin neleri bildiği, izlediği, takip ettiği yönünde de değişiklik göstermektedir. İnsanları ahlak dışı veya aykırı bir yol izlemenin peşine düşürülmemesi açısından veya birçok başka sebep üzerinden sansür hemen hemen internetin erişim sağladığı her platformda karşımıza çıkmaktadır. Sansür uygulamanın farklı yolları olduğu gibi çarelerinin kullanıldığı da söylenebilir, bazı platformlarda yaş sınırı, uyarı veya bildiri gibi önlemler çıkacak olan herhangi bir problem veya aykırı görüntü açısından uyarı niteliğinde kullanılmaktadır. Fakat erişim açısından yeterli önlem sayılmamaktadır. Medya sansürü, farklı nedenlerle uygulanabilir ve genellikle hükümetler veya otorite sahipleri tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Yönetim veya siyasi iktidar, medyayı kendi politikalarını destekleyen veya eleştirmeyen bir şekilde kontrol etmek isteyebilir. Medyanın kontrolü, iktidarın popülerliğini artırmak, muhalif

görüşleri bastırmak veya kendi ajandasını yaymak amacıyla da kullanılabilir. Yönetim, terörle mücadele veya ulusal güvenlik gerekçesiyle medyada sansür uygulayabilirler. Terör örgütlerine veya terör propagandasına karşı önlem olarak gösterilebilir, ancak bu tür önlemler sıklıkla ifade özgürlüğünü kısıtlar ve gazetecilik faaliyetlerini engeller. Bazı durumlarda, yönetim veya otoriteler, toplumda hassas veya tartışmalı olarak kabul edilen konuları sansürleyebilirler. Din, etnik aidiyet, cinsellik gibi konular, sansürün gerekçesi olabilmektedir. Bu tür sansürler, toplumda kutuplaşmayı önlemek veya provoke edici yayınların yayılmasını engellemek amacıyla yapılmaktadır. Yönetim, istikrar dönemlerinde veya sosyal huzursuzluk zamanlarında medyayı kontrol etmek isteyebilir. Sansür uygulayarak kamuoyunu etkileyen haberleri bastırma veya manipüle etme girişiminde bulunabilirler. Bu, hükümetin otoritesini ve gücünü koruma çabası olarak görülebilir. Medya organlarının büyük bir kısmı özel şirketler veya iş adamları tarafından kontrol edilmektedir. Bu durumda, medya organları, sahiplerinin veya reklam verenlerin çıkarlarını korumak için sansür veya önyargılı yayınlar yapabilir. Ekonomik çıkarlar, haberlerin objektifliğini etkileyebilir. Türkiye'de bazı iş adamları, medya kuruluşlarının büyük bir bölümünü kontrol etmektedir. Bu durum, medyanın tarafsızlığını etkileyebilir ve hükümetin veya iş adamlarının çıkarlarını korumak amacıyla sansür uygulanabilir. Bu nedenler, medya sansürünün nedenlerine ilişkin genel bir bakıştır. Medya sansürünün bazı temel motivasyonlarını temsil etmektedir. Ancak, her ülkede sansürün spesifik nedenleri ve dinamikleri farklılık gösterebilir. Medya sansürü, ifade özgürlüğüne ve demokratik değerlere aykırı olduğu için eleştirilir ve demokratik bir toplumun işleyişine zarar verebilir.

Yılmaz'a göre günümüzde internet, bireylerin bilgi toplaması ve sunması için giderek daha önemli bir platform haline gelmektedir. Bununla birlikte, İnternet'in artan popülaritesi ve kullanımıyla birlikte, çocukların korunması ve ulusal güvenliğin korunması da dâhil olmak üzere çeşitli nedenlerle internetin kontrol altına alınması için çaba sarf edilmektedir. İnternet kullanımının bazı ülkelerde İnternet filtreleri ile kısıtlanması, düşünce ve bilgi özgürlüğü gibi temel hakların kısıtlanmasına yol açmaktadır. Bu kanuna yöneltilen temel eleştirilerden biri, 2007 yılından bu yana Türkiye'de internet yasakları için temel kanun olan 5651 Sayılı Kanun'un getirdiği kısıtlamaların temelde ölçülülük ilkesine uymadığı ve getirilen kısıtlamaların yasaya uygun fakat orantı ilkesine bağlı kalmak bu yasa ifade özgürlüğüne aykırı olmuştur. Kısıtlamaların bu kadar kolay uygulanıyor olması, özellikle internetteki son

değişiklikler göz önüne alındığında endişe uyandırmaktadır. Bunlar, Anayasa'nın "düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü", "iletişim özgürlüğü", "bilim ve sanat özgürlüğü", "eğitim ve öğrenme hakkı" kavramlarıyla birlikte değerlendirildiğinde; kısıtlanmış içerik anayasal olarak internet sansürüyle korunmaktadır ve temel özgürlüklerle çelişmektedir. Bu da gelişmekte olan ülkelerden biri olan Türkiye'nin internet kullanımında önemli ilerlemeler kaydettiğini göstermektedir. (Eroğlu Yılmaz, 2015, s.26)

3.3. Medya Sansürü ve Sanat

Sanat ve medya, birbirleriyle yakından ilişkili olan iki önemli alanı temsil eder. Medya, sanat eserlerinin geniş kitlelere ulaşmasını sağlar. Sanat eserleri, medya aracılığıyla sergiler, müzeler, sinema, televizyon, radyo, internet ve diğer platformlarda yayınlanabilir. Medya, sanatı geniş bir izleyici kitlesiyle buluşturarak eserlerin etkisini artırır ve sanatçıların ifadelerini daha geniş bir kitleye duyurmasını sağlar. Sanat eserleri üzerine eleştiri, analiz ve tartışmaların yapılmasını sağlar. Sanat eleştirmenleri, gazeteciler ve televizyon programları aracılığıyla sanat eserlerini değerlendirebilir, yorumlayabilir ve halka sunabilirler. Bu, sanatın anlamını, etkisini ve toplumsal bağlamını anlamamıza yardımcı olur. Sanatın pazarlanması ve ticarileştirilmesinde önemli bir rol oynar. Sanat galerileri, müzeler, sanat festivalleri ve diğer etkinliklerin tanıtımı ve duyurulması medya aracılığıyla gerçekleşir. Ayrıca, sanatçıların eserlerinin satışını teşvik etmek için medya reklamları, röportajlar ve sergiler düzenlenebilir. Sanat, medya aracılığıyla toplumsal etki ve değişim yaratabilir. Sanat eserleri, medya sayesinde toplumsal sorunlara dikkat çekebilir, politik mesajlar iletebilir veya toplumun algılarını ve değerlerini sorgulayabilir. Medya, sanatın toplumsal dönüşümü teşvik etme gücünü artırır ve sanatçıların sesini daha geniş bir kitleye duyurmasına yardımcı olur. Medya, sanatçıların yeni teknolojileri ve dijital platformları kullanarak yaratıcı ifadelerini genişletmelerine olanak tanır. Dijital medya, sanatın yeni formlarını, sanal gerçeklik sanatını, interaktif enstalasyonları ve diğer yenilikçi sanat pratiği biçimlerini destekler. Bu da sanatın sınırlarını genişletir ve izleyicilerle daha etkileşimli deneyimler sunar. Sanat ve medya, birbirlerini tamamlayan alanlar olarak karşımıza çıkar. Medya, sanat eserlerini iletmek, değerlendirmek ve her kitleye yaymak için önemli bir platform sağlar. Aynı zamanda

sanatın toplumsal etkisini artırır, sanatçıların ifade özgürlüğünü destekler ve sanatın toplumsal dönüşümü teşvik eden bir güç olarak hizmet eder.

Sanat ve sansür de medya ve sansür kadar birbirleriyle sıkı bir ilişkiye sahiptir. Sansür, sanatın ifade özgürlüğünü ve yaratıcı özgürlüğünü kısıtlayan bir müdahale şeklidir. Sanat, ifade özgürlüğünün önemli bir alanıdır. Sanatçılar, düşüncelerini, duygularını ve dünyayı algılarını özgürce ifade etme hakkına sahiptir. Ancak sansür, sanatçıların belirli konuları ele almasını veya eleştiri yapmasını engelleyebilir. Sansür, sanatın ifade özgürlüğünü sınırlayarak sanatın toplumsal değişim ve eleştiri potansiyelini azaltır. Toplumda eleştirel düşüncüyü teşvik eden bir platform olarak önemli bir rol oynar. Sanatçılar, sanat eserleri aracılığıyla toplumsal sorunları, haksızlıkları ve güç ilişkilerini sorgulayabilirler. Ancak sansür, bu eleştirel sesleri bastırarak toplumsal değişimi ve dönüşümü engelleyebilir. Sansür, genellikle idari veya siyasi otoriteler tarafından uygulanır. Yönetim veya diğer yetkililer, belirli bir politik veya ideolojik ajandayı korumak amacıyla sansürü kullanabilirler. Bu, sanatın tarafsızlığını ve bağımsızlığını tehdit eder ve sanatçıları belirli sınırlar içinde çalışmaya zorlayabilir. Sansür, sanatın gücünü yansıtır. Sanatın toplumu etkileme potansiyeli nedeniyle, sansür uygulayanlar bazen sanatı tehdit olarak algırlar. Sanat, statükoyu sarsabilir, toplumsal dönüşümleri tetikleyebilir ve farklı bakış açılarını sunarak otoritelere meydan okuyabilir. Bu nedenle sansür, sanatçıları susturarak veya etkisizleştirerek bu tehdide yanıt vermeye çalışır.

Sansüre maruz kalan sanatçılar, bazen direniş ve yaratıcı mücadele stratejileri geliştirirler. Sansür altında bile, sanatçılar alternatif platformlar, gizli veya yeraltı sanat hareketleri ve yeni ifade biçimleri gibi yöntemlerle sansürü aşmaya çalışırlar. Bu, sanatın dayanıklılığını ve yaratıcılığını gösterir. Sanat ve sansür arasındaki ilişki karmaşık ve çeşitlidir. Sansür, sanatın ifade özgürlüğünü ve toplumsal etkisini kısıtlar, ancak sanatçılar, sansürle mücadele etmek ve sansüre karşı direniş göstermek için yaratıcı stratejiler geliştirirler. Sansür, sanatın toplumsal değişime ve özgür düşünceye olan potansiyelini engelleyebilir, ancak sanatın gücü ve direnişi de sansüre meydan okur.

Sanat sansürü, sanat eserlerinin yaratılması, sergilenmesi veya yayılması üzerindeki kısıtlamaları ifade eder. Sanat sansürü, genellikle bir otoritenin veya hükümetin belirli konuları veya ifade biçimlerini sansürlemesi veya engellemesi

şeklinde ortaya çıkar. Sanat eserleri, sansür nedeniyle belirli konuları veya hassas konuları ele alamayabilir. Siyasi, dini, cinsel veya toplumsal eleştiriler içeren eserler, sansüre tabi tutulabilir veya sansür nedeniyle engellenebilir. Bu durum, sanatçıların özgürce ifade etmek istedikleri mesajları iletememelerine neden olur. Sansür, sanat eserlerinin sergilenmesi veya gösterilmesi üzerinde de etkili olabilir. Sanat eserleri, belirli mekanlarda sergilenmesi veya özel izinlerin alınması gerektiği için sansüre tabi tutulabilir. Sanatçılar, sansür riskini göze almadıkları veya izin alamadıkları için eserlerini sergileme fırsatı bulamayabilirler.

Sanatçılar, sansür nedeniyle hukuki sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Sanat eserleri veya ifadeleri, sansür uygulayan otoriteler tarafından suç olarak kabul edilebilir ve sanatçılar tutuklanabilir, gözaltına alınabilir veya taciz edilebilir. Bu durum, sanatçıların sansür riskini göze almadan veya daha güvenli konuları ele alarak yaratıcılıklarını sınırlayabilecekleri anlamına gelir. Sansür korkusu, sanatçıların kendilerini sansürlemelerine veya belirli konulardan veya ifade biçimlerinden kaçınmalarına neden olabilir. Sanatçılar, sansür riskini göze almadan veya baskıyla karşılaşmamak için daha sınırlı veya yüzeysel içeriklere yönelebilirler. Bu, sanatın eleştirel veya toplumsal değişimi yansıtma potansiyelini sınırlar. Sanat sansürü, sanatçıların ifade özgürlüğünü kısıtlayarak sanatın toplum üzerindeki etkisini sınırlayabilir. Sansür, sanatın eleştiri, özgür düşünce ve toplumsal değişimi teşvik etme potansiyelini engeller. Ancak, sansürle mücadele etmek ve sansüre karşı direniş göstermek için sanatçılar ve sanatseverler arasında güçlü bir dayanışma ağı oluşabilir. Medya sansürü, sanatı olumsuz etkileyebilen bir faktör olabilir. Sanat, ifade özgürlüğünün en temel alanlarından biridir ve sansür, bu özgürlüğü kısıtlayabilir. Medya sansürü, sanatçıların ifade özgürlüğünü engelleyebilir. Sansür, sanatçıların belirli konuları ele almasını, hassas veya tartışmalı konulara dokunmasını veya toplumsal eleştirilerde bulunmasını engelleyebilir. Bu durum, sanatın toplumsal değişimi ve eleştiriye yansıtma potansiyelini kısıtlayabilir. Medya sansürü, sanat eserlerinin içeriğini etkileyebilir. Sansür uygulamaları nedeniyle belirli konular veya ifade biçimleri sansürlenebilir veya sansürlenmiş içeriklere erişim sınırlanabilir. Bu, sanatın çeşitliliğini ve zenginliğini engelleyebilir. Sanatçıların yaratıcı özgürlüğünü de etkileyebilir. Sansür uygulamaları, sanatçıları daha güvenli veya popüler konulara yönlendirebilir ve cesur, yenilikçi veya deneysel ifade biçimlerini engelleyebilir. Bu, sanatın yenilikçiliği ve ilerlemeyi sınırlayabilir. Sansür, bazı sanatçıları kendini

sansürlemeye yönlendirebilir. Sansürle karşılaşma korkusuyla, sanatçılar belirli konuları ele almaktan veya toplumsal eleştiri yapmaktan kaçınabilirler. Bu, sanatın sınırlandırılmasına ve sansürün etkilerinin içselleştirilmesine yol açabilir. Medya sansürü, sanatın ifade özgürlüğünü ve yaratıcılığını engelleyebilir. Ancak, sansürle mücadele etmek için sanatçılar ve sanatseverler arasında güçlü bir direniş ve dayanışma ağı oluşabilir. Sanat, sansüre karşı mücadelede önemli bir araç haline gelebilir ve toplumsal değişimi teşvik edebilir.

Sosyal medyanın olumsuz etkileri düşünüldüğünde ise sanatçının sosyal medyadaki portfolyosunu büyütme için sürekli üretmek zorunda olması ve kendini bu konuda baskı altında hissetmesine ve özgürce üretememesine sebep olmuştur. Sosyal medya mecrası özgürlük alanı yaratıyor gibi görülürken diğer yönden sanatçıya üretim anlamında seri olması yönünden baskı hissetmesine sebep olabilmektedir. Bunun yanında sosyal medya sayesinde sürekli olarak eklenen paylaşımların hiçbirinin kaybolmadan durması sebebiyle benzerlerin üretimini tetiklemesi ve tüm üretimin bir aynılaştırma sorunu yaşaması tehlikesini oluşturmaktadır. Bunun yanında sanat eserinin dijital ortama taşınan kopyasının onun aslı olmaması ve bu kopyanın zaman içinde alımlayıcısı tarafından aslı gibi kabul edilecek bir noktaya gelmesi meselesi bir başka sorun olarak görülebilir. Bütün bu olumlu olumsuz meseleler düşünüldüğünde sosyal medyanın sanatın PR'ı açısından etkileri bulunmakla birlikte dijital dünyaya geçişin büyüyen potansiyeli dijital kanallar lehine değişimi gerekli kılacağı görülmektedir. Her alanda olduğu gibi sanatın üretimi, tüketimi, sunumu ve pazarlanmasında da sosyal medyanın etkisi artarak devam edecektir denilebilir. (Karagöl, Kaplanoğlu, 2022, s.137)

Bu noktalar, medya sansürünün sanata olan etkilerini genel hatlarıyla ele almaktadır. Ancak, her sanat dalı ve sanatçı, sansüre farklı tepkiler verme ve etkilenme şekilleri gösterebilir. Sanatın toplumda bir ayna işlevi görmesi ve sansürün bu süreci nasıl etkilediği karmaşık bir konudur.

4. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE SANAT VE SANSÜR

4.1. Türkiye'de Sansürün Başlangıcı ve Gelişimi

Ülkemizde yazılı yayınların yaygınlaşmasından sonra ilk uygulananlardan biri sansür olmuştur. Bu ülkelerde sansürün gelişmesinin ve teşvik edilmesinin birçok olası nedeni vardır. Sansürün tanımı ve tarihçesi ilk kez 21 Ekim 1860'da Türkiye'nin ilk sivil gazetesi Tercüman-ı Ahval Ağâh Efendi tarafından yayınlanmıştır.

Osmanlı döneminde sansür alanında ilk resmi uygulama 1864 tarihli Matbuat Nizamiyesi ile başlamıştır. Tüzük, gazete ve dergilerin yayınlanmasına izin vermiş ve hükümete gerekli gördüğü takdirde medyayı kapatma yetkisi verilmiştir. Padişaha yönelik bazı eleştiriler dile getirilse de yayınevi kapatılmıştır. Onun için bu dergilerin kullanımı uzun sürmemiştir. 1878'den itibaren II. Abdülhamid rejimi sansürü en katı şekilde uygulamıştır. 1881 yılında kurulan Encümen-i Teftiş, gazete, dergi ve kitapları yayınlanmadan önce test etme yetkisine sahip olmuştur. Bu dönem habercilik ve yayıncılık açısından en karanlık dönem olarak adlandırılmıştır. Birçok dergi ve gazete yayınlarını durdurulmuştur. Tüm yayınlar siyasi düzene göre kontrol edilmiş ve gazeteler en ufak bir hata için bile sansürlenmiş veya tamamen durdurulmuştur. Gazeteler sansürlenene pasajları silmek zorunda kalmıştır. II. Meşrutiyet (1908) basın sansürünü kaldırdığı için, II. Meşrutiyet'in ilan günü 23 Temmuz Türkiye Cumhuriyeti'nde Basın Bayramı olarak kutlanmaktadır. Mütareke döneminde İstanbul ve Anadolu'nun işgal güçleri basına ağır sansür uygulamıştır. (Anonim, 2015) Ayva ise, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de sansür her zaman söz konusu olduğunu belirtmiştir. Sansür, müstehcenlik, din eleştirisi, ayrılıkçı dil kullanımı dâhil olmak üzere çeşitli kisveler altında birçok alanda uygulandı ve uygulanmaya devam etmektedir. (Ayva, s.2)

Sansür kendisini Osmanlı döneminden itibaren göstermeye başlamıştır fakat Balkan'ın açıklamalarına göre, Atatürk cumhuriyeti ilan ederek halkı daha özgür ve doğal bir konuma getirmişse de Atatürk döneminde basına çeşitli sansürler uygulanmıştır. Özellikle Şeyh Said isyanından sonra uygulanmaya başlayan Takrir-i Sükûn Kanunu, Bakanlar Kurulu'nu karar verme konumuna getirdi ve meclis rafa kaldırılmıştır. Bu davada vatan hainliği yapan gazeteciler, Atatürk'ten özür ve af dileyen bir telgraf gönderdikleri takdirde bağımsız bir mahkeme tarafından yargılandı

ve beraat etmişlerdir. Şeyh Said yandaşları, ayaklanmanın o dönemde İngilizlerin planladığı bir eylem olduğunu yazmakla kalmamış, komünist yayınlar da yasaklanmış ve yazarları hapse atılmıştır. Üstelik Atatürk döneminde bile 1931'de "ülkenin genel siyasetini etkileyen yayınların" yasaklanmasıyla gazeteler baskı altına alınmıştır. 1938'de ise kanun gelişip 'kötü isimle anılan kişilerin yazarlık yapması' yasaklanmıştır. (Balkan, 2020, s.2)

Resim 20: Kaynak: (<https://listelist.com/ilk-sansur/>)

Gerçekler, İzmir'de Fransızca yayınlanan isyan karşıtı ve Osmanlı yanlısı gazetelerin sağladığı avantajlar göz önüne alındığında, 1820'lere gelindiğinde Osmanlı hükümeti basının önemini anlamış ve buna göre çalışmaya başlamış olduğunu ifade etmiştir. (Gerçekler, 2017, s.1)

Resim 21: Kaynak: (<https://listelist.com/ilk-sansur/>)

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk gazeteler milli eserleri halka ulaştırmak amacıyla çıkarılmış, daha sonra özel gazeteler de çıkarılmıştır. Takvim-i Vekayi'den sonra gelen Tercüman-ı Ahval bunun en büyük örneklerinden biri olmuştur. (Gerçekler, 2017, s.1)

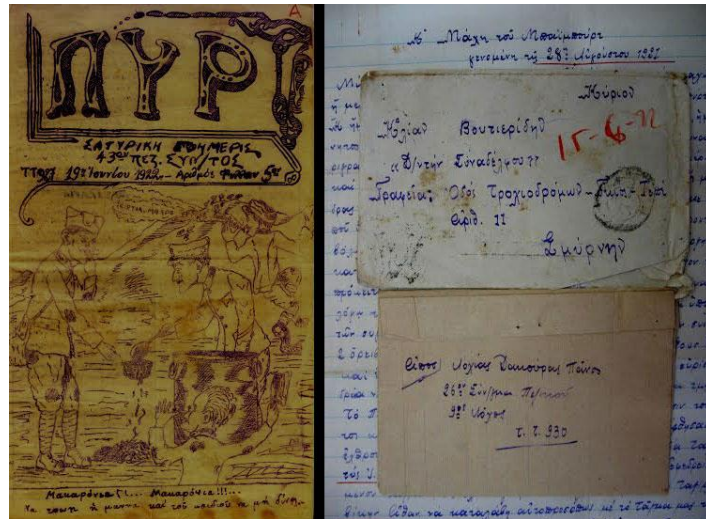
Resim 22: Kaynak: (<https://listelist.com/ilk-sansur/>)

Sansürle ilgili "Ali Kararnamesi", hükümetin önerilerde bulunarak, yeni görüşler yayarak veya kamuoyuyla paylaşılmayan bazı şeyler söyleyerek buna karşı çıkmaktan hoşlanmadığı için çıkarılmıştır. (Gerçeker, 2017, s.1)

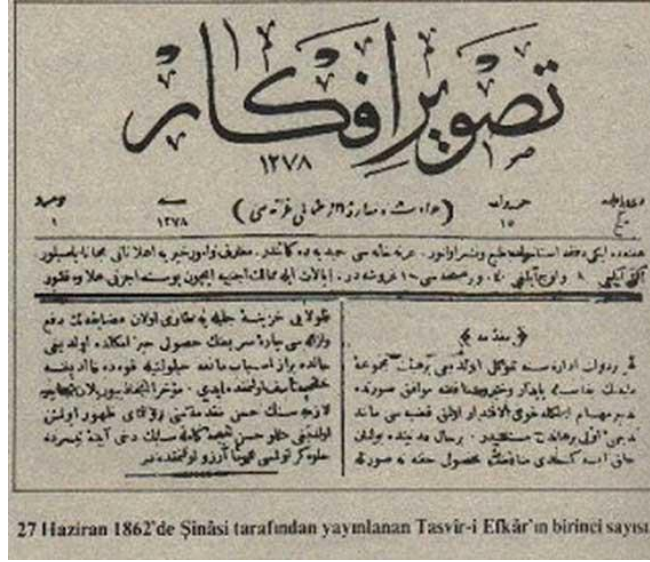
Resim 23: Kaynak: (<https://indigodergisi.com/2017/05/turk-basini-ilk-sansur/>)

10 Mayıs 1876'da Mahmut Nedim Paşa'nın Ali Kararnamesi ile tüm gazetelere ilk sansür uygulanmıştır. Yönetim Osmanlı gazetelerinde çıkan yazılara gereken önemi vermiş, çoğu kez geçici ve süresiz olarak kapatmış, ancak kontrol altına alamamıştır. Bir diğer çözüm olarak gazetenin basılmadan önce denetleme yapılmasını uygun görmüştür. (Gerçeker, 2017, s.1)

Resim 24: Kaynak: (<https://listelist.com/ilk-sansur/>)

İlk olarak Ali Kararnamesi hükümlerine göre resim ve karikatürler sansürlenmiştir. Yurt dışından getirilen yayınlar daha sıkı kontrol edilmeye başlanmıştır. (Gerçekler, 2017, s.1)

Resim 25: Kaynak: (<https://listelist.com/ilk-sansur/>)

Bu kararnameye verilen tepkilerden biri de Basiret Gazetesinden gelmiştir. Sansür kararı çıktıktan sonra, “Matbaamızın makinesi kırıldığından birkaç gün gazetemizin neşrine muktedir olamayacağımızı müşterilerimize ilan ederiz” diye yazmıştır. (Gerçekler, 2017, s.1)

Resim 26: Kaynak: (<https://listelist.com/ilk-sansur/>)

Gazete normalde ulusal ve uluslararası haberlere ikinci ve üçüncü sayfalarda yer vermiş, bu nedenle sayfaların yarısının boş olması sansürlenmiş haberlerin içeriğini okurlarına açık bir şekilde göstermiştir. Sabah gazetesinin yazı işleri müdürü Şemseddin Sami, gazetelerin sansürlenmiş bölümlerinin silinmesi uygulamasını dünyada ilk benimseyen kişi olmuştur. Basının tepkisi Mahmut Nedim Paşa'nın istifa etmesine neden olmuştur. Mutercim Rüşti Paşa, iki gündür yürürlükte olan fermanı yürürlükten kaldıran bir ferman çıkarmıştır. (Gerçekler, 2017, s.1)

Türkiye'de sansürün tarihi oldukça köklüdür ve farklı dönemlerde farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Genellikle politik, dini veya toplumsal nedenlerle gerçekleştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, sansür uygulamaları yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Yönetimin belirli kitapları, dergileri veya yazıları yasaklama veya sansürleme yetkisi olmuştur. Özellikle siyasi veya dini içerikli eserler sık sık sansürlenmiştir. Cumhuriyet döneminde de sansür uygulamaları görülmüştür. Özellikle 1930'lu ve 1940'lı yıllarda siyasi ve ideolojik nedenlerle gazete ve dergiler sansürlenmiş, yazarlar hapse atılmış veya sürgüne gönderilmiştir. 1980 yılında gerçekleşen askeri darbe sonrasında sansür uygulamaları artmıştır. Birçok gazete ve dergi kapatılmış, haberler sansürlenmiş ve sansür uygulamalarıyla ifade özgürlüğü kısıtlanmıştır. Bu dönemde sanatçılar ve yazarlar da hedef alınmış, eserleri yasaklanmış veya sansürlenmiştir. Son yıllarda sansür tartışmaları genellikle internet ve dijital iletişim üzerinde yoğunlaşmaktadır. Türkiye'de internet sansürü, bazı web sitelerinin erişime kapatılması, sosyal medya platformlarına erişimin kısıtlanması veya sansürlenmesi gibi önlemlerle kendini göstermektedir. Bu önlemler, terör propagandası, nefret söylemi veya kişilik haklarının ihlali gibi nedenlerle gerekçelendirilmektedir. Sansürün Türkiye'deki tarihinde farklı dönemlerde ve farklı gerekçelerle uygulandığını söylenebilir. Sansür, ifade özgürlüğü ve demokratik değerlerle çelişen bir uygulama olarak eleştirilmektedir. Ancak bazı durumlarda, zararlı içeriklerin yayılmasını engelleme veya güvenlik endişelerini ele alma gibi meşru amaçlarla sansür uygulamaları gerçekleştirilebilmektedir. Sansür konusu birçok ülkede de hâlâ tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir. Geçmiş ve günümüz farkı ile birlikte kendini zamanının akışına göre uyarlayan sansür, teknoloji ilerledikçe farklı alanlar da yerini ve önemini korumaktadır. Bianet'te olan habere göre, Sansür Kurulu'nun kurucu üyesi olarak 7 Şubat 1923'te İzmir İktisat Konferansı toplanmıştır. Bazı milletvekilleri ahlaka aykırı filmlerin sansürlenmesi gerektiğini beyan etmişlerdir.

1932'ye kadar merkezi bir sansür kurulu kurulmamış olsada, film vizyona girmeden önce yerel polis tarafından incelenmiş ve filmin uygunsuz kısımları kurgulandıktan sonra gösterilmesine izin verilmiştir. İlk merkezi sansür kurumu 1932'de kurulmuştur. Valinin yetkileri içişlerine bağlanmıştır. İlk kurul olan Genelkurmay Başkanlığı, Millî Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı temsilcileriyle bir araya gelmiştir. 1934 tarihli Polis Yetki Yasası'nın bir hükmü, senaryolara ve filme çekmeye müdahale etme hakkı vermiştir. 1939'da kabul edilen bir yasa, kesin bir sansür biçimi olarak, dini veya ulusal siyasi propagandayı, ideolojik propagandayı destekleyen, suçu teşvik eden, kamu düzenini ve ahlakını ihlal eden ve askerliği karalayan filmleri yasaklanmıştır. (Bianet, 2002, s.1)

Resim 27: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi)

Sabah gazetesinde yayınlanan haberlere göre, ilk sansürlü film, 2. Dünya Savaşı'nın sonunda, işgal kuvvetleri İstanbul'da iken sinemalarda gösterilen Mürebbiye adlı filmidir. Hüseyin Rami'nin 1919 yapımı aynı adlı filminden Ahmet Fehim'in film uyarlaması, çapkın bir Fransız hocanın bir Osmanlı konağındaki aşkını anlatmaktadır. Çapkın olarak bilinen mürebbiye, konaktaki herkesi baştan çıkardığı görülmektedir. Bunu gören Fransız işgal ordusundan General Pronse, filmde oynayan Fransız kızının ahlaka aykırı oluşunu kabullenememiş ve filmin Anadolu'da gösterilmesine izin vermemiştir. Bu olay, Türk sinemasındaki ilk sansür olayı olmuştur. 7 Şubat 1923'te

İzmir İktisat Konferansı toplanmış ve bir sansür otoritesi kurulmuştur. Bazı yetkililer ahlaka aykırı filmlerin sansürlenmesi gerektiğini beyan etmişlerdir. (Sabah, 2010, s.1)

Resim 28: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/4)

Yazarların sansürlendiği bir film olarak bilinen bu filmde sonra birçok yazarın eseri yasaklanmıştır. “Bataklı Damın Kızı Aysel” filminin senaryosunu Nazım Hikmet yazmış ancak filmde Hasan Cemil'in adı geçmiştir. Bunun nedeni, mimlenen yazarların adının kullanılmaması olmuştur. Nazım Hikmet'i Orhan Kemal, Yaşar Kemal ve Vedat Türkali gibi edebiyat devleri izlemiştir. (Bianet, 2002, s.2)

Resim 29: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/2)

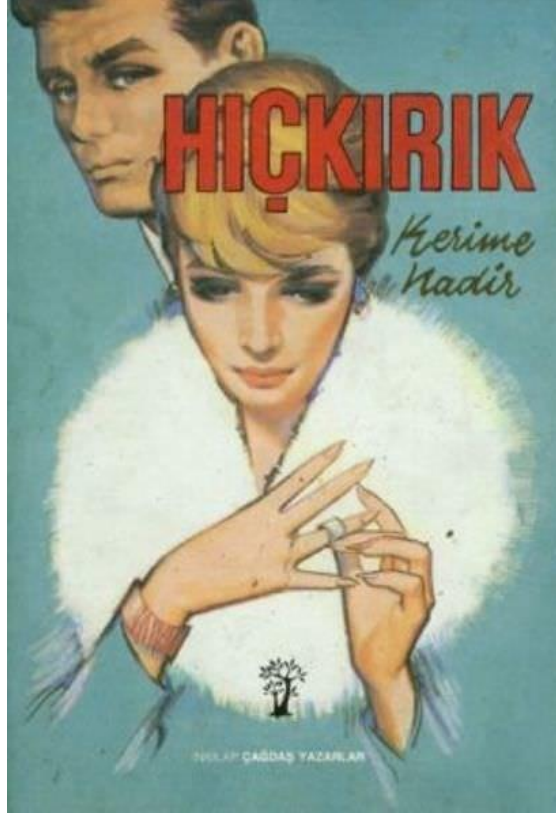

Ömer Lütfi Akad'ın yönettiği 1949 yapımı “Vurun Kahpeye” filmi, savaştan sonra çok partili döneme geçişin simgesi haline gelmiştir. Film, iftiraya uğrayan ve linç edilen Aliye öğretmenin hikayesini anlatmıştır. Bu, muhafazakar toplumun dikkatini çekmiştir. Film başlangıçta bir sansür kurulu tarafından onaylanmış, ancak daha sonra çeşitli kısıtlamalar nedeniyle gösterimden çekilmiştir. Film üç kez sansürlenmiş ama sonra devam etmiştir. (Sabah, 2010, s.2)

Resim 30: Kaynak: (<https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/sinema/turk-sinemasinda-sansure-ugrayan-10-film?page=2>)

Bu dönemlerde hemen hemen sansüre uğrayan her filmi haber yapan sitelerden biride CNN Türk ise Aşık Veysel'in filmi hakkında, Metin Erksan'ın ilk filmi olan Aşık Veysel'in Hayatı - Karanlık Dünya, Anadolu toprağında ki ekinlerin çok kısa ve zayıf görüldüğü için sansüre uğramış ve gösterimi yasaklanmıştır olarak ifade etmiştir. (CNN Türk, 2016, s.1)

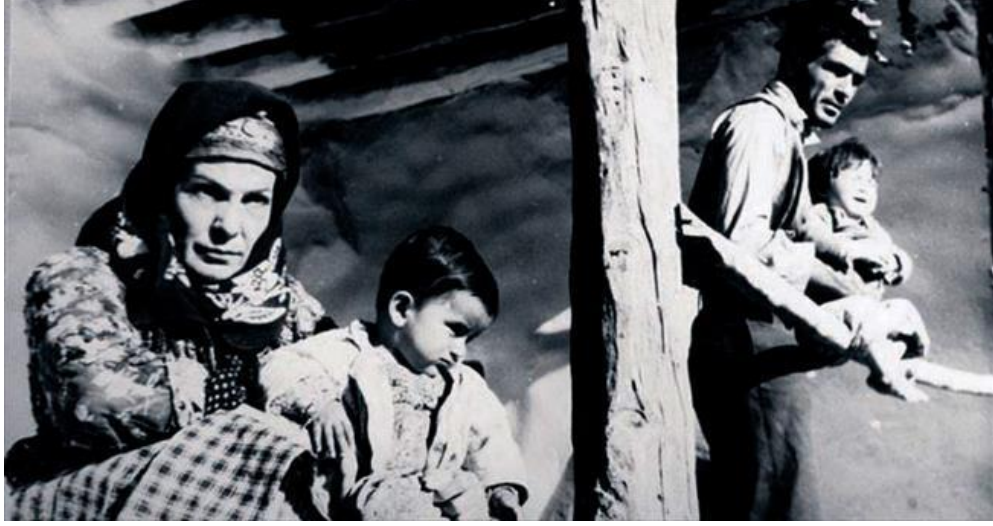
Resim 31: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/3)

Bianet ise sansür filmlerini yorumlarken “Hıçkırık” adlı film için, savaştan sonra ülkeyi yabancı ideolojilerden koruma arzusu sansürcüleri aşırı derecede hassaslaştırdığını ifade etmiştir. Bu nedenle Atıf Yılmaz'ın İtalya'da çektiği 1953 yapımı Hıçkırık filmi “kuşa” çevrilmiştir. Çünkü filmin geçtiği istasyonu Mussolini yaptırmış ve filmde Mussolini'nin bir heykeli de yer alması buna sebep olmuştur ifadelerine yer vermiştir. Yönetmen Osman F. Seden, 1954 yapımı Kardeş Dursun filminin sansürünü işleyen yönetmenlerden biri olmuştur. Filmdeki bir sahne de Karadeniz'in boğaz girişini görülebildiği için çıkarılması çağrısında bulunmuştur. Bunun nedeni, boğazın girişinin düşman gemileri tarafından açıkça görülebilmeye başlaması düşünülmektedir. Başka sahnede aşıkların kumsalda güneşlenme sahnesinin, düşmanın karaya çıkabileceği yere karşılık gelen kumsal görüntüsünü göstereceği gerekçesiyle kaldırılması uygun görülmüştür. (Bianet, 2002, s.2)

Resim 32: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/6)

Sabah gazetesi yine sansüre uğrayan bir başka film için, siyasal iktidar açısından sinema ürkütücü bir hal almıştır. Genel halkı sinemalardan uzak tutmak için bir politika geliştirilmesi gerekmiştir. “Mahallenin Sevgilisi” (Memduh Ün) filminde halk üzerindeki acımasız etkisi nedeniyle filmde dozer sahneleri yasaklanmış ve devlete ait dozerlerin özel şahıslar üzerinde kullanılmasına izin verilmemiştir olarak haber yapmıştır. (Sabah, 2010, s.2)

Resim 33: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/7)

Fakir Baykurt'un “Yılanların Öcü” adlı kitabının film uyarlaması sansür kurulu tarafından yasaklanmıştır. Sansür kurulu başkanı Alim Şerif Öneren, dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in filmi çok beğendiğini söylemesi üzerine reddedilen filmi sansürden kurtarmak zorunda kalmıştır. (CNN Türk, 2016, s.2)

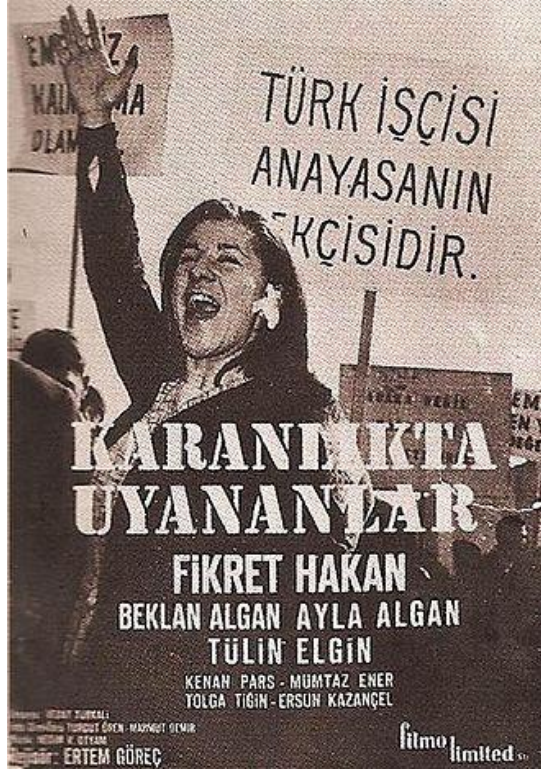
Resim 34: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/8)

“Ordu ve Sansür” olarak da bilinen “Şafak Bekçileri”, 1962'de bir uçak kazası sahnesi içerdiği için yasaklanmıştır. Sebebi ise gençleri askerlikten uzak tutabilir düşüncesi olmuştur. Ayrıca pilot rolünü oynayan Göksel Arsoy, üniforma üzerindeki kız arkadaşını öptüğü için bu durum beraberinde sansürü getirmiştir. Ancak sansür kurulunun kararına rağmen Hava Kuvvetleri komutanı filmin kesintisiz izlenmesine ve oynatılmasına izin vermiştir. (Bianet, 2002, s.3)

Resim 35: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/9)

Metin Erksan, Necati Cumalı'nın 1963 tarihli “Susuz Yaz” adlı romanını filme çevirmiştir. Ancak sansür yetkilileri festivale girmeyi reddetmiştir. İlk kararında, yurt dışında gösterilme hakkı bulunan bir filmin festivale katılmak için izin başvurusunda bulunması üzerine kurul yeniden toplanarak filmin “Türkiye'yi kötü gösterme” gerekçesiyle festivale alınmamasına karar vermiştir. Yine de film yasadışı bir şekilde Berlin'de gösterime girmiş ve Altın Ayı Ödülü'nü kazanmıştır. (Bianet, 2002, s.3)

Resim 36: Kaynak: (https://tr.wikipedia.org/wiki/Karanlıkta_Uyananlar)

Yönetmenliğini Vedat Türkali ve Ertem Göreç'in yaptığı "Karanlıkta Uyananlar" filmi işçi ve grev meselesini konu almıştır. Bu nedenle yasaklanmıştır. (CNN Türk, 2016, s.3)

Resim 37: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/5)

Yılmaz Güney ilk kez, Yaşar Kemal'in “Bu Vatanın Çocukları” filminde rol almıştır. İzin için senarist Yaşar Kemal'in adı yerine sansür polisinin adı yazılmıştır. Fakat film Antalya'da En İyi Senaryo ödülünü alınca ödülü Yaşar Kemal'den önce sansür polisi almıştır. (Sabah, 2010, s.3)

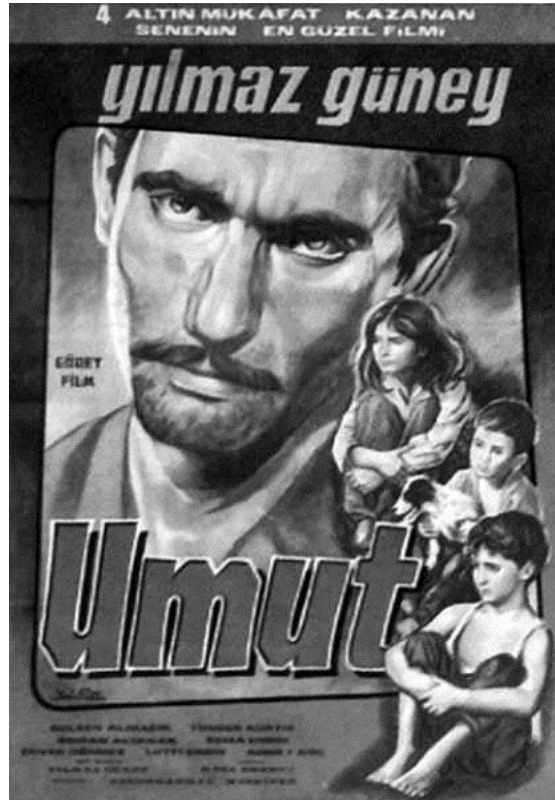
Resim 38: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/10)

Sinemadaki ilk erotik görüntü olarak kabul edilen “Gurbet Kuşları”nda Sevda Ferdağ'ın göğüslerinin yanlışlıkla açılması filmin fazla izlenmesine sebep olmuştur. O güne kadar dünyada ve Türk sinemasında kadın göğsü görülmemiştir. İlginç bir şekilde hem ideolojik hem de ahlaki açıdan çok katı olan sansür yetkilileri bu sahneyi onaylayabilmiştir. (Sabah, 2006, s.3)

Bianet'in daha yayınlanmayan yayınlansa da çok ses getirmeyen sansüre uğramış birçok film olduğu fakat içlerinden 1966 yapımı film çok ciddiye alınmış ve Danıştay tarafından yasaklanan ilk film olarak tarihe geçen o film, Fransa'da sinema eğitimi almış Alp Zeki Heppel'in yönettiği “Soluk Gecenin Aşk Hikayeleri” idi. Film, müstehcen olduğu gerekçesiyle Danıştay tarafından yasaklanmıştır. Filmin yönetmeni bir gazeteye verdiği röportajda “Aşk hiçbir zaman müstehcen olmadı. Müstehcen olan aşka karşı tutumdur” demiştir. 1992'de Yargıtay'dan “suçsuz” diye ifade ettiği ilk film olarak vizyona giren “Temel İçgüdü”, Cumhuriyet tarihinde Yargıtay tarafından aklanmış ilk film olmuştur. Joe Esterhas tarafından yazılan, Paul Verhoeven tarafından yönetilen, Sharon Stone ve Michael Douglas'ın oynadığı film, onu bir dünya yıldızı yapmasıyla tanınmıştır. Film, gişelerde dünya rekoru kırınca ülkemizde de gösterime

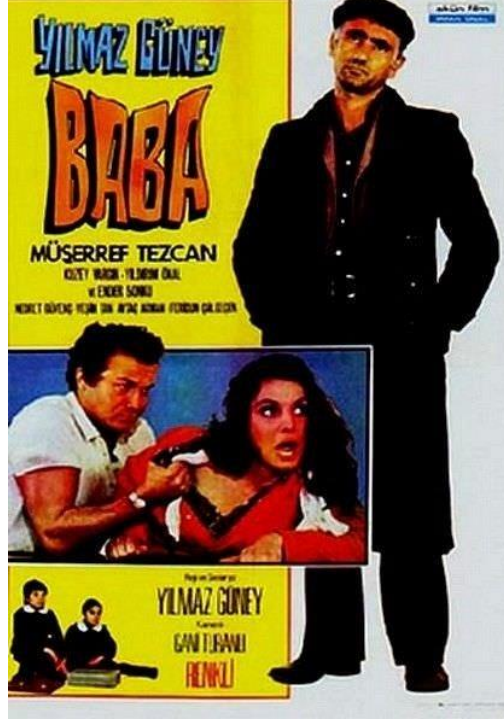
girmiştir. Filmin beşinci haftasında Ankara Başsavcılığı, filmde tahrik edici ses bulduğu için rahatsız olmuş ve filmin yedeklerine el koymuştur. Fakat Kültür Bakanlığı tarafından onaylanan filme Adalet Bakanlığı hayır demiştir. Yasal açıdan bakıldığında, bu bir skandal olmakla birlikte, yürütme ve yasama erkleri birbirinin iç işlerine karışmaya başlamışlardır. Kamuoyu bu konuyu dikkatle izlemiştir. Medya filmi 5 ay boyunca gündeminden uzak tutmuş, ancak film yasal işlemlere uyduğu gerekçesiyle Yargıtay tarafından yeniden gösterime girmiştir. (Bianet, 2002, s.4)

Resim 39: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/12)

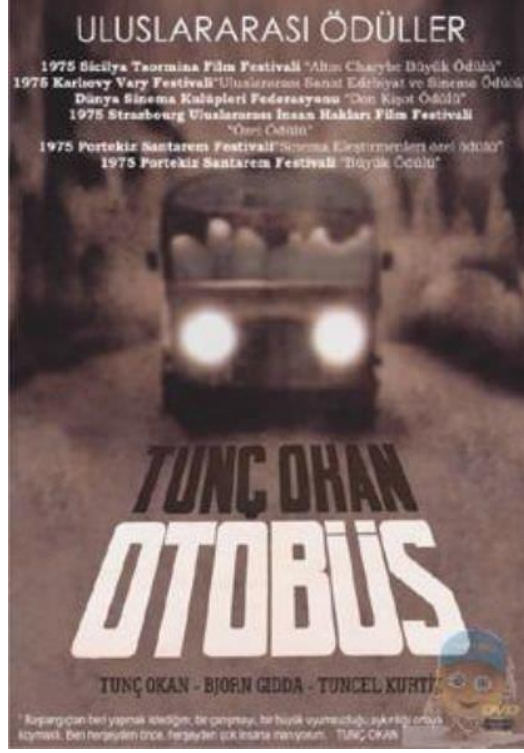
1968 yıllarında toplumun hızla siyasallaşması başlamıştır. Yılmaz Güney'in Umut filmi işte böyle bir politik durumun içinde doğmuştur. Bilinmeyen bir hazinenin peşinden giden ve bir trafik kazasında atı ölen bir sürücünün hikayesi anlatılmıştır. Film, sürücü kıyafetlerinin nasıl yoksulluğun simgesi olarak görüldüğünü, zengin araba sahiplerinin nasıl yargılanamayacağını, sürücülerin iş ararken zengin ve fakiri nasıl ayırt ettiğini, Cabbar'ın (Yılmaz Güney), Amerikalı bir zenciye nasıl soyduğunu gözler önüne sermesiyle, sabah namazının güneş doğarken kılınmasını sansüre uygun

bularak, Sansür Kurulu tarafından yasaklanmıştır. Film, 1971 yılında Danıştay kararıyla şartlı olarak gösterime girmiş ve beğenilmiştir. (Bainet, 2002, s.4)

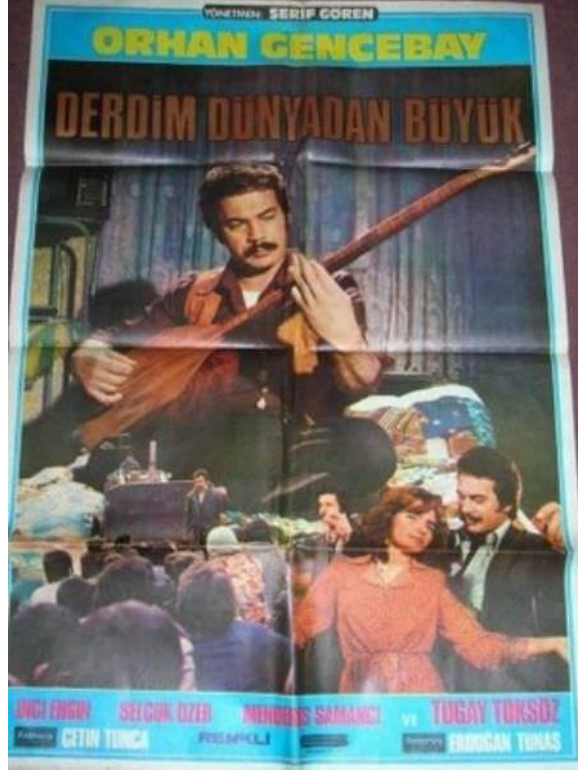
Resim 40: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/13)

Film, 1971 yılında Danıştay kararıyla şartlı olarak gösterilmiş ve büyük ilgi görmüştür. 12 Mart 1971'de ordu yeniden iktidara gelmiş, 1971'de Kültür Bakanı Talat Sait Harman komisyon kurarken, komisyon üyeleri sansürün kaldırılmasını tartışırken, başka bir yerde Genelkurmay Başkanlığı bir tüzük daha hazırlamıştır. 1972'de Yılmaz Güney'in Baba filmi Adana Altın Top Film Festivali'nde birinci olarak seçilmiş, ancak Yılmaz Güney'in siyasi duruşuyla sarsılan çevrelerin jüri üzerinde baskı kurması sonucun değişmesine neden olmuştur. (Sabah, 2010, s.5)

Resim 41: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/14)

Aynı dönemlerde reddedilen filmler arasına giren bir diğer filmde Tunç Okan'ın “Otobüs” filmi olmuştur. Sebebi ise Türkleri küçük düşürüp aptal yerine koyması ve işçilerin ellerini yıkamadan yemeğe oturması Türk yapısı ve geleneklerine uyum sağlamadığı, masada bayat ekmek ve soğanların bulunması Türklerde yetersiz beslenme izlenimi uyandırırken, dönüş yok işaretine rağmen sürücünün geri dönmesi nedeniyle Türklerin trafik kurallarına uymadığı anlaşıldığı için sansüre uğramıştır. (Bianet, 2002, s.5)

Resim 42: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/15)

Milliyetçiler ve Sansür Milliyetçi Cephe'nin 1975'te iktidara gelmesi sırasında sansür yoğunlaştırılmıştır. Sansür kurulu üyeleri, gerçekçi olmasa da iktidar partisine yakın görüşlere sahip olmuşlar ve kendi ahlak ve ideolojilerine göre filmi kayıtsız şartsız yasaklamışlardır veya koşulsuz şekilde serbest hale getirmişlerdir. 70'lerde hâkim olan arabesk müzik ne solun ne de sağın yapamadığını yapmış, kitleler üzerinde inanılmaz bir etki yaratmıştır ve şarkıcıları idol haline getirmiştir. Arabesk kralı Orhan Gencebay siyasi mücadelede ilk kez bu dönemde ortaya çıkmıştır. Yönetmeni Şerif Gören olan, “Benim Derdim Dünyadan Büyük” adlı film daha sonra yasaklanmış ve video kasetlere el konulmuştur. (Sabah, 2010, s.7)

Daha birçok sansür örneği olan sinema sektörü sanatın sansüre uğradığını ispatlamasına öncelik olmuştur. Günümüz teknoloji ve sansür uygulamalarında bu denli sıkı sansür uygulamalarına rastlanmasa da genelde birçok insanın saçma bulduğu konular üzerinden sansür uygulamaları devam etmektedir. Televizyon dünyasında herkesin izleyebileceği gibi izleyemeyeceği veya toplumun psikolojisini bozacak birçok televizyon programı yer almaktadır. Birçok insanın RTÜK nerede? Dediği filmler ile karşılaşmış, bazen de buna sansür uygulanır mı? Dediği yerler olmuştur.

Yönetim ve uygulamaların ele aldığı bu kavram geçmişten günümüze her geçen gün şaşırtıcı şekilde karşımıza çıkmıştır. Bazı filmlere sansür uygulanması toplumun filmler de oynayan sanatçılara cephe almasına bile sebep olmuştur. Toplum kültürden etkileyen sansür bir o kadar sanatçıları da etkilemiştir.

4.2. Sansür ve İfade Özgürlüğü

Sanatın toplum açısından anlamı ve önemi düşünüldüğünde, bu kavramlara eşlik eden sansür, sanatçı ve birey odaklı olduğunda karşısında düşünce özgürlüğünü bulmaktadır. Özgürlük veya özgür olmak denilince bireylerin rahatça, herhangi bir şeyden çekinmeden duygu ve düşüncelerini her ortamda ifade etme, istedikleri gibi giyinme, yaşama, barınma şekillerine sahip olmaları denilebilir. Bu kavramlar sansürle karşılaştığında birey tarafından engel, kısıtlama olarak adlandırılır. Özgürlük sanatla bağdaştığında, teknik açıdan özgür olmak ve düşünce özgürlüğü olarak ikiye ayrılabilir. Sanatçıların herhangi bir sınırlama içerisinde olmadan istedikleri tekniklerle sanat icraat etmeleri olarak kabul görülebilir. Ekonomik veya farklı bireyler sorunlar dahilinde ekstra bir kısıtlama olmadığı sürece sanatla ilgilenen her birey, sanatın herhangi bir dalında istediği alanda, istediği tekniği kullanarak, istediği işi yapabilir. Fakat, düşünce özgürlüğü ve sansür, birbirine zıt kavramlardır ve toplumun ifade özgürlüğüne yaklaşımını belirleyen önemli unsurlardır. Sanatta düşünce ve ifade özgürlüğü kısıtlaması çokça karşımıza çıkmaktadır. Düşünce özgürlüğü, bireylerin fikirlerini, düşüncelerini ve inançlarını ifade etme hakkıdır. Bu kavram, temel insan haklarından biri olarak kabul edilir ve uluslararası insan hakları belgelerinde ve birçok ülkenin anayasasında koruma altına alınmıştır. Farklı fikir ve bakış açılarının serbestçe ifade edilebilmesini ve tartışılmasını teşvik eder. Bu özgürlük, demokratik toplumlarda çeşitliliği ve toplumsal gelişimi desteklemektedir. Düşünce özgürlüğü ve sansür arasında bir gerilim vardır. Çünkü sansür, düşünce özgürlüğünü sınırlayabilir. Sansür, belirli görüşlerin, fikirlerin veya bilgilerin ifade edilmesini engelleyerek toplumsal tartışmalara darbe vurabilir ve çeşitliliği azaltabilir. Bu durum, toplumda farklı düşünce ve bakış açılarının ifade edilememesi ve kısıtlanması anlamına gelir. Düşünce özgürlüğünün korunması, demokratik toplumların temeli olarak kabul edilir. Demokrasilerde, farklı fikirlerin serbestçe ifade edilmesine ve çeşitli düşüncelerin tartışılmasına önem verilir. Ancak bazı durumlarda, düşünce özgürlüğü, kişilerin veya

toplumun güvenliği, ahlaki değerler veya başkalarının haklarını koruma gibi temel çıkarlarla çatışabilir. Öte yandan, sansür, çocukların ve gençlerin korunması, nefret söylemi ve şiddetin yayılmasının önlenmesi gibi bazı meşru amaçlarla da uygulanabilir. Ancak sansürün amacı ve kapsamı genellikle tartışmalıdır ve uygulanma şekli toplumdan topluma farklılık gösterir.

Tekeli'ye göre internet özgürlüğü hususları, sansür ve giriş engellerine odaklanan araştırmalarda büyük ilgi görmüştür. İnternetin kullanım amaçları var olduğu günden bu yana daha da çeşitlenerek evrilmiş ve bu arada internet üzerinden kontrol konusuna bakış açılarının da değiştiği açıktır. İnternetin gerçek sahipliği tartışması, kontrol mekanizmalarına döndü, ancak bu noktada konuyla ilgili ilk düşünceler, İnternetin tasarım ve teknik mimarisi gereği özgürlükçü bir yapı olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır. Kişisel ve ekonomik özgürlük felsefesi olarak bu dönemde ortaya çıkan siber-liberterlik kavramı, bireylerin (vatandaşlar, tüketiciler, işletmeler, topluluklar) çevrimiçi ortamda tercihlerine ve ilgi alanlarına göre hareket etmekte özgür olmaları gerektiği inancını temsil etmektedir. (Thierer ve Szoka, 2009 aktaran: Tekeli Serdar, 2021, s.165-166). Bu nedenle siber özgürlükçüler, gerçek internet özgürlüğünün hükümet eylemlerinden bağımsız olduğuna inanırlar. Ancak gelişen teknolojilerin yeni platformlar kullanarak bireylere ve topluluklara farklı düzeylerde özgürlükler sunması, internetin kontrolünü tartışma konusu haline getirmiştir. İnternet sansürünü dikkate almak özellikle önemlidir. Bunun nedeni, kullanıcı merkezli içerik oluşturma aracı olarak İnternet'in, baskı ve engelleme mekanizmaları tarafından kontrol edilirken, kullanıcıların açık ve özel olarak özgürce paylaşımında bulunmalarına ve tartışmalarına izin vermesidir. Otosansüre giden yol bu bağlamda, "internet kontrolü" kavramının sansürden daha nazik olduğunu açıklayan Li (2013), Bir internet uygulamasının sansürlü mü yoksa düzenlenmiş mi olduğu ayrımının ilgili düzenlemelerin içeriği ile ilgili olduğuna dikkat çekmektedir. (Tekeli Serdar, 2021, s.165-166)

Sanatı korumak, sanatçıyı korumak, sanata ve esere sahip çıkmak Anayasa hukukunca dahi önemlidir. Sanatı kapsayan kültürel bütün alanlar toplum, devlet açısından oldukça kıymetlidir. Anayasa ve sanatçı arasındaki ilişki, her ülkenin anayasal düzenlemelerine ve sanatın toplum içindeki rolüne göre değişebilir. Sanatçıların anayasal hakları ve özgürlükleri, ifade ve yaratıcılık alanında anayasada koruma altına alınmıştır. Birçok ülkenin anayasası, ifade özgürlüğünü temel bir insan

hakkı olarak tanır. Bu özgürlük, sanatçıların kendi düşüncelerini ve duygularını ifade etmelerini, yaratıcılıkla çalışmalarını ve sanat eserlerini sergilemelerini güvence altına alır. Ancak, ifade özgürlüğü, toplumun genel güvenliği veya başkalarının hakları ile çatıştığında bazı sınırlamalara da tabi olabilir. Anayasa, sanatın toplum içindeki rolünü tanımlayabilir veya vurgulayabilir. Sanatın toplumu eğitmek, düşündürmek, eleştirmek ve dönüştürmek gibi önemli bir misyonu vardır. Anayasa, sanatın bu tür etkilerini ve önemini tanıyarak, sanatçıların toplumsal sorunlara ve gelişmelere katkı sağlamasını destekleyebilir. Kültürel ve sanatsal hakları koruyabilir. Bu haklar, sanatçıların kendi kültürel kimliklerini ifade etmelerini, kültürel mirasa katkı sağlamalarını ve kültürel faaliyetlere katılma özgürlüklerini güvence altına alır. Sanatçıların etnik kökeni, cinsiyeti, dini veya diğer kişisel özellikleri nedeniyle ayrımcılığa uğramamasını sağlamak amacıyla eşitlik ve ayrımcılık yasağını içerebilir. Sanatçıların eserlerinin mülkiyet haklarını koruyabilir. Bu haklar, sanatçıların yaratılan eserlerinin kullanımını, çoğaltılmasını ve satılmasını kontrol etmelerine olanak tanır. Sanatçıların haklarını ve özgürlüklerini koruyarak, yaratıcılıklarını teşvik eder ve sanatın toplumdaki önemli rolünü vurgular. Sanatçılar, ifade özgürlükleri ve anayasal hakları sayesinde topluma katkıda bulunma ve toplumda değişim ve ilerleme yolunda önemli bir rol oynama imkanına sahiptir.

Atalay, 1982 Anayasası'nın sanat hürriyetini sağlayan 27. maddesinin f.1'i, bu hürriyeti bilim hürriyeti ile bağdaştırarak herkesin bilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme ve açıklama hakkına sahip olduğunu yazmıştır. Bu alanlarda araştırma türleri, Kongre'nin kararı akademik özgürlüğü göz önünde bulundurarak verdiğini göstermektedir. Zira sanat özgürlüğünü düzenleyen anayasal hükümlerin sanatı öğrenmeden ve öğretmeden önce sanatsal faaliyeti sağlaması ve özgürlüğün bu unsuruna değinmesi bekleniyordu. Aynı şekilde sanatın betimlenmesi ve bu alanda araştırma yapılması da sanatsal özgürlüğün değil, bilimsel özgürlüğün kapsamını oluşturan unsurlardır. Çünkü sanat akımları, sanat eserleri veya sanat tarihi alanında araştırma yapmak ve araştırma sonuçlarını kamuoyuna açıklamak sanatın özgürlüğü değil, sanat felsefesi ve sanat tarihi alanında bilimin özgürlüğüdür. Makalede yer alan "dağıtım" terimi, sanatsal özgürlük bağlamında görülebilir. Görüldüğü gibi, Anayasal hükümler sanat özgürlüğünün kapsamına açıklık getirmiyor, öncelikle faaliyeti akademik özgürlük olarak saymaktadır. Sanatsal özgürlük sağlayan Anayasa'nın 27. maddesinin f.1 maddesinde açıkça yer almamakla birlikte, bu temel hak, her şeyden

önce sanat eseri üretimi sırasında sanatsal faaliyeti korumaktadır. Bir sanat eserinin menşe yeri, sanat eserinin içinde yer aldığı yaşam alanını ifade eder. Ayrıca, sanat eserlerinin yayımı ve yayımı ile ilgili faaliyetler de Anayasa maddelerinde düzenlenen temel hak güvencelerinden yararlanır. Sanatsal faaliyetlere örnek olarak bir oyunun icrası, bir filmin gösterimi, bir galeride resim veya heykellerin sergilenmesi veya sahnede müzik yorumu verilebilir. (Atalay, 2004, s.10-11)

Düşünce özgürlüğü ve sansür arasında hassas bir denge vardır. Toplumlar, ifade özgürlüğünü korurken aynı zamanda toplumun genel çıkarlarını ve güvenliğini de göz önünde bulundurmalıdır. Özgür bir toplumda, farklı görüşlerin tartışılmasına ve sanat gibi ifade biçimlerine geniş bir alan tanınması önemlidir.

Hatta bazı ülkelerin (örneğin İsviçre, ABD) anayasalarında ve AİHS'de sanat özgürlüğü ayrı bir temel hak olarak değil, düşünce özgürlüğü çerçevesinde korunmaktadır. Düşünce özgürlüğü, bir yandan bireylerin kendi görüşlerini özgürce oluşturma hakkını güvence altına alırken, diğer yandan ürettiği fikirleri açıklama, yayma ve çeşitli bilgiler edinme hakkını da korur. Diğerleri devlet müdahalesinden muaftır ve kamu kaynaklarından aktif olarak yararlanır. Prensip olarak, tüm görüş açıklama araçları Anayasa tarafından korunmaktadır. Düşünce özgürlüğü, temel bir insan ihtiyacı olarak görülen insanlar arasındaki iletişimi de sağlar. Bu iletişimin niteliği önemli değildir. Bir teoriye göre, sanatsal faaliyette bulunanlar bunu yalnızca kendi çıkarları için değil, aynı zamanda yarattıkları sanatsal çıktıyı başkalarına sağlamak veya sağlamak amacıyla da yaparlar. Sanat bu nedenle özel bir iletişim türüdür. Demek ki sanat faaliyeti iletişim gibi bir süreç olduğu için düşünce özgürlüğü sınırları içindedir. Ancak düşünce özgürlüğü korumasının kapsamı, hayatın sanatla ilgili tüm alanını kapsamamaktadır. Yukarıdaki görüş kabul edilse bile, sanatın alanı olan düşünce özgürlüğünün koruduğu yalnızca sanatsal faaliyetin sanatsal ifade kısmıdır. Öte yandan sanatsal faaliyet, yani sanat eğitimi alanının kendisi iletişim içermediği için düşünce özgürlüğü ile korunamaz. Düşünce özgürlüğü, düşünce oluşturma sürecini içerir, ancak sanat eserlerinin yaratılması ve düşüncenin oluşturulması ayrı şeylerdir. Bu nedenle, düşünce özgürlüğü dışında sanatın tüm alanlarını kapsayan farklı temel haklara olan ihtiyacı inkar edemeyiz. Çünkü düşünce özgürlüğü, eserin yaratılmış veya yayınlanmış olmasına bakılmaksızın herhangi bir sanatsal yaratım iddiası anlamına gelmez. Yani sanat özgürlüğünü, sanatın hem

yaratılmasını hem de etki alanını garanti eden ve bu alanda kişiliğin özgür gelişimini koruyan özel bir temel hak olarak tanımak gerekir. (Atalay, 2004, s.12)

Düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve sanatsal anlamda özgürlük kavramlarının tam tersi olan; ötekileştirme, nefret ve şiddet söylemi de bulunmaktadır. Sanatta ötekileştirme, nefret ve şiddet temaları zaman zaman işlenebilen ancak oldukça tartışmalı ve hassas konular olarak sık sık günümüzde karşımıza çıkmaktadır. Sanat, toplumun bir yansıması olarak farklı duyguları, düşünceleri ve deneyimleri ifade etmek için kullanılan bir araç olduğu için, sanatta bu tür temaların işlenmesi, bazı olumsuz sonuçlara yol açabilir. Sanatta ötekileşme, veya sanatçıyı ötekileştirme, farklı grupları veya bireyleri, toplumda dışlayarak, aşağılayarak veya ayırıştırarak tasvir edebilir. Sanat eserlerinde kullanılan dil, semboller veya görseller, belirli toplum kesimlerini aşağılamaya veya hakaret etmeye yönelik olabilir. Bu tür temalar, toplumsal gerilimleri artırabilir ve gruplar arasında kutuplaşmaya neden olabilir. Sanatta nefret ve şiddet içeriği, saldırgan veya aşırı şiddet içeren sahneleri, söylemleri veya görselleri içerebilir. Bu tür eserler, şiddetin normalleştirilmesine veya teşvik edilmesine yol açabilir ve izleyicilerde olumsuz etkiler bırakabilir. Sanatçılar, toplumsal etkisi olan eserler yaratma sorumluluğuna sahiptirler. Sanatta ötekileştirme, nefret ve şiddet temasının kullanımı, sanatçının niyetine ve eserin toplumsal anlama olan katkısına bağlı olarak değerlendirilmelidir. Bu tür temaların kullanımı, sanatçının ve izleyicilerin düşünce ve duygularını nasıl şekillendirdiğine dikkat edilmelidir. Bazı durumlarda, ötekileştirme, nefret ve şiddet içeren sanat eserleri, sansüre veya sınırlamalara maruz kalabilir. Toplumun değerleri ve hassasiyetleri, bu tür içeriğin serbestçe ifade edilmesine veya yayınlanmasına izin vermemektedir. Sanatta ötekileşme, nefret ve şiddet temalarının işlenmesi, sanatçılar ve toplum arasında tartışmalara neden olabilmektedir. Sanatın ifade özgürlüğüne saygı duyulurken, toplumun değerleri ve toplumsal birlikteliği göz önünde bulundurmak önemlidir. Sanatçılar, eserlerini yaratıcı ve etkileyici bir şekilde sunarken, toplumun çeşitliliğini ve duyarlılıklarını anlamak ve göz önünde bulundurmak zorundadır. Bütün bunların yanı sıra sanatçıyı, sanatı ve toplumu kısıtlayan bu düşünce biçimi içinde olan yönetim, birey, toplulukların tümü sanat veya sanatçı düşmanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın erkek ayrımı, çıplaklık, eşcinsellik gibi birçok etken sanatın ve sanatçının kendini ifade etmesi açısından önemli unsurlardır. Sanatı seven sayan

insanların olduğu kadar bu denli kötü ötekileştirmeyle yaklaşan insanlarda bulunmaktadır.

Khan sanatçılar için her yerde ve her zaman değişim zamanlarında, özellikle de baskı, güvensizlik ve kargaşa zamanlarında insan hak larını ve onurunu korumakla görevlendirilmiş olduğunu savunmuştur. Ne yazık ki, insan ruhunun bastırılmasına yatırım yapmaktan korkmayan hükümetlerin terör saltanatı, bizi sanatın özgürleştirici ve sınırsız olanaklarından bahsetmekten alıkoymuştur. Medyanın kontrol edildiği yerde sanat, özgürlüğün nihai sesi haline gelir, bu harici resmi kurum veya muhalif kanaldan daha güvenilir ve alternatif geleceklerin ve tarihlerin anlatıldığı bir yer haline gelir. Kadınların sesinin kısıldığı yerde kendinizi ifade etmek, toplumsal cinsiyet rollerinin katı kısıtlamalarını reddeden bir başkaldırı eylemidir. Aslında korku ve baskı altındaki bir toplumda sanat, daha iyi bir dünya umudunun tohumudur. Yaratıcı sürecin kendisi, daha fazla özgürlük arayışının temelini oluşturan içsel bir bağımsızlık duygusu yaratır. Sanat, en uygun ifade biçimlerinden biridir ve en yoksul vatandaşları bile tatmin edebilir. İhtiyaç duyulan araçlar bir ses, bir kalem ya da bir davul kadar basit...Kadın sanatçıların yabancılaşması, sanata sansür, konuşma özgürlüğü, sanatçıların taciz edilmesi. Etki, mağdurlara ve ailelerine yönelik tehdidin çok ötesine geçiyor. Bu haliyle tartışmayı yoksullaştırır ve insan ruhunun en derin ifadelerinden biri olan sanatı sınırlar. Sanatın demokrasi için basın özgürlüğü kadar gerekli olduğuna inanmaktayız. Ama ne yazık ki sanat hala dünyanın her yerinde baskı altındadır. Mali ve Afganistan'da bu insanlara yönelik şiddetin üstü hep örtülmüştür. Sanatın baskı altına alınması, kendi duyarlılıklarını düşünce özgürlüğünden daha meşru gören bir grup özel kiracı tarafından “küfür” yasası altında zorlayıcı taktiklerle yürütülmekte ve bu nedenle de kendi benliklerine çekilmekte, zekice sansür ve sansür peşinde koşmaktadır. Bu kiralık gruplar, galeriler, yayıncılar ve konser salonları aracılığıyla kârlı bir sanat piyasası yaratmıştır. En üretken sanat stillerinden birinin sonuçlarından korkarak onu dağıtmışlardır: ikonoklazm (yerleşik geleneklere aykırı bir biçim). Sanat ve ifade özgürlüğü, demokrasinin dikkate alması gereken insan zenginliğinin çok değerli bir parçasıdır. Hangi ülke olursa olsun insan hakları değerlendirmemiz, sanatçıların kendilerini yüreklerinde ifade etmelerini sağlayan düşünce özgürlüğünü de içermelidir. Sanatsal vahşet, gelenek veya inancın bir parçası olarak değil, politik bir eylem olarak ele alınmalıdır. Tek ifadesi siyasi aşırılıklar değil, nesiller boyunca

insanları harekete geçiren, ilham veren ve birleştiren insanlık tarihi kadar eski bir yol olan muhalefetin bastırılmasını eleştirmektedir denilebilir. (Khan,2019, s.3)

Dünyanın her yerinde hergün karşımıza binbir haber olayları çıkmaktadır. Yabancı ülkeler de dahil günümüz Türkiye'sinde sanat kavramı geliştiği kadar farklı sebeplerden dolayı sanat üzerine yoğunlaşan bir kin, öfke, şiddet kontrolsüzlüğü vardır. Bunların başında gelen sanat, sanatçı ifade ve düşünce özgürlüğü kendini sansür kavramının içine hapsedmiştir. Bir sanatçı toplumun ahlak kurallarına aykırı herhangi bir iş yaptığında sansürle cezalandırılır veya bunun sonucu farklı yollara kadar gitmektedir. Bireyin kişisel özgürlüğünün yanı sıra, sanat alanında ki özgürlük dokulunulmazlığı giderek azalmaktadır. Oysa ki sanat, sansür ve düşünce özgürlüğü kavramları toplumun kalkınması açısından önemli rol oynamaktadır.

Sanat ve sanat eserleri, kültür ve kültürel ürünler belli bir otoritenin çıkarı doğrultusunda sansüre maruz kalmaktadır ve bu aynı zamanda 'manipülasyon olarak sanat' ve 'manipüle edilmiş kültür' anlamına gelmektedir. Bu yüzden kitlelerin manipüle edilmesi sorunu, tam da kitlelerin yanılsaması olarak kendini göstermiştir. (Sarıkahyaolu, s.3)

5. BÖLÜM: GÜNCEL SANAT ve SANSÜR

5.1. Güncel Sanata Genel Bakış

Güncel sanat, günümüzde üretilen çağdaş sanat eserlerini kapsayan bir terimdir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren gelişen ve hala devam eden çeşitli sanatsal ifade biçimlerini içerir. Zaman içinde sürekli olarak değişir ve gelişir. Sanatçılar, toplumsal, kültürel ve teknolojik değişimlere cevap vererek yeni ifade biçimleri ve temalar deneyimlerler. Güncel sanatın çeşitliliği ve yenilikçi yaklaşımı, sanatın sürekli canlı ve ilgi çekici olmasını sağlar ve izleyicilere farklı deneyimler sunmaktadır.

Ersen için modern bir sanat anlayışı, çok katmanlı işlere elverişlidir. Çağdaş sanat aslında zamansız bir kavramdır. Geçmiş bugün gibi yaşayan sanatçılar için geçerli bir kavram olmuştur. Küreselleşmeye yanıt olarak sanatçılar, yaşadıkları zamana, yere ve deneyime göre gelişen kendi tarzlarını ve entelektüelliklerini ifade etmenin yollarını seçerler. “1990’lı yıllarda sanat piyasasında kök salmaya başlayan çağdaş sanatın, ele alınması gereken sosyo-kültürel değişimlerin bir sonucu olduğu yadsınamaz bir gerçektir.” Dikkate alınması gereken birçok sosyo-kültürel değişim vardır. Bu bağlamda öncelikle “çağdaş sanat” kavramının açıklanması gerekmektedir. Aslında çağdaş sanatın amacı henüz tam olarak anlaşılmış bir kavram değil, tekniğidir. Basitçe bir 'kavramın', bir gerçekliğin, bir düşüncenin veya bir düşünceye dayalı bir rüyanın temsilidir. Çağdaş sanat, tüketim toplumuyla paralel hızla tüketilebilen bir “fast food” sanatı mıdır? Donald Judd: “Sanatçının neyi anlatmak istediği, nasıl yaptığından daha önemlidir.” Kararlılık, çağdaş sanatın anahtar kavramlarından birini yansıtır. Bu bağlamda gündelik nesnelerin sanat eseri olarak sergilenmesinden bu yana değişen ve dönüşen bir kavram olduğu söylenebilir. Bu akımın yaşamla kesişmesinin diğer sanatsal yaklaşımlara göre daha yoğun olduğu söylenebilir. Çağdaş sanat, 1990’lardan bu yana ağırlıklı olarak Türkiye’de ortaya çıkmış gibi görünmektedir. Bu eğilimin ortaya çıkmasına neden olan sosyoekonomik faktörlerin ele alınması gerekmektedir. Sanat akımlarının yerleştirildikleri dönemin toplumsal gerçeklerinden bağımsız olduğu söylenemez. Bu durumda Türkiye’de 'çağdaş sanat'ın toplumsal dinamikleri nelerdir? Avrupa’ya paralel gelişen Türk sanatı, bu dönemde "dünya çapında" sanata paralel mi gelişiyor? Küresel siyasi değişim sürecinde kimlik kavramının Türkiye’de tartışma konusu haline gelmesi ve 1990’larda çağdaş sanatın

ateşlediği bu 'özgürleşme'nin, o zamana kadar tartışılmayan bazı kavramların sorgulanmasına yol açması sonucu olmuştur. (Ersen,2010, s.48)

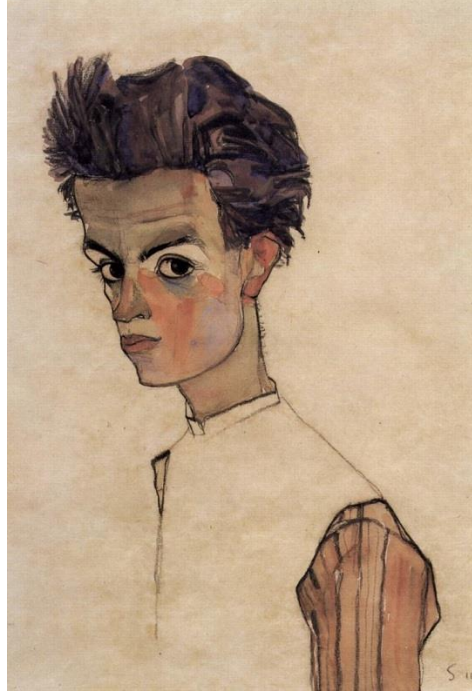
Tarih boyunca süregelen sanatın en yeni ve çağdaş dönemini ifade eder. Güncel sanat tarihi, yakın geçmişteki sanat hareketlerini, akımlarını ve önemli sanatçıları içermektedir. Güncel sanat, hala devam etmekte olan bir süreçtir. Bu sanat türü, çeşitlilik, yenilik ve deneysellikle karakterizedir ve geleneksel sanat sınırlarını zorlayarak çağdaş toplumun ve düşüncelerin yansımalarını yansıtmayı amaçlar. Güncel sanat tarihi, farklı sanat hareketlerinin ve akımlarının yükselişini ve düşüşünü içerir. Güncel sanat tarihinde önemli bazı sanat akımları:

5.1.1. Soyut Dışavurumculuk (Ekspresyonizm)

1940'lar ve 1950'lerde Amerika'da ortaya çıkan bir akımdır. Sanatçılar, yoğun duygusal ifadeleri soyut renk ve biçimlerle yansıtmaya çalışmışlardır.

Resim 43: Edvard Munch, Eve Dönüş Yolundaki İşçiler, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 227 cm x 201 cm, 1863-1944, Norveç

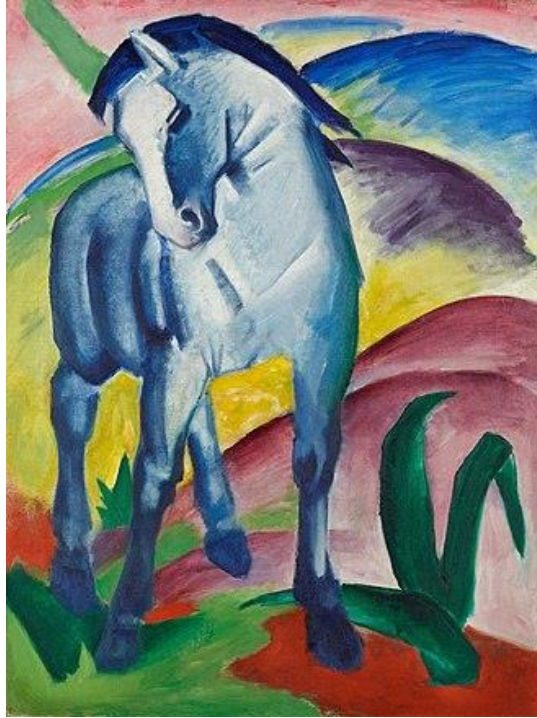

Resim 44: Egon Schiele, Otoportre, 1912

Taşkesen'in aktarımına göre ekspresyonist resimde figürde görülen deformasyon aslında iç dünyanın yabancılaşmasının aktarımıdır. “Doğaya egemen olmak için yaratılan güçler automation, atom enerjisi ve kibernetik ile sonsuz derecede arttırıldığında insanı yalnız değersizleştiren, ona düşman güçler halini almaz, aynı zamanda saldırgan kapitalist politika sonucu, günümüzde insan neslinin fizik varlığını tehdit eden güçler halini alır.” (Tunalı 1993, aktaran: Taşkesen, 2018, s.8) Dışavurumcu resim, baktığımız zaman, içine yerleştirildiği gerçekliğe göre beslenen ruhsal ve toplumsal bir yabancılaşmadır. Eser, dışavurumcu ressamın dışavurumcu resmin olağan heyecanını tamamen kendi iç dünyasına bakarak ifade etmesiyle, kendiliğinden, şiddetli ve kendinden geçerek yaratılmış gibi görünmektedir. Sanatta kendini nesneden ayırmak mümkün hale gelmiştir. Bir zamanlar Kübistler ve Fütüristler doğadan uzaklaşırken, Ekspresyonistler doğal perspektifi tamamen gizleyip tamamen ruhsal olarak resim yapmışlardır. Her şey sanatçının kişisel görüşüne göre anlatılmıştır. Ekspresyonist bir eserin taslağı bile sanatçının ilkel benliğinin ürünü olduğu için büyük değer taşır. Ekspresyonist sanatçılar, ifade yoğunluğunu, şiddeti ve dehşeti aktarırken doğa görüşlerini abartma ve onlara ilkel bir tavırla yaklaşma eğilimindedir. İlkel sanatın özü, doğa ile bağ kurması ve insan duygularını vurgulaması açısından değerlidir. (Read,1960, aktaran: Taşkesen, 2018, s.8) (...)

Ekspresyonist eserlere baktığımızda çizgi ve renge ayrı bir önem verir. Keskin çizgiler, özellikle kırmızı ve tonları, dairesel görünüm ve dokunuşlar hâkim olurken, mavi ve tonları daha çok dinginliği ifade ediyor. Ekspresyonist sanatçının paleti, Fauvist palet kadar cesur. Tablo çok yoğun renklerin yanı sıra koyu siyah ve kahverengi tonları da içermektedir. Kullanılan renkler ve çizgiler disiplinsiz bir dramatik etki uyandırır. (Taşkesen, 2018, s.9)

Bakarsanız dışavurumculuk hem sanatçılar açısından hem de resim açısından farklılık gösterir. Bu nedenle ortak bir anlayışla hareket eden sanatçılar, DieBrücke (Köprü) topluluğu 1906'da ve DerBlaueReiter (Mavi Süvari) grubu 1911'de oluşturmak üzere birleşerek benzer ama farklı akımlara dönüşmüştür. Bu gruplar arasındaki farklılıkların yanı sıra birçok benzerlik de vardır. Sadece çeşitliliklerine göre gruplara ayrılırlar. Bu grupların oluşumuyla dışavurumcu hareket Almanya'da gelişmeye ve etkili olmaya devam etmiştir. (Taşkesen, 2018, s.10)

Resim 45: Franz Marc, Mavi Süvari, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 112 cm x 84,5 cm, 1911, Stadtische Galeri, Münih

Resim 46: Ernst Ludwig Kirchner, Female Artist, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 200 cm x 150 cm, 1932, Özel Koleksiyon

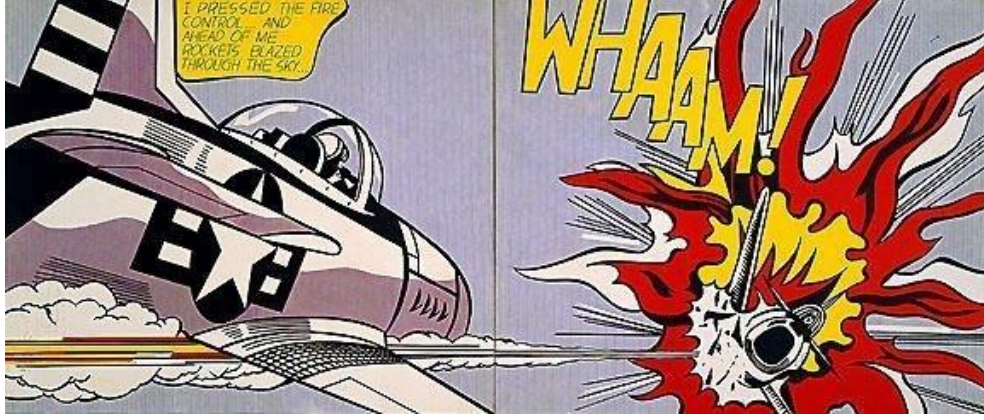
1905 yılında, Almaya Dresden de mimarlık öğrencileri Ekspresyonist Köprü Grubu'nu kurmuştur. Almanya'nın değişen kültürel yaşamında bir dönüm noktası olarak kabul edilen bir grubun üyeleri Ernst Ludwig Kirchner, Fritz Bleyl, Erich Heckel ve Karl Schmidt Rottluff bunlardan sadece Kirchner kısa bir süre sanat eğitimi almıştır. Daha sonra gruba Emil Nolde, Max Pechtein ve Otto Müller katılmıştır. Grubun adı Nietzsche'nin "Hedef değil köprü olmak gerek" sözünden alınmıştır. Onun sözlerinden ilham alarak eski ve yeni sanat anlayışları arasında köprüler kurmayı amaçlamıştır. Die Brücke sanatçılarının asıl amacı, avangart Alman sanatçıları ve diğer sanatçıları akademik resim ve heykelde kendilerine meydan okumaya, girişimci ve yenilikçi sanatçıları arasında köprüler kurmaya davet etmektir. Sanatta gerilimi ve gerilimi kullanan bir estetik kurmaya çalışmaktır. Brücke üyeleri, natüralist anlayışları görmezden geldiler, cesur renkler kullandılar ve serbest vuruşlarla boyadılar. Afrika sanatını anımsatan ahşap oymalar da yapan üyeler, aynı zamanda tahta baskılara ilgi duymuşlar ve bu sanatın yayılmasına büyük katkı sağlamışlardır. Brücke manifestosunu gravürlerini yayınlamışlardır. Grup, "yeni sanatı" keşfetmek amacıyla bir manifesto ile yola çıkmış olsada, bazı ilkeler sanatsal olarak kabul edilmemiştir. Gerçekten de Köprü üyeleri, Van Gogh ve Gauguin arasında paralellikler olduğunu

savunmuşlar, ancak Van Gogh ve Gauguin, sanatlarının resimsel doğasını vurgulayarak bu fikirden uzaklaşmışlardır. Doğanın derin varlığını abartan grup üyeleri, onun yalnızca biçimleriyle ilgilenmiş ve bu yönler, soyut sanatın başlangıcının yolunu açmıştır diyebiliriz (Yıldırım, 2018, s.1)

5.1.2. Pop Art

1950'lerin sonları ve 1960'ların başlarında İngiltere ve ABD'de ortaya çıkan bir akımdır. Pop Art, popüler kültürün nesnelere, simgelerini ve reklamlarını sanatın konusu haline getirerek sıradan nesnelere yüceltir.

Resim 47: Roy Lichtenstein, WHAAM! 1963

Sanayi hayatı kadar tüketim toplumunu da ilk fark eden ve işlerine dahil eden sanatçıların kurduğu bir hareket olarak başlamıştır. Günümüzün kendi ayakları üzerinde durabilen modern kadın modelinin temellerini kadın hakları aktivistleri atmıştır. Gençlik hareketi, genç zevklere uyacak şekilde gelişmiş ve yaşam tarzından müziğe, sanata ve moda kadar her şeyi etkilemiştir. Ayrıca bilim ve teknolojinin gelişmesi, gençler tarafından benimsenen ve hayatın vazgeçilmezi haline gelen, hayatın çeşitli alanlarında tüketim mallarının üretilmesini mümkün kılmıştır. Ortaya çıkan tüketim kültürü, sanatçıların ilgisini çekmiş ve pop sanatın doğmasına neden olmuştur. Dior, Chanel ve Givenchy gibi moda tasarımcılarının kadın görünümünü yeniden düşünmesiyle giyim tasarımı da bu fenomenden etkilenmiştir. Sonraki yıllarda

pop kültürünün de etkisiyle yeni ve farklı malzemelerle tasarım anlayışımız başka bir boyuta evrilmiştir. (Usluca, 2012, s.44)

Resim 48: Andy Warhol, Marilyn Diptych, 1962

1960'larda medya ve teknolojiye bir çok gelişme, tüketim toplumu perspektifinden pop temalar olarak ortaya çıkmıştır. Dönemin yıldız kültürü bir sembol olarak ortaya çıkmış, makyajlı yüz 1960'ların ikonu olarak benimsenmiştir. Örnekler arasında Elizabeth Taylor'ın depresyonu, Marilyn Monroe'nun intiharı ve Elvis Presley'in ölümü sayılabilir. Andy Warhol'un "Marilyn Serisi" yıldızın ölümünden sonra bestelenmiş ve yüz detayları, tekrarlanan ters çevirmeler veya sadece dudaklarının tekrarları olarak incelenmiştir. Robert Indiana, "LOVE" adlı eserinde kullandığı teknikleri, renkleri ve şekilleri kullanarak kendine özgü bir şekilde resimsel bir forma dönüştürdüğü yeni bir tasarım konsepti oluşturmuştur. (Usluca, 2012, s.44)

5.1.3. Minimalizm

1960'lı yıllarda ortaya çıkan bu akım, sanatı temel formlara ve sade tasarıma indirgeyerek karmaşıklıktan arındırmayı hedefler. Minimalizm ve çağdaş sanatın önemli bir dönemsel hareketidir. Minimalizm, sanat eserlerini temel formlar, basit

hatlar, geometrik düzenlemeler ve nesnelerin sadeleştirilmiş halleriyle ifade etme eğilimini vurgular. Karmaşıklıktan arındırılmış, sadeliğe ve nesnellik anlayışına dayalı olan minimalizm, izleyiciyi eserin fiziksel özelliklerine ve ortamına odaklamayı hedefler.

Minimalist sanat, görsel ve somut özellikleriyle ön plana çıkar ve izleyiciyi soyutlama yoluyla sanatın temel öğeleriyle doğrudan etkileşime sokar. Minimalist eserler, sanatçının kişisel ifadesini değil, nesnelerin ve formların doğasını vurgular. Bu akım, soyut dışavurumculuk gibi önceki sanat akımlarının duygusal ifadesine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Resim 49: Sol Lewitt, Model For Brick Structure, 2003

Kükreler'e göre minimalistlik modern insanlar otomatik olarak alışılmış bir hayat yaşıyorlar ve aslında bundan memnun değiller. Bu doyumsuzluktan doğan zihinsel açlığı alışveriş yoluyla gidermeye çalışırlar. Başka bir deyişle, bu yaşam biçiminde zihinsel boşluk fazlalıkla doldurulur. Nesnelerin bu bolluğuyla ilgili odaklanma sorunları nedeniyle 'temel' anlamı tam olarak yakalamak mümkün değildir. Kaçınılmaz olarak aşırı tüketimle el ele giden fazla çalışma, minimalistler için doğal bir sorundur. Minimalist yaşam tarzı, iş, alışveriş ve borç döngüsünü kırmanın sizi özgür kılacağı fikrine dayanır. Çünkü tüketimini kısıtlayarak bu kısır döngüden çıkanlar, mevcut işlerine bağlı kalmıyor ve zamanlarını anlamlı bir yaşama adıyorlar. “Döngüden

çıkarmak” ve “maddi fazlalıktan kurtulmak”, yeni ve anlamlı bir hayata giden yolda birbirini tamamlayan ve hızla hayata geçirilmesi gereken eylemler olarak görülüyor. Bu kurtarıcı deneyim gerektiği gibi yaşandığında, ruhsal alemdeki izdüşümünü kavramanın zamanı gelmiştir. Bir yandan kapitalizme karşı çıkarken diğer yandan çevreciliği benimseyen minimalistler, gerçek mutluluğun insanın kendisinde bulunabileceğini düşündüren bir bağlam yaratmışlardır. Odak noktası toplum değil, bireysel çıkarlar ve kişisel yaşam memnuniyetidir. Aslında tüketime minimalist yaklaşımın da gösterdiği gibi tüm bu süreçlerdeki sorun küresel adaletsizlik değil, “yanlış” tüketimin insanların hayatına getirdiği sefalettir. Yani "kefare" kelimesinin ima ettiği gibi "yoksul" bir hayat hayal etmezler. Minimalist Joshua Milburn, kendisine metanet demediği konusunda açıktır. Yalnızca metanet denemelerinden hoşlanır ve asla metanetle kendini disipline etmez. 18 Bizatihi Yaşam pratiğine yapılan vurgu, tamamen toplumun beklentilerine ve kısıtlamalarına hapsolmek yerine, bu fırsatı kendi potansiyelini ortaya çıkarmak için kullanmaktır. (Kükre, 2021, s.327)

5.1.4. Kavramsal Sanat

1960'lı yıllarda etkili olan bir akımdır. Sanat eseri, fikir ve kavramlar üzerine odaklanır ve fiziksel nesneden çok sanatçının düşüncelerini vurgular. Çağdaş sanatın önemli bir dönemsel hareketidir. Kavramsal sanat, estetik veya görsellik yerine fikirleri, kavramları ve kavramsal düşünceleri ön plana çıkaran bir yaklaşım benimser. Bu akımda sanat eseri, nesneden ziyade sanatçının zihinsel süreçleri ve düşünceleriyle bağlantılıdır. Sanatın sınırlarını zorlayarak, sanat eserlerinin tanımını ve kavramını genişletir. Sanatçılar, izleyicilerin düşünce ve algılamalarını değiştirmeyi ve sanatın sadece görsel deneyimden daha derin bir anlam taşıdığını göstermeyi hedefler. Bu akım, sanatın soyut ve düşünsel boyutlarını vurgulayarak, izleyicilere sanatın yeni bir anlam katma potansiyelini sunar. Kavramsal sanatın temsilcileri arasında Sol LeWitt, Joseph Kosuth, Marcel Duchamp, Yoko Ono ve Lawrence Weiner gibi sanatçılar bulunmaktadır. Bu sanatçılar, fikirleri, kavramları ve kavramsal düşünceleri sanatın merkezine yerleştirerek kavramsal sanatın gelişimine katkıda bulunmuşlardır.

Günümüz sanatı Akay'a göre 21. Yüzyılda daha çok deneyseldir. Bunun yanı sıra güncel sanat 'malzemelerle yapılan bir refleksiyon'dur' ve sanatçı artık kavramlarla değil malzemelerle düşünmektedir. Bundan dolayı güncel sanat içinde boya ve desenin yanı sıra fotoğraf, dijital çalışmalar, videolar da yer almaktadır. (Akay, 2005, s.116-117'den akt. Evren, 2008, s.4)

Resim 50: Joseph Kosuth, Bir ve Üç Sandalye, Enstalasyon çalışması, 1965, Modern Sanatlar Müzesi, New York

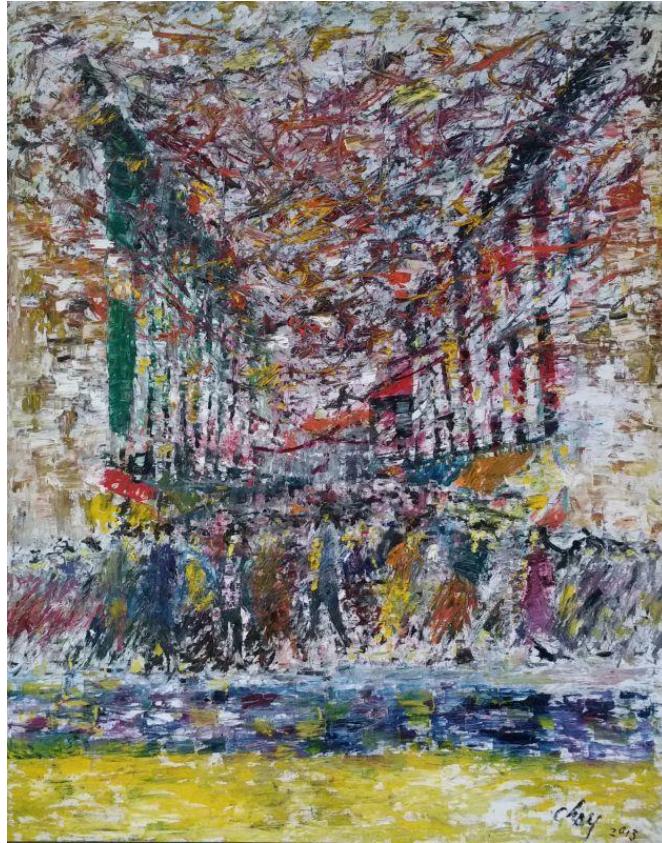
Kavramsal sanat, İncirkuş'un tanımına göre 1970'lerden bu yana üretilen pek çok eser için ortak bir terimdir. Bu sanat hareketi minimalizmden daha geniştir. Çeşitli görsel temsiller kullanarak teknik araçları, fotoğrafları, belgeleri, tabloları ve haritaları bütünleştirerek sanat eseri kavramını genişletmiştir. Bu hareketin örnekleri arasında Victor Bergin'in fotolitografisi, Barbara Kruger'in metinli fotoğrafları ve Mona Hattoum'un video enstalasyonları sayılabilir. Ancak bu akımın tanınması, Marcel Duchamp'tan sonra temel aletlerin sanat anlamında kullanımında öncü olarak kabul edilen Joseph Kosuth'tan kaynaklanmıştır. Çalışmaları ona sanatın ne olduğunu sorar ve formalite ve şans, soyutlama ve somutluk, genellik ve mahremiyet gibi kavramların yapıtları bağlamında ele alınmasını sağlamaktadır. Sanat felsefesi ve göstergebilimde sanatın ne olduğu sorusu geniş yer tutmaktadır. Kosuth'un "Bir ve Üç Sandalye" adlı eseri diğer eserlerinden üstün kabul edilir. Çünkü bu eser başlı başına bir kavramsal sanat manifestosudur sanatçı, kendine özgü üslubu, minimalist anlayışı ve kavramlara verdiği anlamı sade anlatımıyla çağdaş sanatta ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Çalışmadaki üç ayrı alan, hangi sandalyelerin gerçek sandalye olduğunu soran bir metriğe odaklanıyor. Siyah beyaz bir sandalyenin sol üst fotoğrafı geçmişe atıfta bulunurken, genellikle gridir. Bunun nedeni, bir nesnenin veya kişinin fotoğrafını çektiğinizde önceki görüntüyü yeniden üretmesidir. Merkez sandalye aynı zamanda şimdikiyi de temsil eder. Böyle yaparak varlığını ispat eder ve kendini ortaya koyar. Ahşap bir katlanır sandalye olduğu ortaya çıkmıştır. Son olarak sağ üstte yer alan sandalye kavramının tanımı hem geçmişe hem de geleceğe gönderme yapmaktadır.

Çünkü kavramların tanımları geçmiş deneyimlere ve ifadelere dayanmaktadır. Geleceğe işaret etmesinin nedeni, var olan son tanım olması ve dolayısıyla yeni bir tanım oluşturulana kadar güncel kalmasıdır. Bu açıdan bu çalışma, yeni ile eskiyi bir arada sunarak ve sanatın sorgulanabilir yönüne açıklık getirerek bir köprü görevi görmektedir. Bu, kavramsal sanat ile göstergebilim arasındaki ilişkinin çok etkili bir temsilidir. (İncirkuş, 2020, s.622)

5.1.5. Postmodernizm

20. yüzyılın ortalarından itibaren etkili olan bu felsefi ve sanatsal hareket, modernizmin soyutlama ve süreklilik anlayışına eleştirel bir yaklaşım getirir.

Malzemenin belki de en önemsiz olduğu dönemin içinde yaşayan sanatçı, daha rahat üretebilmektedir. Düşüncenin önemini bilen sanatçı sadece sanatsal üretimle yetinmemekte aynı zamanda yaptıklarını yazarak, yaşayarak, kendi bedenini kullanarak, araziye, sokak duvarlarını, bulduğu ready- made (hazır yapım) ürünlerinin üzerine bir şeyler yaparak güncel sanatı / kavramsal sanatı gerçekleştirmektedir. Güncel sanat aslında yeni bir şeyler üretmenin hazzından çok, neler yapabilirim?'in sınırlarını zorlamak isteyen farklı insanların ortak buluşma noktasıdır. Seçilen yollar farklılık gösterse bile çıkış noktaları benzerdir. (Bulut, 2018 s.69)

Resim 51: Choy Weng Yang, Chinatown Festival, Tuval üzerine yağlı boya, 128 x 102 cm

Resim 52: Cindy Sherman, İsimsiz Film Fotoğrafları, 1977-1980

“Post” genellikle “sonra” anlamında bir önek olarak kullanılır. Genellikle daha sonraki yaratımlara veya daha önceki kavramların devamlarına atıfta bulunur veya bunlardan bahsetmektedir. Ancak postmodernizm, “postmodernizm” teriminin ifade ettiği şekliyle, modernitenin büyük ölçüde ortadan kaldırdığı ve insanlığın geçmişinde kaldığı düşünülen kavram ve pratiklerin yeniden sanat ve sanat alanına girmesi sürecidir. Genişletilmiş ve uygulanmıştır. Bu süreçten ortaya çıkan yapıt, açık ya da örtük çağdaş çatışma ve tepkisellik içermektedir. Dolayısıyla bu kavram modernlik karşıtlığını da içermektedir. Postmodernizm bu nedenle modernizmden radikal bir kopuş olarak görülse de onunla bağlantılı olarak da tanımlanır. Postmodern sanat, zamana ve mekâna göre değişmeyen mutlak olanı bulmayı ve ifade etmeyi amaçlasa da yaklaşımının ve keşfinin temeli olarak şüpheyi gördüğü söylenebilir. Felsefede şüphecilik fikrini somutlaştırır. Şüphecilik “...aklın kesin bir bilgi elde edemeyeceğini, hakikate erişilse dahi sürekli ve tam bir şüphe içinde kalınacağını, ‘mutlak’a ulaşmanın mümkün olmadığını...” (Sarı, 2016) şeklinde iddia etmektedir. Postmodern sanatın genel eğilimlerine baktığımızda, bilimselliği ve bireyselliği, modernizmin dayattığı net

sınırları ve bu sınırlamaların yarattığı olumsuzlukları, modernizmin sanatsal özgürlük alanına ilişkin olumsuzluklarını ve eksikliklerini sorguluyoruz. Somut ve alternatif sanat üretimi için önerilerde bulunulur. Kant, Descartes ve Locke'un ideolojik geleneklerine dayanmaktadır ve bu geleneksel yapı nedeniyle modernizm, yaratıcı düşünce ve yenilikçiliğin gelişimi için uygun bir oluşum değildir. Modern çağın yaratmaya çalıştığı bilgi sistemi, sonlu ve kesinliğe dayalı bir dünya yaratmıştır. Bazıları kabul edilir ve yükseltilir, diğerleri kabul edilmez ve dışlanır. Derrida ve Foucault, postmodern düşünceyi disiplinli modernizme karşı bir kurtuluş hareketi olarak tanımlar. Bu nedenle postmodern sanatçılar, modernist yaklaşımların yapmaya çalıştığı gibi dünyayı belirli kalıplara göre modellemeye odaklanmaz, dünyayı kendilerine verilene göre, anlama ve ifade etme odaklı algılar ve kabul eder. Yani postmodern akımlardan sayılabilecek eserlerde var olan şeyler sanatsal tutumlara dönüştürülmez, meşru kabul edilir, yüceltilir ve popülerleştirilir. Postmodern bir kavram olarak anlaşılan düşünce ve sanat akımı anlayışı için genel bir terimdir ancak özünde Batı Aydınlanma düşüncesine dayalı tüm modern anlayış ve yapılara şüphe düşürür ve ona karşı fikirler geliştirir. Her alanda önemli bir etkiye sahip olan bu yaklaşımın en köklü ve köklü değişikliklere yol açtığı alanlardan biri de görsel sanatlardır. Düşünce ve sanat üretiminde tasnif ve sınıflandırmaya direnen, bilimsel mantığı ve evrensel aklı üretim sürecine dahil etmeyen postmodern bir yaklaşım için geçmiş, bugünden daha önemli hale gelmiştir. Bu nedenle sezgi, özerk düşünme, iç gözlem, duygu, yaratıcılık, hayal gücü ve fantazi postmodern sanatın temel çıkış noktalarıdır. Postmodern sanat, günümüz dünyasını şekillendiren kitle iletişim teknolojilerinin yarattığı yapısal ve toplumsal değişimleri ele alır ve bunları soyut formdan ziyade mecazi biçimde ifade eder. İnsanların hayatlarındaki ve kültürlerindeki bu tür köklü değişimler, tüm sanatsal ve bilimsel alanlardaki her türlü söylemin yeniden düşünülmesini gerektirmektedir. Lyotard'ın postmodern yazarları ve sanatçıları filozof olarak görmesinin nedeni budur. Bunun nedeni, Lyotard'ın önerdiği eserlerin ve metinlerin temelde önceden belirlenmiş kurallara uyma amacı taşımasıdır. Bu yüzden postmodern sanat eserleri, eserlere ve metinlere çeşitli kategoriler uygulanarak değerlendirilemez, kategorize edilemez veya başkalarının yargısına göre yargılanamaz. Çünkü bir sanat eserindeki kategoriler ve kurallar, o eserin izlediği ve kendisine uyguladığı standartlardır. Bu değerlendirmelere dayanarak Lyotard, “yazarların ve sanatçıların kurallara meydan okuduğu ve ne yapılacağına dair

kurallar formüle ettiği” sonucuna varıyor olarak düşünebiliriz. (Lyotard 2000 aktaran: Kuş,2019, s.1004-1005)

5.1.6. Performans Sanatı

Performans sanatı, sanatçının canlı bir performans yoluyla izleyici ile etkileşime geçtiği bir sanat formudur. Bu sanat türünde, sanatçı, vücut hareketleri, sözler, sesler, nesnelere, kostümler ve diğer unsurlar aracılığıyla bir gösteri veya sunum gerçekleştirir. Performans sanatı, genellikle sahne, galeri, müze veya açık hava alanlarında gerçekleştirilir ve canlı bir deneyim olarak izleyicilerle paylaşılır. Marina Abramovic, John Cage, Robert Rauschenberg, Yoko Ono, Chris Burden, Yves Klein, Laurie Anderson, Various, dönemin en bilindik performans sanatçılarıdır.

Resim 53: Marina Abramović, Zamanda İlişki, 1977

1977 yılında gerçekleştirdikleri ‘Zamanda İlişki’ isimli saç performansında on saatten fazla saçlarla plastik bir bağlantı kurulmuştur. Aynı şeyi yapan iki farklı beden. Aynı yerde, aynı zamanda bulunarak sanatçı kimliklerini birleştirmişlerdir. Ulay 1977 yılında verdiği bir röportajında birlikte yaptıkları vücut sanatını şu sözleriyle ifade eder: “Bizim kadın ya da erkek olmamızın hiçbir önemi yok. Biz kendimizden sadece beden olarak bahsediyoruz.” (Çelik, 2020, s.2)

Karabaş ve İşleyen’in tanımıyla performans sanatı, bir seyirci önünde canlı olarak icra edilen ve icracıların kendilerini ifade etmek için bedenlerini kullandıkları bir sanattır. Bu faaliyetlere oluşlar veya oluşumlar da denir. Geleneksel ve resmi

anlayışın aksine ürünler alınmaz, satılmaz ve taşınmaz. Arşivleme tekrar olmadığı için filme alınarak veya video kamera ile kayıt yapılarak yapılır. Bazı hareketlerin temsili bakımından gösteri sanatları ile beden arasında benzerlikler olsa da performans, tıpkı tiyatro gibi metinden bağımsızdır. Aynı zamanda Aksiyon Resmi, Beden Sanatı, Fluxus, Beden Sanatı, Zavallı Sanat ve Süreç Sanatı ile ilişkilendirilir. Önceden tasarlanmış bir etkinlik, sanatçının amaçlanan fikrini ortaya çıkarmak için seçilen bir yerde başlar, devam eder ve biter. Disiplinlerarasıdır ve yeri geldiğinde şiir, müzik, dans gibi yaklaşımlardan da yararlanabilir. Geleneksel sanat biçimlerinden farklı olarak, bir sanatçının düşüncelerini alışılmadık ve şaşırtıcı derecede doğrudan bir şekilde iletmenin bir yoludur. Öte yandan aktarılan düşünce, izleyici tarafından özel bir çaba sarf edilmeden tamamlanır. Bu sanat formunda izleyiciye aktif bir rol verilir. Kökenleri, fikirlerin 1970'lerde ortaya çıktığı kavramsal sanata kadar izlenebilir. Bedeni bir ifade aracı olarak kullanan ve hatta sanatçıların sıklıkla kendi bedenlerini kullandıkları bir sanat akımı olan performans sanatı, 1960'larda yaygın olarak kullanılıyordu. Kavramsal sanatla bağlantılı olarak yaygın ve devam ediyor. Bu faaliyetlere oluşlar veya oluşumlar da denir. Dersler aksiyon resim- aksiyon resim, body art- body art, Fluxus ve body art olarak ayrılarak seyirci önünde canlı performanslar gerçekleştirildi. Geleneksel biçimci anlayışlardan, tekrarlanmaması ve ürünün alınıp satılmaması, taşınmaması ve bu sayede filme alınarak veya video kamera ile kayıt altına alınarak arşivlenmesi ile farklılık gösterir. Bu sanat anlayışı, sanatçıyı o kadar özgür kılıyor ki, izleyiciyi büyülüyor ve sınırları yıkan manevi bir anlam ortaya koyuyor. Birçok ülkeden birçok sanatçı tarafından en çarpıcı şekilde ifade edilen performans sanatı, her seferinde yeni duyular sunarak günümüz sanat dünyasında ilgiyle etkilenmeye ve takip edilmeye devam edilmektedir. (Karabaş, İşleyen, 2016, s.342-349)

5.1.7. Çevresel Sanat ve Sosyal Sorumluluk

Arazi sanatı olarak bilinen güncel sanat dalında sanatçılar, çevresel ve toplumsal sorunlara dikkat çekerek izleyicileri bilinçlendirmek ve değişime teşvik etmek için sanatlarını kullanırlar.

Resim 54: Robert Smithson, Spiral Mendirek, 1970

Arazi sanatı hareketinin en önde gelen sanatçılarından biri olan Robert Smithson, 1970 yılında inşa ettiği Spiral İskele için Utah'ın Büyük Tuz Gölü kıyılarında kilometrelerce ötede terk edilmiş bir endüstriyel çöplük inşa etmiştir. Spiral İskele'nin tamamlanmasının ardından düzenli olarak hava fotoğrafları çeken ve videoya çeken Smithson, dalgakıranın mevsimsel değişikliklere karşı oldukça hassas olduğunu, yosun seviyelerinin ve tuza maruz kalan kayaların suyun rengini etkilediğini söylemiştir. Gölün içindeki katmanlar özellikle spiralin içindeki su kırmızı alglerle kaplıdır ve bu da onu kanayan dev bir yaratık gibi gösterir. Yani sarmal payanda doğa ile temasa geçmiş ve ona hayat üflemiştir. (Şahindoğan, 2016, s.2)

Çevresel sanat, doğal ve insan yapımı çevre ile etkileşim halinde olan ve çevreyle ilgili konulara odaklanan bir sanat türüdür. Bu sanat türü, doğal mekanları, kentsel alanları veya mekânsal ortamları sanatsal bir ifade biçimi olarak kullanarak, insanların çevre ve doğa ile ilişkisini vurgular. Genellikle doğal malzemeler, yerleştirme sanatı, enstalasyonlar ve diğer sanatsal araçlar kullanarak doğal ve yapısal mekânları değiştirmeyi amaçlar. Çevresel sanat, doğal çevreleri veya insan yapımı mekânları temel bir unsuru olarak kullanır. Sanatçılar, çevreyi eserin merkezi ve anlam yaratma aracı olarak görür, sıkça doğal malzemeler kullanılır. Taşlar, odun, toprak, yapraklar, su ve diğer doğal öğeler, eserlerin oluşturulmasında kullanılabilir. Doğal etkenler ve zamanla etkileşim halinde olabilir. Bazıları geçici olup zamanla doğal olarak değişebilirken, bazıları uzun süreli veya kalıcı olarak kalabilir. Çevresel sorunlara, sürdürülebilirlik konularına ve doğanın korunmasına dair toplumsal ve çevresel mesajlar içerebilir. İzleyicilere katılımcı bir deneyim sunar. İzleyiciler, eserin

içine girerek veya etrafında dolaşarak doğrudan etkileşime geçerler. Çevresel sanat, çağdaş sanat akımlarından biridir. Sanatçılar, doğayı sanatın bir unsuru olarak kullanarak insanların çevreyle olan ilişkisine dikkat çeker ve doğal dünyayı vurgulamayı amaçlarlar. Bu sanat türü, çevre bilincinin artırılmasına ve insanların doğayı daha iyi anlamasına katkıda bulunabilir. Çevresel sanat eserleri, izleyicileri çevre ve doğa konusunda düşünmeye ve harekete geçmeye teşvik eder.

20. yy. da güncel sanat, sanatın bir sermaye olarak görülmesine karşı çıkan anlayışla ortaya konulmuştur. Sanatın sadece sanat galerilerinde ve müzelerde olması yerine her an her yerde yapılabilirliği ve daha geniş izleyici kitlesine ulaşabilmeyi hedeflemiştir. 21. yy. da güncel sanat yaparken çok farklı malzemelerin kullanılması, izleyenler üzerinde şaşırtıcı etki yaratırken aynı türden malzemelerin geçmişte sanat için düşünülmesi bile imkânsızdı. “Kavramsal sanat pratikleri olarak anılan (land art, performans sanatı, fakir sanat, video sanatı vb.) etkinlikler, genellikle düşünceyi sanat eserinin önüne koyan, doğa ve farklı malzemelerle etkileşimli, anlığı yakalayan bir sürece dikkat çekerler. (Alp, 2013, s.52)

Güncel sanat tarihi, yukarıda sıralanan akımların yanı sıra daha pek çok farklı akım ve sanatçıyı içerir. Sanatın sürekli olarak evrildiği, değiştiği ve çeşitlendiği unutulmamalıdır. Dolayısıyla güncel sanat tarihi, her geçen gün yeni gelişmeler ve katkılarla genişlemeye devam eder. Güncel sanatın gelişimi, tarih boyunca farklı dönemlerde ve kültürlerde meydana gelen sanatsal ve toplumsal değişimlerin sonucudur. Güncel sanat, geçmişten günümüze kadar sürekli olarak evrilen bir alan olmuştur. Bu süreçte, farklı sanat akımları, teknolojik gelişmeler, toplumsal ve politik değişimler, sanatın şeklini ve içeriğini etkilemiştir. Soyut dışavurumculuk ve pop art gibi akımlar, sanatın gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Soyut dışavurumculuk, sanatta soyutlama ve duygusal ifadeye odaklanırken, pop art popüler kültür ve tüketim kültürüne dair konuları işlemiştir. Bu akımlar, sanatta yeni ifade biçimlerini ve temaları tanımlamada önemli bir adım olarak kalmıştır. Güncel sanatın gelişiminde performans sanatı da önemli bir yer tutar. Özellikle feminist sanatçılar tarafından geliştirilen performans sanatı, sanatçının bedenini, zamanını ve mekânı kullanarak izleyiciye geçici ve canlı sanatsal deneyimler sunmuştur. Teknolojik gelişmeler, güncel sanatın gelişiminde önemli bir faktördür. Dijital sanat, bilgisayar teknolojisinin sanatsal ifadeye entegre edilmesini ve sanatçıların dijital araçlarla eserler yaratmasını sağlamaktadır. Postmodernizm, modernizmin soyutlama ve süreklilik anlayışına eleştirel bir yaklaşım getirirken, çok kültürlülük, farklı kültürel kimliklerin ve deneyimlerin sanatta yer almasını sağlamaktadır. Bu yaklaşımlar, güncel sanatta çeşitliliği ve farklılıkları ön plana çıkarmıştır. Güncel sanatta çevre ve sosyal konulara odaklanan eserler de önem kazanıp arazi sanatı olarak sanat dallarında yerini almıştır.

Güncel sanatın gelişimi, sanatçıların yeni ifade biçimleri, konular ve teknikler denemesiyle sürekli olarak yenilenmeye devam eder. Toplumsal, teknolojik ve kültürel değişimlerle birlikte güncel sanat da sürekli olarak evrim geçirir ve izleyicilere yeni ve farklı deneyimler sunar.

Bulut, çağdaş sanatçıların çalışmalarının zamansız olduğu konusunda endişelenmelerine gerek olmadığını ama bugün bu bir kurgu olduğunu savunmuştur. Günümüz sanatının ve sanatçıların çıkış noktası düşünce temelli olmaktır. Sanatçılar her zaman problem çözme durumundadırlar ve yapmak üzere oldukları iş hakkında uzun uzun düşünürler. Çağdaş sanatın arkasında kurgu yatmaktadır. Bu nedenle kavramsal sanatla çalışan sanatçıların amacı estetik beğeniden uzak, sadece düşündürmektir. 1960'lardan bu yana heykeltıraşlar Füsün Onur ve Kuzgun Acar ile ressamlar Altan Gürman, Bedri Baykam ve Sarkis Türk çağdaş sanatının ön saflarında yer almaktadır. Çağdaş sanat, kıtalar arası paylaşımına açıktır ve video, internet ağları, kayıtlar ve görseller aracılığıyla anında erişim yoluyla tartışmaya olanak tanır. İnternette yapılan grup sergileri ve kişisel sergiler ilk başta garip geldi ama zamanla çok pratik hale gelmiştir. Artık yurt dışı galerilere veya aracılara gitmeden, masraf ve zahmet çekmeden kendi hesabınız üzerinden sergilemek istediğiniz eserleri yayınlatabilirsiniz. İhtiyaçlar kullanıldıkça ve tüketildikçe faizin yerini yeni ihtiyaçlar almıştır. Meraklı düşünmeye ilham vermek için tasarlanan sanatın arkasındaki felsefe ve kurgu, sanatçının en acı verici ve deneysel yönleridir. Çağdaş sanat, yalnızca sanatçıların düşündüğü, yarattığı ve keşfettiği şey değildir. En önemlisi sanatçının beyninde oluşan düşüncelerdir. Malzeme büyük bir rol oynamaz. Araştırma için tutulan defterler, resimli kağıtlar, notlar, haritalar, gazeteler, yemek yemek için kâğıt tabaklar zaten malzemedir. Her dönemin kendi çağdaş sanatını ürettiğini ve yaşadığını vurgulamaktadır. Çağdaş sanat da zamanın sosyal yapısına yöneliktir. Sanatçı, eserinin felsefesini dilbilimsel ve edebi tartışmalara getiren kişidir. Hayatı takip etmek yerine sorgulayan ve eleştirenler, maddi, ifadesiz, hazır ürünlerle her yerde çalışabilenlerdir. Çalışmalarınızı istediğiniz yerde sergileyebilirsiniz, böylece sergi alanına ihtiyacınız kalmaz. Her şeyi yazabilir, yazdırabilir ve çoğaltabilir. Tartışabilir, açıklayabilir. Genel bir kural olarak, bu tür çağdaş sanat eserleri uygun yerlerde üretilir ve belgelenir ve video, fotoğraf vb. kayıt altına alınır ve korunur. Bu nedenle galerilerde, müzelerde vb yerlerde saklanması zor olduğu için rağbet görmez. Yeni galeriler ve müzeler bu tür

eserlere ve bunların görsellerine (CD, fotoğraf, video vb.) koleksiyonlarında yer vermeye çalışmaktadır. (Bulut,2018, s.69-76)

Güncel sanatın topluma etkileri oldukça çeşitlidir ve karmaşıktır. Sanatın topluma etkisi, eserlerin içeriklerine, sanatçının niyetine, izleyicilerin tepkilerine ve toplumun kültürel, sosyal ve politik bağlamına bağlı olarak değişebilir. Güncel sanat, toplumsal, politik, çevresel ve kişisel konulara dair düşünceleri ve deneyimleri yansıtır. Sanatçılar, eserlerindeki içerik ve ifade biçimleriyle izleyicilerde farkındalık yaratır ve düşünce uyandırır. Sanat eserleri, izleyicileri günlük hayattaki konulara, sorunlara ve eşitsizliklere dikkat çekmeye teşvik edebilir. Toplumun eleştiriye açık yönlerini ve sorunlarını ifade eder. Sanatçılar, toplumun çeşitli meselelerine dair eleştirel bakış açısı sunarak, toplumsal değişime katkıda bulunabilirler. Sanat eserleri, toplumsal yapıları sorgulamaya ve alternatif çözümler sunmaya teşvik edebilir. Kimlik ve kültürel kimlik konularını ele alarak, farklı toplum kesimlerinin deneyimlerini ve perspektiflerini yansıtır. Sanat eserleri, kültürel farklılıkları kutlamaya ve çeşitliliği vurgulamaya yardımcı olmaktadır. Bazı güncel sanat eserleri, toplumda tartışmalara yol açabilir ve farklı görüşleri çatıştırabilir. Bu tür çatışmalar, toplumda çeşitli konuların daha geniş kapsamlı olarak ele alınmasına ve toplumsal refahın artırılmasına katkı sağlayabilir. İzleyicilere estetik bir deneyim sunar ve eğlendirici olabilir. Sanat eserleri, izleyicilere farklı duyguları ve duygusal tepkileri deneyimleme fırsatı verir. Güncel sanatta dijital teknolojinin kullanımı artmaktadır. Dijital sanat eserleri, teknolojiyi sanatın bir parçası haline getirir ve izleyicilere deneysel deneyimler sunar. Kısacası güncel sanatın topluma etkileri çok yönlüdür. Sanat eserleri, toplumda farkındalık yaratır, düşünce uyandırır, eleştiri getirir, çeşitliliği vurgular ve toplumsal değişime katkıda bulunur. Güncel sanat, toplumun dönüşümüne ve ilerlemesine katkıda bulunan önemli bir araçtır.

Güncel sanat, ifade özgürlüğünü teşvik eden ve toplumsal, politik, çevresel veya kişisel konuları ele alan çağdaş sanat eserlerinin tümünü içerir. Ancak, bazı güncel sanat eserleri, içerikleri veya ifade tarzları nedeniyle sansüre uğrayabilmektedir. Sansür, bu bakımdan belirli içeriklerin veya ifadelerin kontrol altına alınmasını veya engellenmesini sağlamaktadır. Güncel sanat ve sansür arasındaki ilişki kompleks ve tartışmalıdır. Sansür, belirli grupların veya toplumun değerlerine, normlarına veya hassasiyetlerine aykırı bulunan sanat eserlerinin sergilenmesini veya yayınlanmasını

engelleyebilir. Sansür, sanatçıların ifade özgürlüğünü sınırlandırarak yaratıcılığa ve özgün ifade biçimlerine darbe vurabilir.

5.2. 2000'li Yıllardan Sonra Türkiye'de ki Medya Sansürü

Türkiye'de medya sansürü, ülkedeki basın özgürlüğüne yönelik önemli bir sorundur. Medya sansürü, gazete, televizyon, radyo, internet siteleri ve sosyal medya platformları gibi medya organları ve iletişim kanalları üzerindeki haber ve içeriklerin sansürlenmesi, kısıtlanması veya sansürlenmesini içerir. Bu, haberlerin veya bilgilerin yönetim veya diğer yetkililer tarafından manipüle edilmesi, sansürlenmesi veya kontrol edilmesi anlamına gelebilir. Türkiye, basın özgürlüğü konusunda dünya genelinde sıkça eleştirilen ülkeler arasındadır ve Basın Özgürlüğü Endeksi'nde düşük sıralarda yer almaktadır. Gazetecilerin tutuklanması ve hapis cezasına çarptırılması sıkça yaşanan bir durumdur. Haber yaparken veya eleştirel haberler yazarken ifade özgürlüğüne dair yasaların kötüye kullanılması sonucu birçok gazeteci hapsedilmiştir. Türkiye'de, hükümetin politik gerekçelerle medya organlarını veya internet sitelerini sansürlemesi yaygın bir uygulamadır. Bazen haberler veya içerikler, güvenlik ve terörle mücadele bahanesiyle sansürlenir. Ayrıca, sosyal medya platformlarına ve diğer internet sitelerine erişim kısıtlamaları da uygulanabilir. Yönetim veya yakınlarına bağlı iş insanları, bağımsız medya organlarını satın alarak içeriklerini kontrol edebilir veya muhalif medya organlarının kapatılması için baskı uygulayabilir. Medya sansürü, ifade özgürlüğüne, basın özgürlüğüne ve demokrasiye olumsuz etkileri olan ciddi bir sorundur. Basının bağımsızlığının korunması ve gazetecilerin güvenli bir şekilde haber yapabilmeleri önemlidir. Sansürün azaltılması ve ifade özgürlüğünün desteklenmesi, demokratik bir toplumun oluşması ve güçlenmesi için hayati bir öneme sahiptir.

Türkiye'deki medyanın durumuna bakıldığında, sansürün aslında yeni bir şey olmadığı ve Osmanlı döneminden beri yürürlükte olduğu görülüyor. Türkiye'nin temel sorunu. Sendikalar örgütlü değil, örgütsüz medyanın özdenetim mekanizmaları (otomatik kontrol) iyi çalışmıyor ve sansürün üstüne içselleştirilmiş, neredeyse gönüllü bir otosansür artışı vardır. Medya, belirli ideolojik çerçeveler veya kişisel çıkarlar doğrultusunda bazı haberleri yayınlamamak, eksik yayınlamak veya yayınlanmasını çarpıtmak suretiyle halkın bilgi edinme hakkını ihlal etmektedir. Devletin ideolojik aygıtını oluşturan medya, ırkçılık, etnik önyargı, yabancı düşmanlığı (yabancı

düşmanlığı korkusu), antisemitizm gibi kavramlar üzerinden hem açık hem de örtülü olarak kendi gündemlerini ürettiyor, nefreti yeniden ürettiğimizi ve kışkırttığımızı biliyoruz. Kendi gündemini oluşturabilir olan medya, kendilerini 'farklı' gruplar ve 'hedef' haline getirmek için olumsuz ve alaycı bir dil, iftira, hakaret, aşağılama ve abartı kullanarak toplumdaki “diğer” gruplara karşı önyargıları pekiştirmektedir. Potansiyel riskler ve tehditler kamu güvenliği tehditleri altında bu durum çok zararlı çünkü insanlar belli gruplara ait oldukları ve diğerlerine ait oldukları için saygısızlık ediliyor, aşağılanıyor ve hedef gösteriliyor. Bu grup nefreti beslemektedir. Çünkü dil pekiştirilir ve anlamlandırılır. Söylenen, söylenenden başka bir şey değildir ve normal, makul ve mantıklı görünen şeyler nefret söyleminin teşhisini zorlaştırır. Biz ve onlar, güçlü ve zayıf arasındaki ayrım ve yabancılaşma medyada çok mevcuttur. Medya, marjinalleştirdiği grupların insani değerlerini inkâr ederek, onlara uygulanan şiddeti ve aşağılamayı haklı gösterebilmektedir. (İnceoğlu, 2012, s.2)

Yaldızkum için, Cumhuriyetin ilk yıllarında basın sansürünün kaldırılmasıyla değişen Türkiye'deki sansür ve şiddet tarihi, toplumsal, siyasal vb. açılardan defalarca tekerrür ediyor gibiydi. Türk kültüründe sanatın neden hala çoğunluk tarafından “yabancılık” unsuru olarak algılandığını ve bu tarihsel aklın neden ve nasıl aşılmadığını gösteren çeşitli örnekler vardır. Üretilen sanat eserlerini ve iddialarını siyasi ve toplumsal yapıların kontrol ettiği bilinmektedir. Muhafazakâr geçmişe sahip, İslami geleneklerden türeyen ve daha çok dekoratif sanatları ifade eden sanat eserleri dışında kalan diğer sanat alanları baskı altındadır. Bienallerin ve çeşitli sanat organizasyonlarının sansürlenmesi, sanatçıların kişisel transferleri ve şiddet olayları için bu tema dikkate alınmalıdır. (Yaldızkum, 2019, s.9)

2000'li yıllardan sonra Türkiye'de medya sansürü sorunu devam etmiştir ve bazı dönemlerde daha da artmıştır. Türkiye'de birçok ifade özgürlüğü sorunları yaşanmıştır. Bağımsız medya organlarının hükümet yanlısı iş insanları veya holdingler tarafından satın alınması ve haber içeriklerinin etkilenmesi söz konusu olmuştur. Bu gibi olaylar, Türkiye'de basın özgürlüğüne ve ifade özgürlüğüne yönelik ciddi endişelerin olduğunu göstermektedir. Gazetecilere yönelik baskı ve sansür uygulamaları, demokratik bir toplumun temel özelliklerinden olan basın özgürlüğünün zedelenmesine ve ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına neden olmaktadır. Medya sansürü, demokratik bir toplumun gelişimi için önemli bir engeldir ve ifade özgürlüğünün korunması demokratik değerlere katkı sağlamaktadır.

Türk medya çalışanlarına tutuklanarak hapsedme yöntemiyle uygulanan baskı basın özgürlüğü kavramının yanı sıra bu kavramın genel durumunu belirleyen sansür ve oto-sansür kavramlarını da tartışmaya açmıştır. Gazetecilerin tutuklanarak mesleki faaliyetlerinden uzak tutulması doğrudan sansür uygulaması olarak değerlendirilebilirken, yaşanan tutukluluk süreçlerinin oto-sansüre olan etkisi kesin yargılarla ifade edilememektedir. Bu durumun nedeni ise oto-sansür kavramının kişinin sadece ve sadece kendi içinde yaşadığı karar verme süreciyle ilişkili olmasıdır. (Gezgin,2014, s.2)

2000’li yıllara kadar Türkiye medyasında sinema, habercilik ve sanat dalında birçok alanda sansür uygulamaları bulunmaktadır. Gazeteciler, yazarlar, sanatçılar sansürden nasibini almıştır. 2000 yılı ve sonrası teknolojinin gelişmesiyle birlikte yapılan sansürler platformların kullanım ve erişimlerine göre değişkenlik göstermiştir. Sosyal medya platformları olan Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, Netflix vb. platformlar içeriklerinin kullanım amaçlarına göre sınırlandırma getirilmiştir. Televizyon programları ve müzik kliplerinde de aynı sınırlandırma devam etmiştir. Popüler olan birçok dizi, film, kitap, edebi eser, sanat eserleri gerek parça parça gerekse tümüyle sansüre uğramıştır. Sansüre uğrayan edebi eserlere örnek verecek olursak:

Bülbülü Öldürmek: Pulitzer Ödüllü roman, yazar Harper Lee tarafından yayınlanan iki kitabından biridir. Roman, 1960 yılında yayımlanmasıyla büyük beğeni toplamış ve Amerikan edebiyatının klasiklerinden biri haline gelmiştir. Harper Lee'nin kitabı, Harper Lee'nin 1936'da 10 yaşında bir çocukken yaşadığı deneyime dayanmaktadır. İronik bir şekilde, Güney Amerika'daki sosyal eşitsizliği ve ırkçılığı konu alan Bülbülü Öldürmek komik bir şekilde sansürlenmiştir. Kurgusal bir kasabada geçen hikâyeye, haksız yere ırkçılığın en baskın biçimiyle suçlanan siyahi bir adam ve onu korumak için her şeyi riske atan bir avukatın genç bir kızın bakış açısından hikayesini anlatmaktadır. Komik bir hal almaya burada başlamıştır. 2017 yılında Amerika'nın Mississippi'deki bir okul, ırkçı dil ve küfür içerdiği için kitabı müfredatından çıkarmıştır. Karar, sanat ve edebiyat dünyasından tepkilere yol açmıştır. Sansüre Karşı Ulusal Koalisyon, okul yöneticilerine yazdığı yazıda, kitabın ırkçılıkla mücadelede yol gösterici olabileceğini ve bir öğretmen gözetiminde okunması gerektiğini söylemiştir.

Ayın En Çıplak Günü: Buket Uzuner, Türk edebiyatının en önemli yazarlarından biri olmakla beraber hikâyeye, gezi, roman ve biyografi alanlarında onlarca eseri ve ödülü bulunmaktadır. Kitapları uluslararası yayınlardır ve on dile çevrilmiştir. Bazı filmler gösterime girdikten 34 yıl sonra sansürlendikten sonra viral olmuştur.

Yazarın 1986 tarihli kısa öykü koleksiyonu *Ayın En Çıplak Günü*, 2020'de 18 yaşın altındaki insanların maneviyatını olumsuz etkilediği için sansürlenmiştir. Kitap, yayımlandığı tarihten bu yana 19 baskı yapmış, ancak mahkeme kararlarıyla kısıtlanmıştır. Karara göre eser “çocuklar için tehlikeli” ibaresi ile işaretlenmeli, mağazalarda teşhir edilmemeli, satılmamalı ve eğitim kurumlarına götürülmemelidir. Küçükler için değil yetişkinler için yazılan bu kitap, sansüre uğradığı için tepkiler uzun zaman gündemde kalmaya devam etmiştir.

Harry Potter: İngiliz yazar J.K. Rowling'in yayını Harry Potter dünya çapında büyük başarı elde etmiştir. Yazar, çalışmalarını 1997'den 2007'ye kadar yedi romanlık bir seri olarak tamamlamıştır. Dizi çocuklara yönelik ve Harry Potter ve arkadaşlarının, Hogwarts Cadılık ve Büyücülük Okulu öğrencilerinin fantastik maceralarını anlatmaktadır. Topikal tedavi ve dil gibi faktörler de genç yetişkin demografisi için büyük ilgi görmüştür. 2001'den 2011'e kadar roman, Harry Potter ve arkadaşlarının maceralarını daha da zenginleştiren bir filme dönüştürülmüştür. Eleştirilerden gelen olumlu eleştirilere ve büyük ticari başarısına rağmen, Harry Potter birçok kez yasaklanmıştır. Doğüstü olaylar, büyü ve iblis temaları içerdiği için birçok ülkeden şikâyet almıştır. Amerika'daki Katolik okullarında sihir ve tılsımlar gerçek olduğu için kitaplar kütüphanelerden alınmıştır. Birleşik Arap Emirlikleri Millî Eğitim Bakanlığı da dini inançlara aykırı olduğu gerekçesiyle okullarda kitap kullanımını yasaklama kararı almıştır. (Kurtlutepe, Özen, 2023, s. 4-5)

Kalp Atışı- Cilt 1, 2 ve 3: Ömer Anlatan tarafından Türkçe'ye çevrilen ve Alice Oseman tarafından yayınlanan *Kalp Çapıntısı* çizgi romanı iki erkeğin aşk hikayesini anlatmaktadır. 9 Eylül 2021 Yabancı Yayıncılık tarafından yayınlanmıştır. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma açıklanmış, kararın gerekçesi mahkeme kararında, “Bu çizgi film, iki gencin eşcinsel yönelimleri ile ilgili hem görsel hem de metinsel olarak tutum ve davranışlarını ve iki genç kızın eşcinselliğine vurgu yapıyor” diyerek kamuoyuna ilan vermiştir. Türk ve İslam geleneklerinde yeri olmayan eşcinsel hayatı (LGBT anlayışı) savunduğu gerekçesiyle, bu çizgi filmde ilgi çekici, teşvik edici ve güçlendirici bir şekilde kullanılan eşcinsel anlatımları ve el ele tutuşma, sarılma ve öpüşme çizimleri olduğu için sansürlenmiştir. Bu ifade ve resimlerin çocukların sağlıklı gelişimini etkileyebileceğine inanılmaktadır.

Kız Çocuk Hakları Bildirgesi: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Elisabeth Brami'nin tarafından yazılan, Estelle Billon Spagnol tarafından çizilen, Burcu Uğuz tarafından çevrilen ve Yapı Kredi tarafından yayınlanan Kız Çocukları Hakları Bildirgesi'nin müstehcen içerik içerdiğini ve müsadere içerdiği iddia edilmiştir. Kitap ve sorumluları hakkında, suç duyurusunda bulunulmuş ve savcılığa sunulmuştur. Bakanlığın beş kişilik heyeti tarafından hazırlanan raporda, “Çocuk kitapları, eşcinselliği teşvik eden ve çocuk gelişimiyle ilgili kalıp yargıları değiştiren dil ve resimler içeriyor.” Bakanlığın talebi üzerine savcılık, Yapı Kredi Yayınları'nın yayınladığı kitabı 27 Eylül 2019'da sağlığa zararlı yayın ilan etmiştir. Kitabın basımı, dağıtımı ve satışı yasaklanmış ancak basılı hali de imha edilmiştir. Kitapta sakıncalı olduğu değerlendirilen bazı ifadeler şöyle: “Özensiz, dağınık, pis, incitici ve kıpır kıpır olma hakkı, misket, araba, uçak ve bilgisayar oyunları ile oynama hakkı, spor ayakkabı, gömlek, tulum, şort ve şapka giyme hakkına sahiptir. Judo, okçuluk, boks, futbol ve eskrim kurslarına kayıt, dikememe, örememe ve temizlememe hakkı, kısa saç kesme hakkı, her gün prenses olmama hakkı, kimi isterlerse sevmeye hakları var: Erkek ya da kız (ya da her ikisi birden)” Kitabı Türkçeye çeviren Burcu Uğuz, “müstehcen yayınların dağıtımını sağlamak” suçundan yargılanarak Uğuz'u üç yıla kadar hapis cezasına çarptırmıştır.

Erkek Çocuk Hakları Bildirgesi: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Elisabeth Brami'nin yazdığı, Estelle Billon Spagnol'un çizdiği, Burcu Uğuz'un çevirdiği, Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan Erkek Çocuk Hakları Bildirgesi kitabını müstehcen yayın ilan etmiştir. Avukat Mehmet Ümit Erdem, kararın bozulması için dava açmıştır. Bu karar, 3 Haziran 2021'de hazırlanan bilirkişi görüşüne dayanılarak bozulmuştur. Kitabı Türkçe'ye çeviren Burcu Uğuz, "müstehcen yayınların dağıtımını sağlamak" suçundan yargılanarak Uğuz'u üç yıla kadar hapis cezasına çarptırılmıştır. Uğuz davada beraat etmiştir. Kararda, "Söz konusu kitabın içeriği müstehcen olsun ya da olmasın, sanığın tercüme eyleminin müstehcen görüntü, cümle veya kelimelerin yayınlanmasına yardımcı olduğu düşünülemez" denilmiş, Aile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı dosyayı temyiz etmiştir.

Ben De Okuyorum Öykü Dizisi 3- Büyülü Gökkuşluğu: Aziz Sivaslıoğlu'nun yazdığı, Serkan Avcı'nın resimlediği ve Türev Yayıncılık'tan çıkan kitap kötü niyetli yayın olarak sınıflandırılmış ve karar 3 Ocak 2021'de Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Kitabın Kapağında Gökkuşluğu resmi bulunan belki de kitabı kötü niyetli bir yayın ilan

etmek için gerekçe olarak kullanılan bölüm şöyledir: “Çocukken her şeye inanırdık. Gökkuşağının altından geçmeyi hayal ederdik. Geçersek erkek olurmuşuz. Erkeklerse kız olurmuş. Ne saçma şey değil mi?” Küçükleri Kötü Amaçlı Yayınlardan Koruma Kurumu, Resmî Gazete'de yayınlanan açıklamada kitabı şu şekilde değerlendirmiştir: “Kitap çocuk iken gökkuşağının altından geçince kızlar erkek, erkekler de kız olur hikâyesinden etkilenen Yılmaz’ın rüyasında arkadaşı Dilek’le gökkuşağının altından geçtikten hemen sonra ikisinin de cinsiyetinin değişmesi, daha sonra tekrar gökkuşağının altından geçerek eski hallerine geri dönmeleri anlatılıyor. Söz konusu kitapta cinsiyet değiştirmeyi özendirici bazı ifadeler yer verilmesinin kitabı okuyan farklı yaş gruplarındaki çocukları cinsel kimliklerini sorgulamaya yönelteceği bununla birlikte kitapta yer alan ifadelerin çocukların ruh ve duygu sağlığı ile dengeli gelişimine zarar verebilir; ayrıca çocukların kişisel gelişimleri ve maneviyatları üzerinde olumsuz tesir oluşturabilir.”

Bazı Günler: Heinz Janisch'in yazdığı, Helga Bansch'ın çizdiği, Dürrin Tunç Türkçe' ye çevirdiği kitabın ilk sayısı Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları tarafından Şubat 2017'de, ikinci sayısı ise Şubat 2019'da yayınlanmıştır. Resmî Gazete'de yayımlanan karar ile sağlığa zararlı olduğu nedeniyle tehlikeli yayın olarak sansürlenmiştir.

Evde ve Uzakta: Christine Nöstlinger tarafından yazılan ve Türkçe'ye Suzan Geridönmez tarafından çevrilen bu genç yetişkin romanı, ilk olarak Günışığı Kitaplığı Yayıncılık tarafından ilk sayısı Mart 2011'de yayınlanmış ve yedinci sayısı Mart 2020'de yayınlanmıştır. Resmi Türk Gazetesi 22 Kasım 2021'de yayınlanan kararla sağlığa zararlı görüldüğünden sansüre uğramıştır.

Asi Kızlara Uykudan Önce Hikâyeler 2: Olağanüstü 100 Hikâye: Francesca Cavallo ve Elena Favilli tarafından yazılan, Türkçe'ye çeviren Deniz Öztok, Hep Kitap- Teas Yayıncılık, Şubat 2018 basımlı kitap, 22 Kasım 2021 tarihinde resmî gazetede, yayınlanan ancak sağlığa zararlı görüldüğünden sansüre uğramıştır. Avukat Mehmet Ümit Erdem'in hükümsüzlük talebi reddedilmiştir.

Şipşak Hikâyeler- 1 Hayal Kurmak Yasak mı? : Bernard Friot tarafından yazılan ve TUDEM Yayınevi tarafından yayınlanan 8-14 yaş için önerilen bu kitap, 10 Aralık 2021 tarihinde zararlı yayın olarak sınıflandırılmıştır. Goodreads'te kitapla ilgili okuyucu yorumları, kitabın neden kötü bir yayın olarak ilan edildiğini şu şekilde

açıklamıştır: “Ona yardım eden delikanlıya teşekkür olarak onu ütüye çeviren (çünkü en iyi yapabildiği büyülerden biri bu) bir peri, tv izlenmesine kızılan çocuğun ailesini tvden kurtarması, anne ve babasının ürünlerini kullanarak cinsiyetini tanımsız hale getiren bir başka çocuk ve tersinden anlatılan masallarla hiç de olması gerektiği gibi gitmeyen birçok hikâye mevcut. Özellikle anne ve babasının ürünlerini kullanarak belli bir cinsiyete ait olmayı reddeden çocuğun hikâyesi bize çocuklarda cinsel kimlik için didaktik bir mesaj veriyor. Aynı şekilde ütüye dönüşen delikanlı da komik olduğu kadar üzerine düşününce hicivli ve mantıklı bir öykü.”

Kafasında Sonsuzluğu Taşıyan Çocuk: Berkant Kıray tarafından yazılan ve 2019 yılında Perseus Yayınevi tarafından yayınlanan kitap, 19 Kasım 2021'de sansürlü yayın olarak ilan edilmiştir. Eser Cenk isimli bir gencin yaşadığı sorunları ve kişisel ilişkilerini anlatmaktadır.

Mavi En Sıcak Renktir: Jul Maroh'ın bu çizgi romanı, 16 Haziran 2021'de İthaki Yayınevi tarafından yayınlanmış ve 19 Kasım 2021'de kötü sürüm ilan edilmiştir. Bu çizgi roman, iki genç lezbiyen arasındaki ilişkiyi anlatmaktadır. Kitap, yönetmen Abdellatif Kechiche tarafından gösterime girmiş ve Cannes Film Festivali'nde ödül kazanmıştır.

Makul Şüphe: Whitney Gracia Williams tarafından yazılan, Bige Turan Zourbakis tarafından çevrilen ve Yabancı Yayınlar tarafından yayınlanan kitap, 26 Şubat 2021'de sansürlü yayın ilan edilmiştir.

Ben Bir Sihirbazım: Tedvan Lieshout'un yazdığı, Ufuk Güngör'ün çevirdiği ve Sylvia Weve'in çizdiği, Büyülü Fener Yayınları üzerinden ilk olarak Mart 2016'da tarafından yayınlanan kitap, 9 Eylül 2020'de resmî gazetede sansüre uğradığı ilan edilmiştir.

Yolsuz Dere: Selma Aydın tarafından yazılan ve İkinci Adam Yayınları tarafından basılan eser, 29 Ağustos 2020'de sansürlü yayın olarak sınıflandırılmıştır. Kitabın yazarı Z. Haber'e yaptığı açıklamada, kitabının çocuk kitabı değil yetişkin kitabı olduğunu belirterek, bu kararın hukuken haklı olmadığını ancak edebi anlamda da yanlış bir karar olduğunu söylemiştir: Kitabım bir edebi eserdir. Kitabımın edebi yönden incelenmesi için, alanında uzman pedagog, psikiyatrist ve edebiyatçılardan oluşan bir kurul teşkil ederek incelenmemiş ve olumsuz bir rapor tanzim edilmemiştir. Benim eserimde ne bir hayvana ahlak dışı vahşet ne hayvanın cinsel istismarı ne bir

çocuğa kötü yol gösterici hiçbir emare ve istismar içeren hiçbir olgu yoktur. Yolsuz Dere kitabım; tacizi ve tecavüzü de kaleme aldığım beş ayrı kadının hikâyelerinden oluşan, tamamen gerçek bir acıyı, edebi bir dille kaleme aldığım, yetişkinler için yazılmış, bir edebi eserdir. Bir yazar olarak can yakan ve canımı yakan olayları yazma hakkım olduğunu düşünüyorum. Kadın olduğum için böylesi bir muameleye maruz kalmak, verdiğim mücadelenin ne denli meşakkatli olduğunu bir kez daha gösterdi şahsıma.”

Neden, Niçin, Nasıl? Bebekler Nereden Gelir? : Beykoz 2.Asliye Ceza Mahkemesi Doris Rübél'in 2016 yılında basılan eseri 10 Nisan 2020 tarihinde resmi gazete de zararlı içerikli yayın olarak sansüre uğradığını ilan etmiştir.

Bu Kadınlar Yedi Bitirdi Beni: Ersan Pekin'in İkinci Adam Yayıncılık tarafından 2013 yılında yayınlanan "Bu Kadınlar Yedi Bitirdi" kitabının sergilenmesi ve satışı Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu kararıyla sakıncalı görülmüştür. 31 Ocak 2020 tarihli Resmî Gazete'de sansüre uygulandığı yayımlanmıştır. Kitap neffoman bir karakterin kurgusal hikayesini anlatmaktadır. Ayrıca kitaptan dolayı Ersan Pekin hakkında "müstehecenlik" (TCK 226/2) suçundan dava açılmıştır. Anadolu 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nce yargılanan Ersan Pekin, 5 ay hapis cezasına çarptırılmış ve cezası ertelenmiştir.

Burcu ve Berk / Cinsellik- Cinselliği Keşfediyoruz: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yaptığı incelemede, Defne Ongun Muminoğlu'nun Artemis Yayınları'ndan çıkan kitabında yer alan bazı yazıların 18 yaş altı maneviyat üzerinde olumsuz etkisi olduğu belirlenmiştir. 26 Aralık 2019'da kötü bir sürüm olarak sınıflandırılmış ve sansüre uğramıştır.

İçim Dışım Gökkuşağı: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yaptığı incelemede, "Mehmet Güler'in yazdığı ve Özyürek Yayınevi tarafından yayınlanan kitapta yer alan bazı yazıların zararlı etkisi olduğu belirlenmiş, 18 yaş altı maneviyat üzerine kitap 26 Aralık 2019'da yayın kusurlu ilan edilmiş sansüre uğramıştır.

Kin Kanatlılar: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün talebi üzerine Adem Özbay'ın kaleme aldığı ve Az Kitap tarafından yayınlanan Kin Kanatlılar kitabında yer alan bazı yazıların zararlı içerik

içerdiğine karar verilmiştir. 18 yaşından küçüklerin maneviyata etkileri yüzünden 26 Aralık 2019 tarihinde sansüre uğramıştır. Zararlı bir yayın olarak sınıflandırılmıştır.

Sünnetçi Kız: Küçük çocukları kötü etkilemesi açısından, Cinius Yayınları tarafından yayınlanan 2018 tarihli Sünnetçi Kız kitabının zararlı yayın olduğu bildirilmiş ve sansüre uğramıştır.

Hayalci Çocuk: Halime Erdoğan tarafından yazılan kitap, 2017 yılında Puslu Yayıncılık tarafından yayınlanmış ve kötü niyetli yayın olarak sınıflandırılmış ve sansüre uğramıştır. Kitabın bir bölümünde, kitabın kahramanı olan genç bir çocuk, amcası tarafından taciz edildiğini anlatmaktadır. Kitabın yazarı, bu bölümü farkındalık yaratmak için yazdığını belirtmiştir.

Tenimdeki İmza: İrem Demirbaş tarafından yazılan ve Epsilon Yayınevi tarafından 2017 yılında yayınlanan ve çocuk kitabı yerine edebiyat kategorisi altında pazarlanan eserin uygun görülmediği ve sansüre uğradığı belirtilmiştir.

Osmanlı'da Oğlancılık: Kurul, Kaynak Yayınları tarafından 2016 yılında yayınlanan ve yazarlığını Rıza Zelyut'un yaptığı eserde yer alan yazıların 18 yaş altı kişilerin maneviyatını olumsuz etkilediğini tespit etmiş ve 2018 yılında oybirliği ile kitabı onaylayarak gerçeğe aykırı olarak yayımlandığı beyan edilmiştir.

Saksı Olmanın Faydaları: Stephen Chbosk tarafından yazılan eser orijinal adı The Perks of Being a Wallflower ve Feniks Yayınları tarafından Türkçe olarak yayınlanan kitap, Aralık 2017'de kusurlu ilan edilmiştir. Eser film olarak izleyiciye sunulmuştur. Eser 90'lardaki gençlik ve büyüme hakkındadır. Ana karakter, depresyondan muzdarip ve en yakın arkadaşı intihar ettikten sonra ilk kez âşık olan utangaç bir lise öğrencisidir. Kitapta ayrıca alkol, seks ve uyuşturucuyla ilgili bölümler de yer almaktadır. Esere bu yüzden sansür uygulanmıştır. (Susma, 1-6)

Geçmişten günümüze kitaplar, özgür düşünceye ve bilimsel gerçeğe giden yolda en tehlikeli silahlar olmaya devam etmektedir. Yetkililer tarafından toplum için tehdit olarak görülen kitaplar ağır sansüre tabi tutulmuştur. Sansürün edebi eserler üzerindeki etkisi toplumdan topluma değişmektedir. Bir toplumun kültürü, eğitim düzeyi, yaş ortalaması, maddi durumu ve hatta dünyadaki yeri çalışmalara yön vermektedir. Geçmişten günümüze sansürlenmiş eserler arasında ilk bakışta dört benzerlik göze çarpmıştır. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Küfür, ırkçılık, siyasi görüş,

dini inanç. (Susma, s.1-6) Edebi eserler kadar, film sektörü de sansür ile karşı karşıya kalmıştır. Sinema, festival, televizyonda dizi veya filmlerin bazı yerleri kesilerek, yayınlanmıştır. Fakat gösterime girilmesine hiç izin verilmeyen dizi ve filmler de bulunmaktadır. Sanatın her dalı sansür uygulaması ile her dönem kendini göstermiş ve günümüzde de göstermeye devam etmektedir. Sansüre uğrayan dizi ve filmlerden bazıları:

Büyük Adam Küçük Aşk (Handan İpekçi- 2001): Yönetmenliğini Handan İpekçi'nin yaptığı “Büyük Adam Küçük Aşk” filmi gösterildiği film festivalinde ödül alırken polisin talebi üzerine polislerin kötü gösterildiği gerekçesiyle sansürlenmiş ve filminden çekilmiştir. Handan İpekçi'nin isteği üzerine gösterilen ve Danıştay'ın kararıyla çekilen film, Kürt meselesini en iyi anlatan filmlerden biri olarak tarihe geçmiştir. İzleyiciler, polis operasyonunda anne ve babası öldürülen bir Kürt kızı ile emekli bir yargıcın dostluğunu konu alan bu filmi uzun süre beklemiştir.

Dersim 38 (Çayan Demirel, 2006): Yönetmen Çayan Demirel'in Ertuğrul Mavioğlu ile beraber yönettikleri 2015 yapımı “Bakur” adlı filminin gösterimi engellenmiş ancak sansür onu düzeltmemiştir. 2006 yapımı “Dersim 38” belgeseli yapım şirketi sertifikası alamamıştır. Yargıtay kararına rağmen bakanlığın belgeleri yayınlamakta ısrar etmesi üzerine film birçok yerde engellenmiştir. Film, yıllar içinde diğer kanallardan izleyicilere ulaşmış ve zamanın acı bir kanıtı olarak döneme tanıklık yapmıştır.

Bahoz (Kazım Öz, 2008): “Zer” filmi 2017'de bazı sahnelerin kaldırılması şartıyla vizyona gireceği duyurulan yönetmen Kazım Öz, son yılların en çok sansürlenmiş isimlerinden biri olmuştur. Öz, 2008 yılında İstanbul Üniversitesi'ne kaydolmuş bir Kürt gencinin hikâyesini anlattığı “Bahoz”da sansürün başka bir boyutunu yaşamıştır. Yönetmene göre film, içeriği nedeniyle birçok ulusal film festivalinde kabul görmemiştir. Öz, filmi ücretsiz ve onu görmek isteyen herkes için erişilebilir hale getirmiştir.

Son Kumsal (Rüya Arzu Köksal, 2008): Karadeniz sahil yolunun doğaya verdiği tahribatı anlatan Son Kumsal'ın kentteki gösterimi, Belediye başkanının araya girmesi ve “Gidin bu filmi İstanbul'daki komünistlere izletin” sözleriyle sona ermiştir. Film daha sonra TRT'nin Ulusal Belgesel Film Yarışması'nda amatör kategorisinde

birincilik ödülü kazanmıştır. TRT, filmin haklarını bir yarışma şeklinde üç yıllığına satın almış ancak belgesel ile izleyiciye ulaşamamıştır. (Özgüç, Yılmaz, Erksan, 2000)

Maske Kimsin Sen? (Fox TV 2022): Fox TV'de yayınlanan “Maske Kimsin Sen?” programı, 2022'nin başlarında hükümet yanlısı medya tarafından bir karalama kampanyasının hedefi olmuştur. ABD televizyonlarının benimsediği yarışma formatının “paganizm ve satanizm propagandası” olduğu iddia edilen kampanyanın ardından RTÜK geniş çaplı soruşturma başlatmıştır. Bunun sonucunda, Fox Televizyonu dokuzuncu bölümün yayınlanmasının ardından yarışmayı geri çekmiştir. RTÜK'ün önemli para cezalarıyla sonuçlanabilecek incelemesinin yanı sıra programın kayıt altına alınması kararı, 29 Ocak 2022'de Resmî Gazete'de yayınlanan "Basın ve Yayın Faaliyetleri" konulu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi'ne de yansımıştır. İsim vermeden “Maske Kimsin Sen?” programına atıfta bulunan genelge, “aileleri, çocukları ve gençleri asılsız medya içeriklerinden korumak” ve “milli kültürümüzü yabancılaşmaya ve yozlaşmaya karşı muhafaza etmek” amacıyla, yaptırım ve teşvik vermeyi amaçlamıştır. Kültürü yabancılaşma ve yozlaşmadan uzak tutacağız” diyen Akıncı, “Gerekli tedbirlerin derhal alınacağını” vurgulamıştır. Bu genelgenin yayınlanmasından bu yana 45 gün geçmiş ve şu ana kadar medyada “Maske Kimsin Sen?” olayı dışında bu belgenin etkili olduğu herhangi bir sansür örneğine rastlanmamıştır. Bu arada, konuşulan basın özgürlüğü savunucularından gazeteciler ve hukukçular, direktifin sessiz otosansür mekanizmalarını güçlendirmiş olabileceğini öne sürerek “sansürün boyut değiştirdiğini” vurgulamışlardır. Genelgede geçen “devlet” ve “ahlak” kavramlarının ucu açık ve yoruma açık olduğu konusunda hemen hemen herkes hemfikirdir olmuştur. (Özkaya, Günaydın, 2022, s.1)

Günümüzün teknolojisinde televizyon çağı geride kalmış gibi görünse de televizyon ekranlarında yayınlanan birçok film, dizi, yarışma sansüre uğramıştır. Gelişen teknoloji beraberinde sansürü getirmiş olmakla birlikte değişimi de getirmiştir. Yeniliğe ve değişime pek açık olduğu söylenemeyen sansür kavramı her şekilde içinde bulunduğu durumdan kendine pay çıkarmaktadır. Son dönemlerde hemen hemen her aileden en az bir bireyde kullanıcısı olan Netflix, günümüz teknolojisine en uygun ve popüler olarak tutulan bir platformdur. Netflix içerikleri yerli, yabancı birçok dizi, film ve belgesel içermektedir. Sinemaya dahi gerek kalınmadığını düşündüren bu platform da her bireye hitap edecek içerikler bulunmaktadır. Televizyon veya internetin herhangi bir platformunda yayınlanmayan birçok içerik de Netflix de bulunmaktadır.

Buna rağmen Türkiye çapında izlenmesi uygun görülmeyen dizi veya filmlere erişim izni verilmemektedir. Netflix gibi birçok film, dizi ve belgesel içeren platformların hepsinde hemen hemen aynı durum gözlenmektedir. Bireylerin kaçak yollarla izlediği veya ulaştığı siteler de özellikle “sansürsüz” uyarısı bulunmaktadır. İnternet tarihi boyunca müzik dinlemek, film veya video içeriği izlemek için en sık kullanılan uygulamalardan biri de Youtube’dur. Bireylerin istediği içeriğe ulaşmasının en kolay yolu olan bu uygulamada üyelik veya üyelik olmadan erişim sağlanabilmektedir. Fakat Netflix’e kıyasla Youtube erişim kısıtlaması daha kolay gelmektedir. Her ülkeden erişime izin olan bu platform da Türkiye geneli kullanıcıların seçtiği sansüre uygun içeriklere bazı kısıtlamalar getirilmiş veya tamamen içerik kaldırılmıştır. Yüzyıllardır devam eden sansür uygulamasında, internetin dizi izlenebilecek herhangi bir platformunda dizi ve filmlere yasaklar veya kısıtlama getirilirken sebebi daha çok Türk örf ve adetlerine uygun olmaması göze batmıştır. Filmlerde çıplak insan modellerine, +18 davranış veya düşünce biçimlerine, marka (sponsorluk hariç) ve siyasi içeriklere izin verilmemiştir. Kişileri ahlaki durumdan etkileyebilecek her durum kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Yalnız şu da bir gerçektir ki, nerede sansürlenmeye uygun görülen film, dizi veya içerik bulunuyorsa talep en çok o yöndedir. Kitlelerin gerek popüler olan dizi veya filmleri izlemesi, meşhur veya ünlü kullanıcı içerikleri izlemesi toplumun en popüler olana yönelme biçimidir.

Netflix’in YouTube’daki Türkçe kanalında yayınlanan Breaking Bad El Camino: The Breaking Bad Movie filminden bazı sahneleri sansürlenmiştir ve konu ile ilgili olarak yapılan açıklamada bunu herkese ulaştırmak istendiği söylenmiştir. (Bıktım, 2019) Öte yandan son birkaç yıla bakıldığında illegal platformların yabancı dizilere kapatılması sosyal medyada büyük yankı uyandırmıştır. Dijital platform Blu TV bu konuda hassastır ve içerikleri engellemek için önemli adımlar atmaktadır. Bunun sebebi ise Blu TV gibi platformların dizi ve film lisanslarını alıp yeni içerik olarak izleyiciye sunması ve bu lisansları bedava yayınlayan illegal platformlar tarafından kullanılmayı ummasıdır. Netflix bu platformlar aracılığıyla çok para kaybetmiştir. Ancak yapılan inceleme sonucunda Netflix içeriklerinin Youtube veya yasa dışı platformlarda yayınlanmaya devam ettiği ortaya çıkmıştır. Blu TV, platform adına ABD’de hit dizi The Handmaid’s Tale için bir lisans ve İngiltere’de Patrick Melrose için bir lisans satın almıştır. Bu serilerin hiçbir platformda bulunmadığı ancak yazılı açıklama ile kaldırılması gerektiği daha önce yazılmıştır. Netflix tarafından satın

alınan içeriklerden biri olan “Jane The Virgin”, Foxlife adlı bir kanalda yayınlanacaktır. Bu kanal 'Tivibu' ve 'Turkcell tv+' gibi IPTV platformlarında dizi film paketleri satın alan kişiler, Fox Life, Fx ve Fox Crime kanallarını izleme hakkına sahiptir. Dizinin izleyicileri, dizinin eşcinsel sahnelerinin insanlara zarar verdiğiinden Rtürk'e şikâyette bulunmuş ve Rtürk, Foxlife kanalının içeriğinden dolayı cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir. Netflix tarafından satın alınan içerikler arasında Foxlife'ta The Affair, Queen of the South, Crazy Ex Girlfriend ve Jane the Virgin yer almaktadır. Bu içerik Netflix tarafından sansürlenmemiştir. Dahası, geleneksel medyada yaygın olan şiddet göz ardı edilirken, sosyal medyada eşcinsel ifşaatları da eleştirilmiştir. Son dönemde yayından kaldırılan yabancı dizi kanalları Cnbc-e ve E2 kanalı karalama tekniklerinden çok tütün sansürü uygulamıştır. Foxlife, Fx ve Foxcrime kanallarının blur teknolojisini kullandığını görebilirsiniz. RTÜK geleneksel medyada cinsel yönelim unsurlarına izin vermezken, "Sex Education" gibi dizilerin Netflix platformlarında haftalarca yayınlandığından beri ilk 10 listesinden çıkarılmadığı ve sansürlenmediği gözlemlenmiştir. Aşk 101 ile ilgili Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmuştur. Öte yandan iddia makamı, üyesi olduğu platforma dava açılmasını uygun görmedi ve dava reddedilmiştir. Netflix, yetişkin seviyesi etiketi altında dizilerin, filmlerin ve realite şovlarının türünü ve yayınlanma yılını belirlemiş ancak bu durumu yetersiz bulan RTÜK, teklifi değerlendirmiş ve üyelere PIN kodu isteği göndererek yetişkin içeriği gizleme seçeneği sunmuştur. (Dursun,2020) RTÜK PIN kodunu istemesinin ardından Netflix'in istenen işe uygun hareket ettiğini belirten bir açıklama yaparak kendisine teşekkür etmiştir (Arslan, 2019). Sosyal medya, 'Aşk 101' dizisindeki eşcinsel bir sahnenin kesildiğini bildirmiş ancak Netflix Türkiye konu hakkında yorum yapmamıştır. "Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkan Yardımcısı" durumun böyle olduğunu ve bu yapının toplumla bağdaşmadığı için değiştirildiğini söylemiştir. (Şimşek ve Öç, 2020) Son olarak Netflix Türkiye, RTÜK'ün isteği üzerine 'Designated Survivor' dizisinin ikinci sezonunun 7. bölümünü iptal etmiştir. Bunun nedeni ise, Türk-Amerikan ilişkilerini konu alan romanında “15 Temmuz” eleştirisi izleyiciler ve RTÜK tarafından uygunsuz bulunarak eleştirilmiştir. (Congar, 2020) Fx ve Blu Tv ortak yapımı olan Alef hem dijital hem de geleneksel mecralarda yayınlanıyor. Dijital platformlarda sansürlenmeyen bu dizinin geleneksel medyada sansürlendiğini görebilirsiniz. Benzer şekilde, Netflix tarafından satın alınan Fi dizisi, Puhu TV ve

orijinal olarak yayınlandığı platform olan Netflix tarafından sansürlenmemiştir. Ancak daha sonra Puhu TV, RtüK'nün kararıyla daha da sarsılmıştır. (Kılınç, 2018) Show TV diziyi geleneksel medyada yayınlayarak izleyicilere sunmuş ancak RTÜK uygunsuz bulunduğu için cinsel içerikli sahneleri kesilmiştir (Kavi, 2019, s. 108). Bir diğer Netflix alımı Delibal oldu ama Star TV diziden cinsellik ve eşcinsellik içeren sahneleri kesmiş ve sosyal medyada sansürden çok söz edilmiştir. Öte yandan Netflix filmi satın aldıktan sonra izleyicilerden herhangi bir sansür talebi de gelmemiştir. Ulan İstanbul dizisi televizyon kanalında yayınlanırken Kanal D internet platformuna geçerek yenilik yapmıştır. (Ergenecoşar, 2015) RTÜK'ün aldığı nihai karara göre evlilik platformlarının izleyicileri ciddi şekilde etkilemesi nedeniyle yayınlanmamasına karar verilmiş ve tüm evlilik platformları geleneksel platformlardan kaldırılmıştır. (Özgenç, 2017) Bundan yola çıkılarak Kanal D'de yayınlanan Kısmetse Olur realty show programı, final sezonunun son bölümünü Kanal D platformunda yayınlama kararı almış ancak başarılı olamamıştır. Diğer düşük programlarının dijital ortamda yayınlanması amaçlanmadığı gözlemlenmiştir. Daha önce televizyonda yayınlanan ve ardından Netflix tarafından satın alınan filmlerden biri olan Ocean8, dijital televizyon platformu Turkcell Tv+ tarafından 15 Mayıs 2020 tarihinde yayınlanan bir sinema kanalında, resim, heykel ve marka isimlerinin sansürlendiği, Netflix Türkiye'de izlendiğinde böyle bir sansür olmadığı görülmüştür. (Aktaran: Aydınhan, 2021, 44-46)

Netflix gibi film, dizi içerikli uygulamalar kişiye özel üyelik talep etmektedir. Üyelik talebi oluşturulurken belirli bir ücret karşılığında üyelik oluşturulur yaş, isim bilgileri ve içerik önerilerini sunulmaktadır. Buna göre platform kişiye özel örnek film, dizi, belgesel gibi yayınları öneri olarak sunmaktadır. Youtube de dahil bu tarz platformlar da her kitleye hitap edecek yayınlar bulunur. +18 yaş üstü veya 18 yaş altı çocuklar için içerikler değişmekle birlikte herhangi bir olumsuzluğa karşı sistem kendince önlemler almıştır. Bunlar içerisinde yaş sınırı uyarısı, hassas içerik uyarısı ve şikâyet veya istek talep formları bulunmaktadır. Bunun bir önlem olarak alınmasının ne kadar doğru olduğu tartışılır. Veya bu sistemlerin başka hangi yollarla garanti önlem alması üzerinde durulabilir. Çünkü izlemek istediği korku, müstehcen bir içeriğe küçük bir çocuğun yaş sınırı uyarısını farklı şekilde işaretleyip içeriğe ulaşması mümkündür. Bu tarz durumlarda ailelere çocukları gözlemlemek açısından büyük bir iş düştüğü söylenebilir.

Günümüz medya platformları içerisinde, önemini hiç yitirmeyen ve neredeyse her kitleye hitap eden ve popülerliği yüksek olan Facebook, Twitter, Instagram bulunmaktadır. Bu medya platformları kişilerin internet üzerinden birbiri ile iletişim kurmasına, güncel olaylardan haberdar olmalarına, fotoğraf ve video yayınlamalarına, birinci ağızdan fikirlerini yansıtabilmeyi, insanların arkadaş edinmesine, internet üzerinden oyunlar oynanmasına ve özel birçok şeyin paylaşılmasına imkân sağlar. Bu tarz platformlar günümüzde hemen hemen her bireyin telefon, bilgisayar gibi iletişim araçlarında yüklüdür. Bu platformlar gibi daha birçok iletişim uygulaması bulunmaktadır. Popülerliğini yitirmeyen veya yitirmeyecek olan sayılı uygulamalar ele aldığımız platformlardır. Bu uygulamalar da insanların birbirlerine ulaşımı kolay sağlanabilmekle beraber iyi veya kötü kullanıma rahatça izin vermektedir. Sansürün bu uygulamalar üzerindeki etkisi, bireylerin birbirlerini şikâyet etmesi, içerik paylaşımlarının ahlaka ters olması, taklit, taciz vb. durumlarda hesapların kısıtlanmasına veya kapatılmasına yol açmaktadır.

Dijital sosyal medya platformlarından biri olan YouTube platformunda 18 yaşından büyük kişilerin ancak kişi oturum açarak videoları izleyebilmektedir. YouTube, tercihleri doğrultusunda pornografik içerikleri tespit edip kaldırma kararı almıştır. Ünlü bir Amerikalı YouTuber'ın intihar ettiği bir videoyu sakıncalı bulduğu için videoyu silmiş ve hesabını askıya almıştır. Bunun sonucunda YouTuber özür videosu yayınlamak zorunda kalmıştır. YouTube ayrıca müzik hakları sahiplerini korumaya çalışmış ve 15 saniye sonra intihali kabul etmeye ve izinleri olmadan videoları yayınlamamaya karar vermiştir. Türkiye, 2014 yılında Twitter ve Youtube'a erişimi engellemiş ve zaman zaman yavaşlatma teknikleri kullanarak sansürü sürdürmüştür. 2017 yılında “Wikipedia” platformu Türkiye'yi kötü gösterdiği gerekçesiyle erişim yasağı getirilmiştir. (Ulukan, 2020) Ancak 2020 yılında değişiklikler yapılmış ve “Wikipedia” yeniden hizmete girmiştir. RTÜK internet platformu adına yönetmeliği çıkarmış ve Resmî Gazete'de yayımlamıştır. Yönetmelik, dijital platformların uyması gereken kuralları net bir şekilde belirtirken, Netflix, Puhu Tv ve Blu tv gibi dijital platformların “yayın lisansı alması” gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. (Öztürk, 2019) Bu durumu Resmî Gazete'de yayınlanan “Lisans İşlemleri ve Yayın İletim Yetkisi” bölümünde (“Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamında Görüntülenmesine İlişkin Yönetmelik”, 2019). Dijital platformlarda ve sansüre karşı çıkan ülkelerde mevcuttur. Çin'in dijital platformlar için

katı kuralları olmasına rağmen birçok internet ağı sansüre uğramıştır. (Şahin, 2016) Örneğin, YouTube ve Netflix gibi dijital platformlar bu ülkede kullanım içerisinde değildir. (Aktaran: Aydınhan, 2021, 44-47)

Türkiye sosyal medya düzenlemeleri kapsamında sabıka kaydı bulunan ülkelerden biri içerisinde. 5651 Sayılı TCK Kanunu ve Suç Kataloğu kapsamında birçok internet sitesine erişim engellenmiş ve engellenmeye devam etmektedir. En önemlisi, YouTube 2007'de kapanmıştır. Atatürk'ü küçük düşüren ve hakaret içeren videolar paylaşıldığı ve hükümetin uyarılarına rağmen kaldırılmadığı için YouTube erişimi kısıtlanmıştır. Bu durumda, söz konusu video herkese açık olmaya devam etmiş, ancak yalnızca Türkiye'den bir aracı web sitesi aracılığıyla erişilebilir hale gelmiştir. Yani devlet suç teşkil eden videoları güvenilir bir şekilde kaldıramasa bile çözüm kalan videolara göz yummak olmuştur. "Atatürk aleyhine işlenen suçlar" erişim engelleme kararı yeniden yürürlüğe girmesine rağmen zamanlaması ve uygulama tartışmaları, uygulamanın temel amacına ilişkin varsayımları desteklemektedir. Sosyal medya kaynaklarına erişimin engellenmesi konusunda en dikkat çeken uygulamalardan biri de Twitter'a erişimin engellenmesidir. TİB başkanının özel yetki kullandığı 20 Mart'ta Twitter'a erişim engellenmiştir. Siyasi iç çekişmeler, yozlaşmış söylemler ve ses kayıtları üzerine yoğun tartışmaların olduğu bir dönemde, Twitter'ın kapatılması yaygın eleştirilere yol açmış ve siyasi kaygılara sebep olmuştur. Engel kararından 10 gün sonra yerel seçimler yapılmış ve o dönemdeki tartışmanın sonucunun mevcut siyasi gücü ciddi şekilde bozacağı hissedilmiştir. (Arı, s.2)

İnternet sansürüne yol açan sorunlar siyasi/politik sorunlar, sosyal/kültürel sorunlar ve ticari/teknik sorunlar olarak kategorize edilebilir. Fikri mülkiyet ihlali, telif hakkı, kalpazanlık, korsanlık, ticari/teknik sansür, bilgisayar korsanlığı gibi alt başlıklar düzenlemeye tabi içerik olarak bu kapsamda öne çıkmaktadır. Düzenlemeye veya sansüre tabi sosyal/kültürel içerik, küfür, çocuk ve yetişkin pornografisi, nefret dolu ve şiddet içerikli gönderiler, tehlikeli madde kullanımına teşvik/teşvik, intihar, sosyal normlar ve değerleri içerir. Aşağılayıcı gönderiler, güvenlik ve terör tehdidi içeriği bulunmaktadır. Siyasi/dini gerekçeli düzenleyici konular arasında kışkırtıcı içerik, hakaret, devlet sırlarının ifşası ve devlet başkanlarına karşı muhalefetin bastırılması yer almaktadır. (Serdar, Tekeli,2021, s.168)

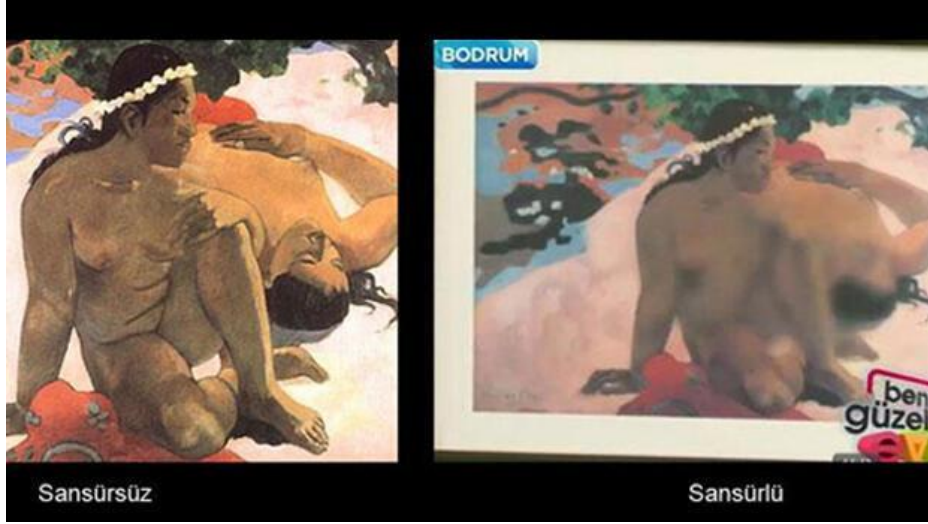
İnternet tümü ile kişinin nasıl kullandığı ile ilgili olduğu gibi aynı düşünce biçimi bu uygulamalar içinde geçerlidir. Bireylerin özel fotoğraf, video, görüş, düşünce ve kişisel özelliklerini kapsadığı bu ortamların çoğunda önlem olarak alınan şeylerden biri de hesapların gizli veya açık profil olarak kullanılmasıdır. Kişiler kendi özgür hür iradelerine bağlı olarak açık profil kullandığında dünyanın herhangi bir yerinden birinin etkileşim üzerine kişiye ulaşması mümkündür. Gizli profil, açık profilin aksine bireylerin izni olmadan profili görüntülemeye izin vermemektedir. Arkadaşlık isteği veya mesaj isteği üzerine kurulmuştur. Kullanıcılar gizli veya açık profil tercih etmekte özgürdür. Bu platformlar genelde özel kişiye ait olup satın alınan uygulamalar olduğu için, yönetim tarafından direk olarak sansür uygulaması verilmemektedir. Örneğin, müstehcen bir fotoğraf yüklenir ise, kişi bunu isteyerek paylaşır sadece farklı bireylerin şikâyet talebi üzerine profil incelenir, hesap askıya alınır veya kapatılır. Genellikle de günümüzde de sıkça yaşanan taciz, zorbalık gibi olayların çoğu internet üzerinden bu tarz uygulamalar da gerçekleşmektedir. Bireylerin çoğu kişiyi şikâyet ettiği veya engellediğinde problemin önüne geçmiş olur. Bu tarz uygulamalar da yaş sınırı veya uyarılar genelde yoktur olduğunda ise çok da önem verilmemektedir. Kullanıcılar istedikleri bilgiye ulaşabilir, istedikleri düşünceyi savunabilir, istedikleri şekilde iletişim kurabilir ve istedikleri paylaşımı yapabilirler. Bu tarz uygulamaları diğerlerinden ayıran en büyük özellik ikinci şahısların şikâyeti üzerine gerçekleştirilen işlemlerdir. Yönetim istemediği bir durum ile karşılaştığında, toplumu farklı düşünce biçimlerine sokacak herhangi bir olayda uygulamalara direk değil de genel bir erişim sıkıntısı vererek kısıtlama getirir. Felaket olaylarında, toplumu etkileyecek bilgilerde, siyasi durumlarda genelde internet veri tabanı yavaşlar veya iletişim uygulamalarına geçici kısıtlama getirilir. Bütün bu haberleşme uygulamalarından sonra aslında hepsinden eski ve en popüler olan “Google” milyonların herhangi bir içeriğe tek bir kelime ve tuş ile ulaştığı platformdur. Google üzerinden bireysel bir sansür uygulaması yaşanmamıştır. Genel bir kısıtlama veya internet veri tabanı üzerinden site erişimleri engellenmektedir. Toplumsal ifade veya düşünce özgürlüğü uygulanabilen platformlarda yaygındır. İnsanların kendini en özgür hissettiği ortam internet ortamı olabilir. Birçok kişi kendini olduğundan farklı gösterir, kendine oto sansür koymaya gerek kalmadan hareket edebilir. Bireylerin en rahat ve özgür davrandığını bu tarz ortamlar o yüzden insanların en popüler kullandığı

uygulamalardır. Belki de toplumun internet ve sosyal medya düşkünlüğü buradan gelmektedir.

5.3. 2000'li Yıllardan Sonra Medya Sansürüne Uğrayan Sanatçılar ve Eserleri

Sansür kavramı yaşamın her yerinde var olduğu gibi toplumu kültürel, yenilik, çağdaş bakımdan sıkça etkilemektedir. Sanat insanların dünyasına estetik bir algı sokmaktadır. Bu algı tarihsel süreçten günümüze kadar sansürün etkisine uğramıştır. Bu etki toplum kadar sanatçılar kadarda zor bir süreçtir. Sanatçıların kendilerini en özgür ve özgün şekilde ifade ettiği sanat alanında kısıtlamalar ve engeller ortaya çıkmaktadır. Medyada veya güncel hayatta eserler sıkça sansüre uygulanır bu sansür çeşitleri genellikle ekranlarda bulanıklaştırma, ekran karartma, görüntü kırpma, ses kesme veya komple ortadan kaldırılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Sergi kapatılması, medyada erişimize izin verilmemesi bunlara birer örnektir. Geçmişten günümüze birçok ünlü sanatçı veya yeni kalkınmaya aday olan birçok artistin hevesini kırmaya, sanattan uzaklaşmasına sebep olmuştur. Medya sansürüne uğramadan önce bulunduğu ortam içerisinde sansüre uğrayıp medyanın gücü ile karşımıza çıkan birçok olay daha yaşanmaktadır. Sansür olayları sanatın her dalını incelediği gibi medya faktörü ile bizlere bu olayları göstermektedir. Günümüz medyasında gerek internet sitelerinde veya televizyon ekranlarında sansür uygulamaları bulunmaktadır. 2000 yılından sonra Türkiye’de medya sansürüne uğrayan sanatçı ve eserlerine örnek olarak:

Resim 55: Paul Gauguin, Are You Jealous, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 66 cm x 89 cm, 1892

Günümüz medyalarında dikkat çeken viral olan herşey hemen hemen her gazete haberlerinde yer almaktadır. Hürriyet Gazetesi de yine gündeme düşen bir sansür haberini yazmıştır. Paul Gauguin'in "Are You Jealous?" Resmindeki kadınlar çıplak olduğu için sansüre uğramış, ancak neden sansürlendiği açıklanmamıştır. (Hürriyet, 2015)

Resim 56: Tiziano Vecellio, Kutsal ve Saygısız Aşk, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 118 cm x 279 cm, Roma

2015 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Kulübü "Sanat Tarihi Merceğinden Güzellik Tarihi" başlıklı bir panel düzenlemiştir. Paneli duyurmak amacıyla hazırlanan afişte, 16'ncı yüzyılın önemli sanatçılarından Tiziano Vecellio'nun Amor sacro e Amor profano (Kutsal aşk ve beşerî aşk) adlı resmi kullanıldı. İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Kolektifi'nin açıklamasına göre afiş fakülte genel sekreteri Aliye Yücel'e götürüldü.

Öğrencilerin aldığı yanıt “Ay bu ne? Şuna sansür mansür bir şey yapın!” oldu. Görüşüne başvurulan Yücel, “Bu haber kullanılmamalı, ben onlarla konuşurum” dedi ve konuyla ilgili başka bir açıklama yapmayacağını söyledi. (Haber, 2015)

Resim 57: Sandro Botticelli, Venüs'ün Doğuşu, Tuval Üzeri Tempera, 172,5 cm x 278,5 cm, 1485, İtalya

2014 yılında, Rönesans sanatının gelişmesinde büyük rol oynayan, ünlü İtalyan ressam Botticelli'nin iki tablosuna TV8 rejisinin uyguladığı sansür, sunucu Oylum Talu'yu canlı yayında çileden çıkarttı. Sina Koloğlu'nun yazısının ilgili bölümü şöyle; TV8'de gündüz kuşağında program yapıyor Oylum Talu. Geçen gün konu Botticelli'nin, 'Venüs'ün Doğuşu' ve 'Primavera' adlı iki tablosuna geldi. Rejideki arkadaşlarından yayına alınmasını istedi bu eserlerin. Ara anonsunda "Arkadaşlar yayına hazırlıyorlar" diye ekledi. Aradan zaman geçti. Oylum Talu, "Venüs'ün Doğuşu'nu yayınlamayız. Bizim ekibimiz sanat eserini sansürlemeye karar verdi. Dünyanın gelmiş geçmiş en önemli eserini sansürleyerek yayınlayacakmışız. 'Venüs'ün Doğuşu' sansürleniyorsa, atalım kendimizi camdan" diye son noktayı koydu. (Gazeteciler, 2014)

Resim 58: Peter Paul Rubens, Üç Güzeller, Kanvas baskı, 220,5 cm x 182 cm, 1630-1635, Madrid

2014 yılında CNNTürk, RTÜK'ün baskısıyla dünyaca ünlü bir tabloyu sansürlemek zorunda kaldı. Emin Çapa'nın programı 'Dünyanın 1001 Devleti' başlığını taşıyordu ve zaman içinde değişen güzelliği anlamaya odaklanıyordu. Ancak Barok dönemin en önemli ressamlarından ve sanat tarihinin en önemli tablolarından biri olan Peter Paul Rubens'in Üç Güzel adlı tablosu yayında sansürlenmiştir. RTÜK baskısı olduğunu belirten Çapa konu ile ilgili şöyle demiştir:

Biz RTÜK kuralları gereği sanat eserlerini sansürlüyoruz. Normalde ben sansürün her türlüsüne karşıyım. Ama burada göğüslerin sansürlendiğini görüyorsunuz. Bunlar dünyanın en ünlü sanat eserleri. Ama biz onları sizlere gösteremiyoruz. Çünkü üzerimizde bir RTÜK baskısı var. Sanat eserlerini nasıl sansüleyeceğimizi biz de şaşırılmış durumdayız. (T24, 2014)

Resim 59: Atv Ekranı, Picasso, Oturan Kadın Tablosu ve Sansür

Resim 60: Pablo Picasso, Oturan Kadın, 1908-1962

Ünlü ressam Pablo Picasso'nun 1962 tarihli “Fam Asin Jacqueline” (Oturan Kadın) adlı tablosu, ATV'de gösterilen 2013 yapımı Ada filminde sansürlenmiştir. Sürrealist akımın öncüsü Pablo Picasso'nun oturan kadın tablosu, yalnızca göğüs benzeri çizgileri nedeniyle sansürlendikten sonra sosyal medyada ses getirmiş tepkiyle karşılanmıştır. (Sözcü, 2013)

Resim 61: Metin Şimşek, Çilek Seven Kadın

Ressamı Metin Şimşek'e ait eser Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından geleneksel olarak gerçekleştirilen, 2014 yılında 36. Dyo Resim Yarışması'nın Cemal Reşit Rey (CRR) Kongre Merkezi'nde düzenlenen sergisinde olacaktı. Eser, sergilenme hakkı kazandığı halde sergiye dâhil edilmemesi üzerine, ressamı Metin Çelik, “Resimdeki kadının bir göğsü açık olduğu için sergiden çıkarıldı” demiştir. Sanatçı Facebook hesabından yaptığı açıklamada şu ifadelere yer verdi: “Arkadaşlar ‘Çilek Seven Kadın’ adlı resmim 36. Dyo Resim Yarışması’nda sergileme aldığı halde, bir göğsü açık olduğu için Cemal Reşit Rey’de yapılan açılışta sergiden çıkarıldı! Salona mem girmesi yasak! 2014 Türkiye’sinin geldiği durum bu” diyerek açıklama yapmıştır. Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı'ndan yapılan açıklamada, katalogta toplam 73 eserin yer aldığı ve bunların 60'ının yerel uygunluk durumuna göre sergileneceği belirtilmiştir. Açıklamada, “Bu sergi Türkiye’yi gezecek. Resimler de dönüşümlü

olarak sergilenecek. Yine alanın uygunluğuna göre, tamamı ya da bir kısmı Şehirlerde gösterilebilecek. Daha oncelki yıllarda da hep dönüşümlü olarak sergilenmiştir eserler. Sergilenemeyen 13 eser konusunda herhangi bir kasıt ya da sansür uygulaması yok” denilmiştir. (Tunatürk, 2014, s.1)

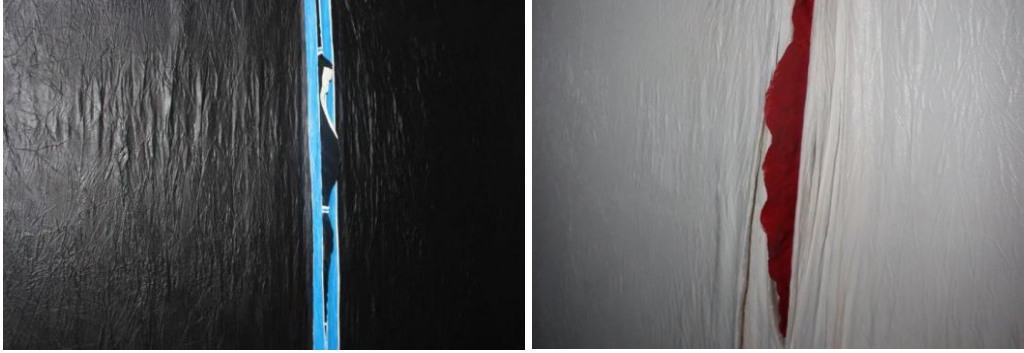

Resim 62: Eugene Delacroix, Halka Yol Gösteren özgürlük, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 2,62 cm x 3,25 cm, 1830

Resim 63: Gérard Rancinan, Delacroix

2008'de ünlü fotoğrafçı Gérard Lancinant, Delacroix'in bir resmini çekmiş, özgürlüğün simgesi olan kadının göğüsleri çıplak olduğu için sansürlenmiş, 2 yıl önce Türkiye'de ders kitaplarından çıkarılması dünyaca ünlü fotoğrafçı Gérard Rancinan'ın özgün bir fotoğraf çalışmasına yansımıştır. Paris-Match dergisinin bir sayısında yer alan fotoğrafında Rancinan'ın 1830 Temmuz ayaklanmasının anlatıldığı Delacroix'ya ait tablodaki özgürlüğü simgeleyen kadını, sık sık sansürlenmesi nedeniyle bu şekilde tasvir ettiği belirtilmiştir. Lancinant, Victor Hugo'nun Sefiller romanındaki ana karakter Gavroche'ye ilham veren tablonun sağındaki çocuğu Afrikalı bir çocuk askere benzetmiştir. Lancinan, ünlü ressamların son aylarda yayınlanan 10 farklı tablosunu makyaj malzemeleriyle şakacı bir şekilde yeniden yorumlamıştır. Projeyi Rancinan'la birlikte düzenleyen gazeteci Caroline Godriou, Milliet'e "Aynı tablonun değişik ülkelerde (Japonya ve Körfez ülkeleri) çeşitli biçimlerde engellendiğini, Türkiye'deki ders kitabı olayının tek olmadığını, olayın tek başına söz konusu fotoğraf çalışmasına esin kaynağı olduğunun iddia etmenin doğru olmayacağını" dile getirmiştir. Bu olay tek başına her fotoğraf çalışmasına ilham kaynağı olmuştur. Godleyault, İnsan Hakları Gününde Paris Maçında Fransa İnsan Hakları Bakanı Lama Yadet ile yaptığı bir röportajı da yayınlamıştır. Türkiye'de ders kitabı olayı sorulduğunda Yade, "Delacroix'nin özgürlük simgesi olarak bir kadını seçmesinin rastlantı olmadığı, kriz anlarında en fazla baskıya uğrayanların kadınlar olduğu, inşa dönemlerinde ise başrolde oldukları" yanıtını vermiştir. Bu çizelge Türkçe 7. sınıf "İlk Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" ders kitabında beş yıl süreyle yer almış, ancak 2005 yılında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yenileme onay sürecinde ders kitabından kaldırılmıştır. Tablo, Ekim 2006'da Bahr Atakhan'ın imzasıyla Miriyet'te halka tanıtılmıştır. Bu tablo 2006 yılında Eğitim Disiplin Kurulu tarafından ders kitabı olarak kabul edilen Lise Sanat Tarihi-1 kitabında yayımlanmıştır. Resimli kitaplar bu yıl yeniden okunacak olarak bilinmektedir. (Milliyet, 2008.)

Resim 64: Serkan Bayer, İsimsiz

Lahey’de bulunan 173 yaşındaki Pulchri Studio’da 4-17 Nisan 2020 tarihlerinde düzenlenecek sergiye katılacak olan 20 Türkiye’li sanatçının isimleri kamuoyuna daha önce duyurulmuştur. Sanatçılar arasında, 20 yıldır plastik sanatlar alanında eser veren Serkan Bayer de yer almıştır. Katılım için eserleriyle ilgili dosyalarını hazırlayan ve onay alan Bayer bu aşamada serginin küratörü Ahmet Özel tarafından aranmış ve Hülya Yazıcı başkanlığındaki Bağımsız Sanat Vakfı’nın eserlerini 'müstehcen' bulduğu söylemiştir. Bağımsız Sanat Vakfı, bu sansürün ardından eseri, Hollanda'ya götürmeme kararı almıştır. (Özsoy, 2020)

Resim 65: Özgür Korkmazgil, Gastronomik Orgazm

19 Kasım 2016 Cumartesi günü TÜYAP sanat fuarının “Umulmadık Topraklar” bölümünde yer alan “Sizi çok formsuz gördüm” sergisinde Özgür Korkmazgil'in eserlerine polis sansür uygulamıştır. Polis müstehcen olduğunu iddia etmiş ve fuara gelen ve sanatçının çalışmalarına +18 sınırı talep eden ebeveynlerden şikayetler almıştır. Avusturyalı galeri Hinterland durumu kabul etmiş ancak Özgür Korkmazgil eseri sergiden çekme kararı almıştır. Olay nedeniyle kaldırılan eserin yerine siyah bir bez asılmıştır. (Milliyet, 2016)

Resim 66: Boğaziçi Üniversitesi, Kampüs

2021 yılında Boun Sergi ekibi, Halil Ege Doğramacı adında Boğaziçili ve başarılı bir sanatçının kampüste yıllardır yer alan bir eserinin dün gece itibariyle üzerinin boyandığını aktardı. Ekip, attıkları iletide de görüleceği gibi, gökkuşağı renklerine boyadıkları merdivenlerin de boya ile adeta üzerlerinin karalandığını dile getirdi. Öğrenciler ayrıca bu yıl pandemide okul kapalıyken aynı sanatçının başka bir çalışmasının da ikiye bölünüp atıldığını belirtti. Eserleri tahrip edilerek sansürlenene sanatçının uzun bir süre güzel sanatlar kulübünün başkanlığını da sürdürdüğü vurgulandı. (Susma, 2021)

Resim 67: Niloufer Banisadr, Başörtülü ve Sırt/Karın Bölgeleri Açık Kadın Görselleri ile Atatürk

Türkiye'nin önde gelen çağdaş sanat fuarlarından biri olan Contemporary İstanbul'un (CI) organizatörleri, İranlı sanatçı Niloufer Banisadr'un 2017'deki çalışmalarını kışkırtıcı unsurlar öne sürerek toplantıdan çıkartmıştır. T24'ün aktardığına göre, bu yıl 12. düzenlenen Contemporary İstanbul'da fuar yöneticileri geçen yıl da sanatçı Ali Elmacı'nın eserine 'provokatif öğeler taşıdığı' gerekçesi öne sürülerek saldırı düzenlendiğini kendisine hatırlattığını belirten Banisadr, “Fuar yetkililerinin işimi stanttan kaldırma taleplerini olumlu karşıladım, ama onlara katılmıyorum. Bana göre işim hiç tahrik edici bir iş değil. Güzel, olumlu, Atatürk’ü ve değerlerini yücelten bir iş. Ama yetkililer öyle bulmadı” demiştir. (Yorulmaz, 2017)

Resim 68: Ali Elmacı, Ben Senin Duygularına Karşılık Veremem Osman III

2016 yılında Isabel Croxatto Galleria'da sergilenen ve Contemporary İstanbul'a Şili'den katılan Ali Elmacı'nın Ben Senin Duygularına Cevap Veremiyorum III. Osman adlı eserinin kaldırılmasını bir grup talep etmiştir. II' Abdülhamit'in kadın bedeni görüntüsünden rahatsız olmuşlardır. Grupların talebi üzerine galeri sahibi Isabel Croxatto, heykeli alandan kaldırmışlardır. Olayın duyulması üzerine galeriyi ziyaret eden Contemporary İstanbul Yönetim Kurulu Başkanı Ali Güreli, kaldırılan eserlerin orijinal yerlerine iade edilmesini sağlamıştır. Fuarla ilgili yaptığı resmî açıklamada, heykelin fuar sonuna kadar alanda sergileneceğini açıklamıştır. (Artfun, 2016)

2000 yılında Balıkesir’de efsane kahraman Sarı Kız'ın adını taşıyan heykel, göğüslerinin çok büyük olduğu gerekçesiyle eleştirilmiş, bazıları da heykelin kaldırılmasını istemiştir.

Mustafa Horasan'ın “Bir Hadım Ağanın Hazin Sonu” adlı eseri, müstehcen olması nedeniyle 2002 yılında İş Sanat Kültür Merkezi Kibele Galerisi'nden kaldırılmıştır.

Türkiye açısından önemli bir yetenek ve sanatçı ünvanına sahip olan Taner Ceylan savunduğu ve yaşadığı hayat görüşü yüzünden sürekli tartışmalara ve sansür uygulamalarına maruz kalmıştır. Homoerotizmi çalışmalarına yansıtan Taner Ceylan'ın Taner Taner adlı eseri 2003 yılında Yeditepe Üniversitesi'nde açılan bir sergide "ahlaksız" bulunmuş ve çıkan tartışmanın ardından Taner Ceylan istifa etmek zorunda kalmıştır.

Burak Delier'in Muhafız adlı fotoğraf çalışması, siyasi unsurlar içerdiği gerekçesiyle 2005 yılında 9. İstanbul Bienalinden çıkarılmıştır.

Sanatçı Süha Semerci'nin 2006 yılında Fethiye Şehir Kültür Merkezi salonunda açtığı sergide Nü tablolar ve serginin konsepti için yerleştirilen şarapların kaldırılması istenmiştir. Sanatçı gösterilen müdahale yüzünden sergiyi kapatmıştır.

2007 yılında sanatçı Ayşegül Yazar'ın Nü eserleri "Gaziantep halkı için uygun bulunmayacağı" gerekçesiyle ilk gün tülbent koyularak sansürlendi, ikinci gün ise kaldırılmıştır. (Kabayel, İ, K, 2020)

Sansüre uğrayan eserler, genellikle toplumun politik, dini, ahlaki veya toplumsal, normlarına meydan okuyan veya eleştiren içeriklere sahip oldukları için dikkat çekmektedir. Sansür, bu eserlerin yayılmasını engelleyerek veya içeriğini değiştirerek, belirli bir siyasi veya toplumsal ajandayı desteklemeyi amaçlayan kişi veya kurumlar tarafından uygulanmaya devam etmektedir. Sansürün, ifade özgürlüğüne ve sanatın özgünlüğüne zarar verdiği hemen hemen her örnekte görülmektedir. Sansüre uğrayan eserler, genellikle sanatçının veya yaratıcının fikirlerini ve düşüncelerini ifade etme şekli olarak görülebilir. Bu eserler, toplumsal eleştirileri, politik mesajları veya kültürel göndermeleri içerebilir. Sansürlenmiş bir eseri yorumlarken, sanatçının niyetini ve ifade etmek istediği mesajları anlamak önemlidir. Eser niyeti anlaşılmadığında, sanata ve sanatçıya bir ön yargı oluşturulur ve

örneklerde gördüğümüz gibi eserler sansüre uğrar. Sansürlenmiş eserler, bazen belirli bir toplumsal veya siyasal dönemde ortaya çıkar ve o dönemin hassas konularına değinir. Eserlerin sansürlenme nedenlerini anlamak için o dönemin politik ve sosyal bağlamını incelemek önemlidir. Bir eserin yayılması veya ulaşılabilirliğini sınırlandırdığı için toplumsal etkileri olabilir. Bu sansürler, eseri daha çekici hale getirebilir ve daha fazla ilgi çekmesine neden olmaktadır. Sansüre uğrayan eserler, ifade özgürlüğü ve sansür tartışmalarını gündeme getirir. Bu eserlerin sansürlenmesi, ifade özgürlüğünün ne kadar önemli olduğunu ve sanatçıların düşüncelerini özgürce ifade etme hakkına sahip olup olmadığını sorgular. Sanatın toplumu şekillendirmedeki ve dönüştürmedeki gücünü vurgulayabilir. Bu eserler, toplumda tartışmaların ve değişimlerin ateşleyicisi olmaktadır. Sansüre uğrayan eserler, zaman içinde ve farklı toplumlarda değişen birçok örnek sunar. Bu eserler, genellikle toplumsal bilincin gelişmesine katkıda bulunur ve toplumun değerlerini sorgulayan veya zorlayan bir ayna görevi görmektedir. Bu nedenle, sansürlenmiş eserleri anlamak ve yorumlamak, sanatın ve ifade özgürlüğünün önemini anlamak için değerli bir fırsat olmuştur.

6. BÖLÜM

6.1. Sanatsal Çalışmalar ve Yorumları

Genel olarak sanat ve sansürü ele alan tez konusunun düşünce yapısında oluşan ‘İçe Dönük’ serisi 6 eserden ve seri dışında yapılan 4 eserden oluşmaktadır. Farklı materyallerden oluşan değişken boyutlarda tuvale ve kâğıda yapılan sansür içeren toplamda 10 eser bulunmaktadır. Eserlerin serisi olan çalışmalar, tuval üzerine yağlı boya, akrilik boya, toz pastel, epoksi, cam, ayna, renkli çıktılar, led, kumaş parçaları, folyo, alçı ve sıcak silikon gibi malzemelerle desteklenmiştir. Geriye kalan çalışmalarda ise kâğıt üzerine renkli çıktılar ile kolaj yöntemi uygulanmıştır. Gerçekci üsluptan kaçınılmış, hayal gücü ve sürrealist sanat akımından yararlanılmıştır. ‘İçe dönük’ serisinde genellikle çalışmalarda göz ön plana alınmış fakat gözün herşeyi görme gerçeğinden yararlanılarak, görüşü kapatmayı savunan duruş ile göz üzerine ve çevresine farklı çalışmalar uygulanmıştır. Sansür çalışmalarda doğrudan verilmemiş, farklı noktalarda içselliğin dışa vurumu ile bağdaştırılmıştır.

Resim 69: Aleyna Güngör, İçe Dönük 1, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2021, Ankara

Resim 70: Aleyna Güngör, İçe Dönük 2, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2021, Ankara

Çalışmalarda karışık teknik uygulanmasının nedeni, anlatılmak istenen amacın dışarıdan net bir şekilde anlaşılmasında için uygulanmıştır. Bu durum karışık teknikle örtülmüştür. Sanat alanında farklı teknik kullanmanın birçok olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Bu yönleri eser adına olumlu yönde kullanmak birlikte seçilen malzemelerin doğruluğu ile ilgilidir. Eserlerde öncelikle tuval üzerine akrilik boya uygulanmış, daha sonra renkli göz çıktıları yapıştırılmıştır. Bu işlem tekrar edilmiş, etrafı sıcak silikon ile yükselttilerek gözlerin çukurda kalması sağlanmıştır. Tabanı oluşan resim üzerine göz detayları ince vuruşlar ve gözlerin gerçekliği yağlı boya tekniği ile desteklenmiştir. Altın varak folyo detayları verilerek ve resmin alt tarafında kalan göz detaylarını kapatmak amaçlı kullanılan şeffaf epoksi sansür amacına uygunluk sağlamıştır.

Resim 71: Aleyna Gungör, Içe Dönük 3, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2021, Ankara

Resim 72: Aleyna Güngör, İçe Dönük 4, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2021, Ankara

Çalışmalarda renk uyumlarına dikkat edilmiş, tabloya bakılan ilk esnada dikkat çeken ve merak uyduran düşüncenin ne anlatılmak istendiği ve tekniği olduğundan bu çalışmalarda da aynı teknik üzerinden ilerlenmiştir. Göz odak noktası olduğu için sansür ile bağlantısı bu eserlerde de farklı metaryallerin sayesinde üstü kapatılmıştır. Arka planlar yağlı boya sert ve rastgele fırça darbeleri ile tamamlanmış, katmanlı durması açısından kurduktan sonra üzerine akrilik boya ile fırça desenleri atılmıştır. Arka plan işlemleri bittikten sonra göz detayları renkli çıktılar ile yapıştırılmış, üzerine alçı ve akrilik boya yardımı ile kabartma ve doku görünümü verilmiştir. En son örtülmek ve detayların incelenmesi açısından epoksi uygulanarak bu amaç desteklenmiştir.

Resim 73: Aleyna Güngör, İçe Dönük 5, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2022, Ankara

Resim 74: Aleyna Güngör, İçe Dönük 6, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2022, Ankara

Eserlerin hepsinde aynı teknikler üzerinden ilerlenmiş ve amaçları ortak olmuştur. Eserlerin birkaçında göz direkt verilmiş çevresinde kabartmalar ve akıtmalar

uygulanarak göz çukurda bırakılmıştır. Bazı eserlerde göz bebeği çıkarılarak gözün görme yetisi bakımından dışsal bakış açısına vurgu yapılmıştır. Genel olarak aynı amaç yürütüldüğünden gözün herşeyi görebilme bilinci ele alınarak bu farklı materyallerle kapatılmış, görme yetisi bir nebze olsun eser üzerinde belirtilmiştir. Çalışmada kişinin kendini görebilme ve yansımadan kaynaklı durumunu nitelendirmek amaçlı ayna parçaları kullanılmıştır. Şeffaf epoksi kullanımı birşeyi örtme bakımından daha çok belirgin bir gizlemeye yol açmıştır. İstenen bu olduğu için kullanılan şeffaf epoksi eser açısından olumlu kullanılan materyal olmuştur. Şeffaflığın amacı arka planı göstermek fakat bu eserlerde amaç göstermemek olarak kullanılan bir yol olmuştur. Sansür kendini direkt belli eden bir unsur olmakla birlikte gizli şekilde de yansıtılabilmektedir. Sanat ve sanatçı bağlamında kişinin kendini sansürleme olayı bu eserler adı altında anlam kazanarak anlatılmak istenmiştir.

Resim 75: Aleyna Güngör, Koyu İz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 80 cm x 120 cm, 2022, Ankara

Eserin arka planında akrilik boya kullanılmıştır. Tuvalin kumaş parçasının bir kısmı yırtılarak içinden dil çıkacak şekilde ayarlanmıştır. Boya üzerine alçı ile dil üç boyutlu olarak verilmiştir. Kırılan cam alkol şişeleri ve ruj izli sigara izmaritleri tablo üzerine yapıştırılmıştır. Epoksi ve sıcak silikon ile doku detayları verilmiştir. En son

alkol şişelerinin arasına ve içine ışıklı led döşenmiştir. Anlatılmak istenen bu eserde de direkt olarak verilmemiş ışık kapalı iken sansür gizli şekilde verilmiştir. Kötü alışkanlıkların başında gelen alkol ve sigara üzerinden ilerlenmiş, sigaraları içen kişinin kadın olduğu izlenimi ruj izi ile desteklenmiştir. Dilin bu kötülüklerin arasına uzanması kötü alışkanlıkların söylenti getirmesi ve daha çok kadın figürü üzerinden olumsuz algı yapılmasına neden olmuştur. Her anlamda yasaklanan, sansüre uğrayan ve medyada kesinlikle gösterimine izin verilmeyen iki unsur bir arada kullanılmıştır. Diğer eserlerde gözün herşeyi görebilme yetisine dikkat çekildiği gibi bu eserde de dilin herşeyi söyleyebilme özelliğine dikkat çekilmiştir. Işıkların açık hali düşünülerek aydınlanma ile bağlantısı sansürün vurgulanmasına olanak sağlamıştır.

Resim 76: Aleyna Güngör, Sansür Benim, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 100 cm x 150 cm, 2023, Ankara

Öncelikle eser tam anlamıyla kendi kendini sansürleme eseridir. Çalışmada kullanılan manken gerçek bir kişi olmakla birlikte, bedeni tamamen siyah ayakkabı

boyası ile boyandıktan sonra fotoğraf çekimi yapılarak tuval üzerine aktarılmıştır. Siyah boya ile boyanmasının en temel nedeni sansürü direk olarak karşıya vermektir. Tuval üzeri karışık teknik uygulanarak yapılan çalışma normal yaşam alanından alınan bir kesitle yerde oturan kadın vücudunu göstermektedir. Elde tutulan kıyafet askısı ve yerlerde olan kıyafet detayları sansürü vurgulamaktadır. Göğüs kısmına yazılan sansür yazısı ise sansürün normalde gizli verilmesine karşılık alenen yazılarak vurgu yapılmıştır. Arka plan ve boyamaların tümü akrilik boya ile tamamlanmıştır. Çalışmada kumaş parçaları tuval üzerine yapıştırılarak üç boyut etkisi yaratmıştır. Gerçeklik algısı verilmek istendiğinden çoğunlukla tek bir renk tonları üzerinden gidilmiştir. Sansürün direk vurgulanmış olduğu siyah renkte ki beden çalışmaya bakıldığında göze çarpan detay olarak istenileni vermiştir. Normal bedenlerin sansürlenmesi haricinde insanların kendi bedenlerini dahi sansürlemesi, kısıtlanması adı altında yapılan örneklerden biri olmuştur.

Resim 77: Aleyna Güngör, Dışa Dönük 1, Kâğıt Üzerine Kolaj, 35 cm x 50 cm, 2023, Ankara

Resim 78: Aleyna Güngör, Dışa Dönük 2, Kâğıt Üzerine Kolaj, 35 cm x 50 cm, 2023, Ankara

Kolaj tekniğininde karışık teknik gibi olumlu ve olumsuz birçok yanı vardır. Basit bir iş gibi görünen kolaj tekniğinin kuralı birbiri ile uyumlu içerikleri bir araya getirmektir. Bu kural uyarlanırsa güzel bir iş ortaya çıkar aksi taktir de basit olarak görülen iş çözümlenemez ve eser çıkmaza girer. Bu çalışmalar yapılırken dergi, kitap, gazete ve çeşitli internet çıktıları kullanılmıştır. Diğer eserlerin aksine bu çalışmalarda ana konu netleştirilip direk verilmiştir. Birbirine zıt renkler ve resimler uygulandığı için karmaşa sonucunda sansürün gizliliğine gerek duyulmamıştır. Arka planlar boya kalemleri ile boyanmış üzerine yazı veya resim görselleri eklenmiştir. Tez çalışmasına daha yatkın görülen bu eserler çalışılırken medya sansürü ile daha uyumlu olması üzerinde durulmuştur. İki çalışmada da dijital, medya, sanat, kadın ve sansür figürleri ön plana çıkmıştır. Belirli yerlerde renkler, çizgiler ve yine göz, dudak, dil kullanılarak amaç ortak hale getirilmiştir. Bu bağlamda sansürün her yerde olduğu göstergesi eserde ince yerlerde ve bariz noktalarda önemini korumuştur. Eserlerin tümü yapılr iken eserlerin sansürlenmesine gerek kalmadan kendi kendini sansürleme yoluna

başvurulmuştur. Sanat ve sanatçı bakımından zor bir yol olan bu süreç, sanatın özgürlüğü açısından sakıncalı bir durumdur. Sanatçı bu yolda birçok şey düşünmüş fakat sansüre uğramadan sansürü anlatmanın zorluğu ile karşılaşmıştır. Karışık ve üstü kapalı şekilde sansürü ifade eden eserler bütününe bakıldığında ortak amaç yolunda ilerlemiştir. İç ve dış etkenlere bağlı olarak izlenen yol sonunda sansürün sanata uyarladığı etkenler sanatçı tarafından anlatılmıştır.

SONUÇ

Günümüzde Türkiye’de yaşamın akışında karşımıza çıkan, duyduğumuz, gördüğümüz birçok olay vardır. Bunların çoğu internet ortamından elimize geçmektedir. Hayatımızın tümünü kapsayan internet ve sosyal medya uygulamaları, bizleri içine çeken bir çukur haline gelmiştir. Sosyal medya ve telefon bağımlılığı, teknoloji içerisinde bizi en çok ilgilendiren konulardan biridir. Sosyal medya ile günümüz çağı istediğimiz her şeye ulaşabildiğimiz bir dönemdir. Kişilerin kendilerini daha net bir şekilde ifade ettiği veya aksine hiç olmadığı biri gibi gösterdiği internet medya ikilisi, kullanım amacı dışına çıktığında iyi ve kötü yönleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Bireyin isteği veya niyeti ne olursa olsun, interneti istediği şekle göre kullanması en büyük özgürlüğüdür. Günümüz medyasının ulaştığı en uç noktalardan biride sanattır. Sanat severler için kullanılabilirliği en iyi şey olan medya, kişilerin ulaşamayacağı, tecrübe edemeyeceği her sanat eserini gerek bir siteden gerek online galeriler veya sergiler üzerinden ulaşmasını sağlar. Sanatçılar için medya bir sanat kapısı olmuştur. Kendilerini ifade etmenin, sergi açmanın, kendilerini göstermeleri açısından iyi bir olanak sağlamaktadır. Toplum ve sanat açısından medya sanat alanında olumlu yönleriyle çoğu zaman kendini göstermektedir. Toplumun ve sanatçının ekonomik açıdan ekstra kolaylığa ulaştığı bu dönemde, sanat eserleri online satılıp, alınabilmektedir. Teknoloji ile sanatın birleşimi birçok yeni sanat dalını toplum ile buluşturmuştur. Teknolojinin bu yönü sanat açısından avantajlarıyla birlikte dezavantajları da beraberinde getirmiştir. Daha fazla toplumun gözü önünde olan sanat eserleri, her bireyin kendini kolayca ifade edebildiği medyada ses çıkarmıştır. Sanat seven sevmeyen, sanattan anlayan anlamayan herkes sanatın yararını gördüğü kadar zararına da dikkat çekmiştir.

Sanat insanların içinde bastırıldığı duygulara ön ayak olan, insanların ruhani, zihinsel ve bedensel olarak daha özgür hissettikleri noktadır. Eser üretirken bu özgürlükten yararlanan sanatçılar, geçmişten günümüz Türkiye’ye kadar birçok olumlu olumsuz faktörle karşı karşıya kalmıştır. Türkiye, var olduğu andan itibaren örf, adet, geleneklerine uygun bir millet olmuştur. Yönetim, toplumun ahlakını bozmaya yeltenecek herhangi bir durumu ortadan kaldırmaya devam etmektedir. Sanat, bu hareket biçiminden teknoloji geliştikçe payını almayı sürdürmüştür. Bu hareket biçimi değiştirme, kısıtlama, engelleme, ortadan kaldırma gibi kavramları kapsayan sansür uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Sansür ve sanat geçmiş ile günümüz

Türkiye’inde hep önemini korumaktadır. Edebi eserler, film, dizi, gazete ve sanat eserleri ile sosyal medyada başlamış hala da devam etmektedir. Günümüz sanatında insanların yaşadıkları veya yaşamak istedikleri her şeyi ele alarak istediği teknikle uygulayabildiği dönemdir. Bu dönem teknoloji çağı ile karşı karşıya kaldığında sansür ile karşılaşmaktadır. Güncel sanat ve sanatçıları, günümüz de yaşanan her olaya ayak uydurur iken sansür neden hep olduğu yerde kalmıştır? Hiçbir esneklik göstermeden katı kuralları, kısıtlamaları ile sanatın varlığından itibaren sanatın ve sanatçının tutumunu değiştirmektedir. Bu değişimden toplum kültürel, ekonomik ve özgürlük açısından kısıtlanmaktadır. İfade ve düşünce özgürlüğü ele alındığında, sanatçıya ve eserine hiçbir şekilde sansür uygulanmamalıdır. Çünkü sanat kavramı düşünüldüğünde insanların kendini özgür, ferah ve mutlu hissettiği bir ortam hayal edilmektedir. Bütün bu güzellikleri kapsayan sanat alanı, günümüz de işlenen güncel sanat ve teknolojinin organı olan medya karşı karşıya gelmektedir. Sanatçılar ve eserler geçmiş veya günümüze göre ifade edilmiş eserler olsa da sansüre tabii tutulmaktadır. Bu tutum sanatçıya özgüven eksikliği, düşüncenin kısıtlanması, ifadenin özgürleşmemesi gibi durumları beraberinde getirir. Bu psikoloji içerisine bürünen sanatçı kendisi ve toplum için herhangi bir eser yaratamayacak duruma gelmektedir. İnsanlığın temelinde iç güdüsünde olan özgürlük, herhangi bir nesneye uyarlandığında sorun çıkmaktadır. İnternet kullanımı ve sanat aynı düşünce biçimi ile kıyaslanmamalıdır. İnternetin ve medyanın kişiler için yararlı veya sakıncalı bir durum teşkil etmesi her ne kadar önlemler alınsa da tamamen bireyin hür iradesine bırakılmıştır. Peki ya sanatta ve sanatçı da aynı tutum neden gösterilmemektedir? Çünkü sanat zaten kendini ifade etme biçimi olarak dile gelir, bir eser de sanatçının kendi düşünce biçimleri ifade edildiğinde toplumun geneline hitap etmeyen bir düşünce biçimi ise tamamen reddedilir ve sansür uygulanır.

Sanat ve sansür bağlamı isim anlamları olarak da zıt iki kavramdır. Sanatçıya uygulanan sansür zamanla sanatçının kendisine oto sansür uygulamasına yol açmaktadır. Buna rastlayan birçok sanatçı çareyi, evde sanat yapmakla, yurt dışına çıkmakla veya kişiye özel çalışmakla bulmuştur. Türkiye içerisinde sansür bulunduğu kadar diğer ülkelerde de sansür uygulamaları bulunmaktadır. Fakat bunun tek amacı sansür uygulaması olmamakla beraber diğer ülkelerde görülen sanata verilen değer de bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanat sanat için mi, toplum için mi? Sorusu yıllarca sorulan cevabı net bir karara bağlanmamış kişisel görüşlere göre değişkenlik

sağlayabilen bir durum olmuştur. Sanat toplum için var olduğunda toplumun görüşleri ve etkilenebileceği her olay göz önüne alındığında sansür kavramının sanatı etkilemesi normal bir hal alabilmektedir. Toplum için yapılan her eser topluma yansıyan bir ayna görevi tutmaktadır. Bu bakımdan toplumu korumak amaçlı alınan her önlem sanat ve sanatçı için çıkmaz bir yol olurken, sansürün olumlu yansıtılması kaçınılmaz bir hal almaktadır. Sanat için sanat yapılan durumlarda sansür geride bırakıldığından sanatı etkileyebilecek her faktör görmezden gelinir. Sanat ve sanatçı bir bütün olduğunda sanatın yansıttığı her bakış sanatçı açısından toplum için fayda olarak algılanmaktadır. Günümüz sanatçıları içerisinde sanatı sanat için var eden toplumun ne düşündüğünü veya ne anlamak istediğini çok iç plana aktarmayan sanatçılar arasında birçok sanatçı gelmektedir. Önemli olan toplumu kötü etkileyebilecek bütün faktörleri sanatın güzelliği ile örtüp topluma yansıtılabilmektir. Sanatın ne üzerine yapıldığı ne için yapıldığı burada önemli bir faktördür. Aslında herkesin bildiği kötü bir amaç uğruna yapılmayan fakat bazı etkenler yüzünden toplumu kötü etkileyeceğini düşündüğümüz birçok madde vardır. Bunun en büyük örneği her zaman cinsellik veya çıplaklık olmuştur. Sanatın her dalında topluma apaçık sunulan her madde karşısında sansürü bulmuştur. Burada belkide yapılması gereken şey apaçık sunmak yerine farklı yollarla topluma anlatılmak isteneni vermek olabilir. Buna uymayan itiraz eden sanatını olduğu ve istediği şekilde sunmak isteyen her sanatçı özgürlük ve sansür tanımları arasında sıkışıp kalmaktadır. Bu bakımdan kendi kendine sansür uygulayan sanatçılar çoğalmaktadır. İki düşünce biçimine göre de ayrıştırıldığında sanat alanı içerisine medya ve teknoloji girdiğinde aslında sanat bu konuda dezavantajlı olduğu kadar avantaja da dönüştürdüğü durumlar ile karşılaşmaktadır. İnsanların kendi özgür hür iradelerine göre inceleyip bakabildiği her alanda sanat eserleri istenildiği gibi sunulmalıdır. Toplumu etkileyebilecek ortamlarda bulunulduğunda sansür kavramı göz önüne alınır ve buna göre uygulama sağlanır ise sanatçı ve sanat biraz daha rahat nefes alabilir. Toplumun kendi hür iradesini kullanıp gördüğü, baktığı, hissettiği herşey kadar, sanatçı da kendi hür iradesi ile sanatını icra edebilmeli, kendi ekonomik, kültürel değerlerine sahip çıkmalıdır. Günümüzde Türkiye’ de sanat her geçen gün kendini yenilemektedir. Güncel sanat var oldukça yenilendikçe birçok engelle karşılaşacağı aşikardır. Ana temeli bu olan konunun aslında değişime ve yeniliğe açık olan bir Türkiye sanatının var olma isteğidir. İnsanların özgürce yaşaması ile sanatı özgürce icra etmek arasında ki farkı yakalamak bunun için en iyi örnektir. Sanat bir

insanın yaşama olan tutumudur. Bu tutum, her engel ve kısıtlama ile karşılaştıkça azalmaktadır. Sanatçı ve sanat insanlara zarar vermemekle birlikte, farklı deneyimler sunmayı hedeflemektedir. Sanatı sevmek, anlamaya çalışmak, sanatçıya sahip çıkmak Türkiye'nin temel kültürlerine sahip çıkmaktır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, İ. (2012). *Sosyal medyanın müşteri memnuniyetine etkisi* (Bitirme Tezi). Işık Üniversitesi, İstanbul.

Agah Ö. vd. (2000). *Türk Sinemasında Sansür*. Ankara: Kitle Yayınları.

Anonim (2015). *Sansür nedir?*. Erişim tarihi: 05.12.2022.

<https://www.neoldu.com/sansur-nedir-sansurun-tarihi-gecmisi-8335h.htm>

Arı, B. *Sosyal medyanın kişilik hakları ve kamu yararı ikilemi; örnek olay: twitter engellemesinin incelenmesi*. Erişim tarihi: 02.07.2023.

https://www.academia.edu/7388984/Sosyal_Medyan%C4%B1n_Ki%C5%9Filik_Haklar%C4%B1_ve_Kamu_Yarar%C4%B1_%C4%B0kilemi_%C3%96rnek_Olay_Twitter_Engellemesinin_%C4%B0ncelenmesi

Arı, B. *Medya ve sansür*. Erişim tarihi: 02.02.2022.

https://www.academia.edu/6674669/Medya_ve_sans%C3%BCr

ArtFun Living (2016). *Ali Elmacı eserine sansür*. Erişim tarihi: 01.05.2022.

<https://www.artfulliving.com.tr/gundem/ali-elmaci-eserine-sansur-i-9146>

Atalay, E. (2004). Sanat Özgürlüğü Temel Hakkının Kapsamı ve Diğer Temel Hak ve Özgürlüklerle İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 6/2.

Ataman, B. (2009). Türkiye’de İlk Basın Yasakları ve Abdülhamid Sansürü *Marmara İletişim Dergisi*. 14/14.

Aydınhan, G. (2021). Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Dijital Platformlarda İşlenmesi Konusunda Nitel Bir Araştırma: Netflix Örneği” (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Ayva, G. *Dünya tarihinde sansür uygulamaları ve Türkiye’de sansür*. Erişim tarihi: 23.01.2022.

http://www.umut.org.tr/userfiles/files/Document/document_46adc4c05b5145c890c36a42d3e3fef9.pdf

Balkan, İ. (2020). *Osmanlı ve Türkiye’de sansürün tarihi*. Erişim tarihi: 05.09.2023.

<https://www.soylentidergi.com/osmanli-ve-turkiyede-sansurun-tarihi/>

- Başlar, G. (2013). Yeni medyanın gelişimi ve dijitalleşen kapitalizm. *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*. (15).
- Bayzan, Ş. (2009). Türkiye ve dünyada internet yasakları ve sansür kavramı ile zararlı içeriğe karşı yaptırım ve uygulamalara genel bir bakış. *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*. (11).
- Bianet Bilişim İnternet Ağı. (2002). *Yeşilçam'da sansürün tarihçesi*. Erişim tarihi: 23.06.2023.
<https://bianet.org/bianet/kultur/13528-yesilcamda-sansurun-tarihcesi>
- Bilgipedia. *Orta çağ sanatı*. Erişim tarihi: 07.07.2023.
<https://www.bilgipedia.com.tr/ortacag-sanati/>
- Bulut, Ş. (2018). Güncel sanatı (kavramsal) anlamaya çalışmak. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*. 4/1.
- Canata, F. (2016). 5651 Sayılı kanun kapsamında internet düzenlemeleri ve düşünce-ifade özgürlüğü üzerine bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*. 30/2.
- CNNTürk. (2016). *Türk sinemasında sansüre uğrayan 10 film*. Erişim tarihi: 02.06.2023.
<https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/sinema/turk-sinemasinda-sansure-ugrayan-10-film?page=1>
- Coşkun, H. vd. (2012). Kendini sansürleme isteği ölçeği: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *New/Yeni Symposium Journal*. 50/2.
- Çelik, F. (2020). *Marina Abramović: hayatı, eserleri, bilinmeyenleri*. Erişim tarihi: 12.07.2023.
<https://www.oggusto.com/sanat/sanatci/marina-abramovic-hayati-eserleri-bilinmeyenleri>
- Demirel, F. (2007). 2. *Abdülhamit döneminde sansür*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Erken, F. vd. (2017). Medyada 'medya' imajı üzerine bir analiz. *İnif e-dergi*. 2/1.
- Erkılıç Duruel, S. (2022). "Türkiye'de sinema sansürünün tarihi: sansür karar defterleri üzerine bir inceleme (1932-1988)". (Kitap Eleştirisi). *Sinecine*. 13/2.
- Eroğlu, Ş. & Yılmaz, B. (2015). "Akademisyenlerin Türkiye'de internet sansürüne yönelik yaklaşımları: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi örneği. *Bilgi Dünyası*. 16/1.

- Ertok, A. (2008). "Toplumsal yaşamda sanat eğitiminin gerekliliği ve medyanın rolü". *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*. 4/15.
- Gazeteciler. (2014). *TV8'de rönesans tablosuna 'çıplak kadın' sansürü!* Erişim tarihi: 04.05.2022.
<https://www.gazeteciler.com/haber/tv8de-ronesans-tablosuna-cioplak-kadin-sansuru/232671>
- Gerçeker, S. (2017). *Türk basınında uygulanan ilk sansürün ilginç hikâyesi*. Erişim tarihi: 26.12.2022.
<https://listelist.com/ilk-sansur/>
- Gezgin, S. (2014). *Tutuklu gazeteciler kapsamında ifade özgürlüğü, sansür ve otosansür kavramlarının incelemesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Gökova, H. (2018). Ön-rönesans dönemi resim sanatının özellikleri ve temsile dönük çağdaş resim sanatı üzerindeki etkileri. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*. (20).
- Görenek, G. (2020). Modern sanat. *Jomops*. 1/2.
- Güneş, Ş. (2021). Platon sanata neden sansür uyguladı?. *Dört Öge*. (20).
- Haber Hürriyeti. (2015). *Ay bu ne? şuna sansür mansür bir şey yapın*. Erişim tarihi: 15.04.2022.
<https://www.haberhurriyeti.com/haber/3313413/ay-bu-ne-suna-sansur-mansur-bir-sey-yapin>
- Halıcı, E. & Yurttaş, H. (2022). "Barok- Rokoko üsluplarının mimari süslemedeki gücü. *Anasay*. (19).
- Hatipler, M. (2017). *Postmodernizm, tüketim, popüler kültür ve medya*. Bilgi. (34).
- HBS Derneği Türkiye Temsilcileri. (2014). *Türkiye'de sanatta ifade özgürlüğü*. Erişim tarihi: 17.01.2022.
<https://tr.boell.org/tr/2014/06/16/turkiyede-sanatta-ifade-ozgurlugu-ve-sansurun-bugunku-hali-yayinlar>
- Hürriyet Kelebek. (2015). *Yeni bir akım: sansür sanatı*. Erişim tarihi: 10.05.2022.
<https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hayat/yeni-bir-akim-sansur-sanati-28433839>
- Hürkan, S. & Kayış, N. (2012). *Sansürsüz sansür tarihi (1795-2011)*. İstanbul: Sinemis Yayınları, Kitap yurdu.

- Hüseyinoğlu, M. (2005). *Dünden bugüne düşünceye ve basına sansür*. Ankara: Paragraf Yayınları.
- Işıkçı, İ. (2021). *Sanatta ifade özgürlüğü ve sansür*. Erişim tarihi: 21.06.2023.
<https://www.sanathukukuenstitusu.com/post/sanatta-ifade-ozgurlugu-ve-sansur>
- İnan, E. Kars, N. (2008). *Ulusal basından sansürün kaldırılışının 100. yılı kongresi*. İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- İnceoğlu, Y. (2012). *Medya, sanat ve sansür üzerine*. Erişim tarihi: 03.02. 2022.
<https://m.bianet.org/bianet/sanat/141294-medya-sanat-ve-sansur-uzerine>
- İncirkuş, B. (2020). Çağdaş sanat yapıtının göstergebilimsel incelenmesi: Joseph Kosuth'un 'Bir ve Üç Sandalye' adlı çalışması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 22/2.
- Kabayel, İ. K. (2020). *Orsay Müzesindeki tek Osmanlı izi: Dünyanın köken*. Erişim tarihi: 13.08.2023.
<https://www.medyaferesi.com/kose-yazisi/orsay-muzesindeki-tek-osmanli-izi-dunyanin-kokeni/950598>
- Karabaş, P. & İşleyen, F. (2016). Performans sanatının doğuşu ve günümüze yansımaları. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2/2.
- Karaca, B. Çağdaş sanat üretimi ve Türkiye'de sansür politikaları. *Toplum ve Bilim Dergisi*. (125).
- Karagöz, K. (2004). *İfade özgürlüğü ve AHİM kararlarında sınırlandırılması sorunu*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karagöl, A. & Kaplıanoğlu, L. (2022). Sosyal medya ve sanat ilişkisi bağlamında sanat profesyonellerinin sosyal medya kullanımı. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8/1.
- Kavak, E. (2019). *Medya çalışanları gözüyle sansür ve otosansür: CNN Türk örneği*. (Lisans Bitirme Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Khan, D. (2019). *Sanat ve ifade özgürlüğü*. Erişim tarihi: 12.05.2023.
<https://dusunbil.com/sanat-ve-ifade-ozgurlugu/>
- Koçak, G. (2012). *Bireylerin sosyal medya kullanım davranışlarının ve motivasyonlarının kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında incelenmesi: Eskişehir'de bir uygulama*. (Doktora Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- Kurnaz, I. (2022). Sansür yasası ne işe yarar?. *Birikim Dergisi*. (1).
- Kurtlutepe Özen, B. (2023). *Tehlikeli kitaplar: Edebiyat ve sansür*. Erişim tarihi: 20.04.2023.
<https://www.soylentidergi.com/tehlikeli-kitaplar-edebiyat-ve-sansur/>
- Kuş, M. (2019). Postmodern sanat ve günümüz. *İdil*. (60).
- Kükreler, M. (2021). Minimalizm anlamlı bir yaşam mı?: Dünyada ve Türkiye’de minimalist pratikler. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*. (32).
- Macovei, M. (2005). *İfade özgürlüğü, Avrupa J1 İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinin uygulanmasına ilişkin kılavuz*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları. 1. bs.
- Milliyet Gazetesi. (2008). *Özgürlük tablosu çarşafa büründü!*. Erişim tarihi: 19.08.2022.
<https://www.milliyet.com.tr/pembelar/ozguruluk-tablosu-carsafa-burundu-1027126>
- Milliyet Gazetesi. (2016). *Sanat fuarından son anda eserlerini çekti*. Erişim tarihi: 21.06.2022.
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/sanat-fuarindan-son-anda-eserlerini-cekti-2348849>
- Oylum, R. (2022). *Türkiye’de sansür politikaları: ‘El aynı eldiven farklı’*. Erişim tarihi: 14.04.2023.
<https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiyede-sansur-politikalari-el-ayni-eldiven-farkli-makale-1559792>
- Özal Çiçek, B. (2019). Sanatçıların bakış açısıyla iktidar ekseninde baskı ve sansür. *Akdeniz Sanat Dergisi*. 13/24.
- Özkaya Günaydın, B. (2022). *Basın ve yayım faaliyetleri genelgesi: Sansür sensin!*. Erişim Tarihi: 13.02. 2022.
<https://journo.com.tr/basin-yayim-genelgesi>
- Özsoy, A. (2020). *Sanatçı Serkan Bayer'in eserleri sergiden çıkarıldı*. Erişim tarihi: 04.11.2022.
<https://www.gazeteduvar.com.tr/kultur-sanat/2020/02/12/sanatci-serkan-bayerin-eserleri-sergiden-cikarildi>
- Öztürk, S. (2006). Türk sinemasında ilk sansür araştırmaları ve yeni belgeler. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*. (5).

- Sabah Gazetesi. (2010). *Türk sansür tarihi*. Erişim tarihi: 15.02.2023.
https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi
- Sağlamtimur, Z. (2010). Dijital sanat. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10/3.
- Sanat Akademi. *Çağdaş sanat akımları nelerdir?*. Erişim tarihi: 05.06.2023.
<https://sanatakademi.com.tr/sanat/cagdas-sanat-akimlari>
- Sarı, E. (2018). Sanat olgusunun tarihsel süreçte değişen tanımı, işlevi ve değeri üzerine. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi XLV*. (2).
- Sarıkahyaoğlu, A. Kitlelerin yanılması olarak sansür. Erişim tarihi: 24.01.2022
https://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_c3d4bf39cb834da18712803b1f6c9ed0.pdf
- Sevginer, P. (2012). Medya ve siyaset ilişkisi içerisinde türkiye’de gazetecilik ve sansür. Erişim tarihi: 13.07.2022.
https://www.academia.edu/90224921/Medya_ve_siyaset_iliskisi_icerisinde_Turkiyede_gazetecilik_ve_sansur
- Soydan, E. & Alparlan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*. (7).
- Sözcü Gazetesi. (2013). *Picasso ’yu bile sansürlediler!* Erişim tarihi: 21.11.2022.
https://www.sozcu.com.tr/2013/gundem/picassoyu-bile-sansurlediler-367106/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=da_hafazlahaber
- Susma24, Sansüre ve Otosansüre Karşı Platform. (2021). *Boğaziçi ’nde sanat eserleri yine tahrip edildi*. Erişim tarihi: 11.08.2022.
<https://susma24.com/bogazicinde-yine-sanat-eserleri-tahrip-edildi/>
- Susma24, Sansüre ve Otosansüre Karşı Platform, Türkiye’de yasaklanan kitaplar listesi. Erişim tarihi: 18.10.2023.
<https://susma24.com/turkiyede-yasaklanan-kitaplari-listesi/>
- Şahin, M. (2016). Geleneksel medyanın yeni rakibi: yeni medya ve canlı yayınlar. *Hakemli, Akademik, E-Dergi*. (1).
- Şahindoğan, B. (2016). Doğanın iade-i itibarı. Erişim tarihi:11.10.2023.
<https://www.evrensel.net/haber/288719/doganin-iade-i-itibari>

Şamlı, R. & Konak, E. (2011). Tedbir mi, kısıtlama mı?: internet sansürü hakkında bir araştırma. *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*. 11/13.

Şen, T. (2020). Barok dönem sanatına kısa bir bakış. Erişim tarihi: 18.09.2022.

T24 Bağımsız İnternet Gazetesi. *Rubens'in 370 yıllık tablosundaki kadınlar CNN Türk'te buzlandı*. Erişim Tarihi: 11.09.2022.

<https://t24.com.tr/haber/rubensin-370-yillik-tablosundaki-kadinlari-cnn-turkte-buzlandi,277083>

Tarlabölen Solmaz, M. (2019). *Sansür ve özdeşinişsellik: 2008-2015 yılları arasında televizyonda yayınlanan filmlerde sansür uygulamaları*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Taş, S. (2018). Sansürün çeviride işleyişi ve patronaj. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. (60).

Taşkesen, S. (2018). Ekspresyonizm akımının köprü ve mavi atlı gruplarına yansımalarının beden olgusu üzerinden sorgulanması. *GSF Sanat Dergisi*. (31).

Tekeli Serdar, E. (2021). Özgürlük ve sansür tartışmaları çerçevesinde internet düzenlemeleri ve gözetim. *Hakemli, Uluslararası, e-Dergi*. (10).

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1775880>

Toptaş, R. (2022). Türkiye’de dijital sanat, sanatçıları ve eserleri hakkında bir araştırma. *Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*. 3/5.

Tumbul, E. M. (2021). *Sanat toplum içindir ne demek? bu akımı benimseyen sanatçılar*. Erişim tarihi: 11.07.2023.

<https://www.sosyologer.com/sanat-toplum-icindir-ne-demek/#:~:text=Bu%20Ak%C4%B1m%C4%B1%20Benimseyen%20Sanat%C3%A7%C4%B1lar,Ebru%20Melis%20Tumbul&text=Sanat%20toplum%20i%C3%A7indir%20anlam%C4%B1%2C%20sanat%C4%B1n,toplumdan%20ayr%C4%B1%20d%C3%BC%59F%C3%BCn%C3%BClemeyece%C4%9Fi%20ifade%20edilmektedir>

Tunatürk, S. (2014). *Çilek Seven Kadın’a meme sansürü mü*. Erişim tarihi: 10.05.2022.

<https://724kultursanat.com/cilek-seven-kadina-meme-sansuru-mu/>

Uslu, E. (2023). *Antik Yunan sanatı ve ressamları*. Erişim tarihi: 11.12.2022.

<https://www.soylentidergi.com/antik-yunan-sanati-ve-ressamlari/>

Usluca, Ö. (2012). Giyim modası ve güncel sanat ilişkisi üzerine bir değerlendirme-pop-art. *Akdeniz Sanat*. 4/7.

Wikipedia, (2023). *Postmodernizm*. Erişim tarihi: 11.09.2022.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Postmodernizm>

Yakar, U. (2023). Dünya 'sanat tarihini şekillendiren' en ünlü rönesans dönemi sanatçıları ve eserleri. Erişim tarihi: 01.07.2023.

<https://www.webtekno.com/ronesans-donemi-sanatcilari-h132727.html>

Yalçınkaya, I. (1978). Taş devirleri sanatında teknik ve stil. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*. (29).

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dtcfdergisi/issue/66750/1043773>

Yaldızkum, B, (2019). *Türkiye'de 2000 yılından sonra heykele uygulanan sansür ve sanatçının tutumu*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Yeniçağ Gazetesi. (2023). *Sansür nedir? sansür türleri neler?*. Erişim tarihi: 18.05.2023.

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/sansur-nedir-sansur-turleri-neler-651695h.htm>

Yıldırım, Ö, (2018). *Köprü (Die Brücke) nedir, ne demektir?*. Erişim tarihi: 03.07.2023.

<https://www.sanatsal.gen.tr/kopru-die-brucke-nedir-ne-demektir/>

Yıldırım, Ö, (2019). *Sanat ve toplum ilişkisi*. Erişim tarihi: 11.08.2023.

<https://www.sanatsal.gen.tr/sanat-ve-toplum-iliskisi/>

Yorulmaz, E. (2017). *Contemporary İstanbul'da İranlı sanatçıya sansür*. Erişim tarihi: 20.05.2023.

<https://sputniknews.com.tr/20170915/Contemporary-istanbul-sansur-1030162301.html>

Zafer, C. & Vardarlıer, P. (2019). Medya ve toplum. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*. 22/2.

RESİM LİSTESİ

- Resim 1:** Savurga Ucuna Kakılmış Yaban Horozu, Henri Breuil'ün Rökonstrüksiyonu, Rengeyiği Boynuzu, Mas d'Azil Mağarası, Ariège-Fransa 17
- Resim 2:** Licorne Garip Hayvan, Boyalı Duvar Resmi, Lascaux Mağarası 17
- Resim 3:** Bir Savaşçıyı Temsil Eden Kadeh, 9-12. Yüzyıldan 18
- Resim 4:** Bir parça, 9-12. Yüzyıldan..... 18
- Resim 5:** Theodore Apsevdıs, Bakire ve Çocuk, Panel Üzeri Tempera, 248 cm x 170 cm, Milano..... 19
- Resim 6:** Theodore Apsevdıs, Üç Adam, Fresk, 2,224 cm x 1,800 cm, 1183, Kıbrıs . 19
- Resim 7:** M.Ö. 6. Yüzyılda Vazo 20
- Resim 8:** Monreale İçinde Sicilya, 12. Yüzyıldan 21
- Resim 9:** Bir Hanımın Fildişi Ayna Kasasında Nazik Aşk Sahneleri, 1300-1330, Paris 21
- Resim 10:** Botticelli, Venüs'ün Doğuşu, Tuval Üzeri Tempera, 172,5 cm x 278,5 cm, 1485, İtalya 23
- Resim 11:** Tiziano, Venüs ve Adonis, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 106,7 cm x 133,4 cm, 1580, Madrid 23
- Resim 12:** Rembrandt, Gece Devriyesi, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 363 cm x 437 cm, 1642, Amsterdam..... 24
- Resim 13:** Caravaggio, Judith Holofernes 'in Başını Keserken, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 145 cm x 195 cm, Roma 25
- Resim 14:** Versailles Sarayı, 1668, Versailles-Fransa, XIV. Louis tarafından yaptırılmıştır. 26
- Resim 15:** Eduard Manet, Kırdada Öğle Yemeği, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 81,9 cm x 104,5 cm, 1892-1863, Orsay Müzesi, Paris..... 27
- Resim 16:** Duchamp Fountain, 1917, Alfred Stieglitz tarafından fotoğraflanmıştır.... 31
- Resim 17:** Charles Csuri, Political Agenda, 1999..... 33
- Resim 18:** Anonim, NFT (dijital) Tasarım, 2021..... 33

Resim 19: Jean Pierre Vaserely, Synthesized Mona Lisa, 1989	34
Resim 20: Kaynak: (https://listelist.com/ilk-sansur/).....	72
Resim 21: Kaynak: (https://listelist.com/ilk-sansur/).....	73
Resim 22: Kaynak: (https://listelist.com/ilk-sansur/).....	73
Resim 23: Kaynak: (https://indigodergisi.com/2017/05/turk-basini-ilk-sansur/)	74
Resim 24: Kaynak: (https://listelist.com/ilk-sansur/).....	74
Resim 25: Kaynak: (https://listelist.com/ilk-sansur/).....	75
Resim 26: Kaynak: (https://listelist.com/ilk-sansur/).....	75
Resim 27: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi)	77
Resim 28: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/4) ...	78
Resim 29: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/2) ...	78
Resim 30: Kaynak: (https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/sinema/turk-sinemasinda-sansure-ugrayan-10-film?page=2).....	79
Resim 31: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/3) ...	80
Resim 32: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/6) ...	81
Resim 33: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/7) ...	82
Resim 34: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/8) ...	82
Resim 35: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/9) ...	83
Resim 36: Kaynak: (https://tr.wikipedia.org/wiki/Karanl%C4%B1kta_Uyananlar)...	84
Resim 37: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/5) ...	85
Resim 38: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/10) .	86
Resim 39: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/12) .	87
Resim 40: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/13) .	88
Resim 41: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/14) .	89
Resim 42: Kaynak: (https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/turk_sansur_tarihi/15) .	90
Resim 43: Edvard Munch, Eve Dönüş Yolundaki İşçiler, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 227 cm x 201 cm, 1863-1944, Norveç	99

Resim 44: Egon Schiele, Otoportre, 1912	100
Resim 45: Franz Marc, Mavi Süvari, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 112 cm x 84,5 cm, 1911, Stadtische Galeri, Münih	101
Resim 46: Ernst Ludwig Kirchner, Female Artist, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 200 cm x 150 cm, 1932, Özel Koleksiyon	102
Resim 47: Roy Lichtenstein, WHAAM! 1963.....	103
Resim 48: Andy Warhol, Marilyn Diptych, 1962.....	104
Resim 49: Sol Lewitt, Model For Brick Structure, 2003	105
Resim 50: Joseph Kosuth, Bir ve Üç Sandalye, Enstalasyon çalışması, 1965, Modern Sanatlar Müzesi, New York.....	107
Resim 51: Choy Weng Yang, Chinatown Festival, Tuval üzerine yağlı boya, 128 x 102 cm	109
Resim 52: Cindy Sherman, İsimsiz Film Fotoğrafları, 1977-1980.....	109
Resim 53: Marina Abromović, Zamanda İlişki, 1977.....	111
Resim 54: Robert Smithson, Spiral Mendirek, 1970	113
Resim 55: Paul Gauguin, Are You Jealous, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 66 cm x 89 cm, 1892	135
Resim 56: Tiziano Vecellio, Kutsal ve Saygısız Aşk, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 118 cm x 279 cm, Roma.....	135
Resim 57: Sandro Botticelli, Venüs'ün Doğuşu, Tuval Üzeri Tempera, 172,5 cm x 278,5 cm, 1485, İtalya	136
Resim 58: Peter Paul Rubens, Üç Güzeller, Kanvas baskı, 220,5 cm x 182 cm, 1630-1635, Madrid	136
Resim 59: Atv Ekranı, Picasso, Oturan Kadın Tablosu ve Sansür	137
Resim 60: Pablo Picasso, Oturan Kadın, 1908-1962	137
Resim 61: Metin Şimşek, Çilek Seven Kadın	138
Resim 62: Eugene Delacroix, Halka Yol Gösteren Özgürlük, Tuval Üzeri Yağlı Boya, 2,62 cm x 3,25 cm, 1830	139
Resim 63: Gérard Rancinan, Delacroix	139
Resim 64: Serkan Bayer, İsimsiz	141

Resim 65: Özgür Korkmazgil, Gastronomik Orgazm.....	142
Resim 66: Boğaziçi Üniversitesi, Kampüs.....	143
Resim 67: Niloufer Banisadr, Başörtülü ve Sırt/Karın Bölgeleri Açık Kadın Görselleri ile Atatürk.....	143
Resim 68: Ali Elmacı, Ben Senin Duygularına Karşılık Veremem Osman III	144
Resim 69: Aleyna Güngör, İçe Dönük 1, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2021, Ankara.....	147
Resim 70: Aleyna Güngör, İçe Dönük 2, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2021, Ankara.....	148
Resim 71: Aleyna Güngör, İçe Dönük 3, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2021, Ankara.....	149
Resim 72: Aleyna Güngör, İçe Dönük 4, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2021, Ankara.....	150
Resim 73: Aleyna Güngör, İçe Dönük 5, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2022, Ankara.....	151
Resim 74: Aleyna Güngör, İçe Dönük 6, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50 cm x 70 cm, 2022, Ankara.....	151
Resim 75: Aleyna Güngör, Koyu İz, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 80 cm x 120 cm, 2022, Ankara	152
Resim 76: Aleyna Güngör, Sansür Benim, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 100 cm x 150 cm, 2023, Ankara.....	153
Resim 77: Aleyna Güngör, Dışa Dönük 1, Kâğıt Üzerine Kolaj, 35 cm x 50 cm, 2023, Ankara	154
Resim 78: Aleyna Güngör, Dışa Dönük 2, Kâğıt Üzerine Kolaj, 35 cm x 50 cm, 2023, Ankara	155

ÖZGEÇMİŞ

2014 yılında başladığı Karabük Üniversitesi Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim bölümünde 2019 yılında lisans eğitimini tamamladı. 2020 yılında lisans eğitiminin ardından Karabük Üniversitesinde Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Resim alanında Yüksek Lisans Programını kazandı ve eğitimine aktif öğrenci olarak devam etmektedir.

Ankara Sincan Sınav Anadolu Lisesi'nde görsel sanatlar öğretmeni olarak görev almaktadır.